

Jačanje institucionalnog okvira za razvoj strukovnih
standarda zanimanja, kvalifikacija i kurikuluma

Ekonomija, trgovina i poslovna administracija

PROFIL PODSEKTORA - EKONOMIJA (FINANCIJSKA ZANIMANJA)

Agencija za
strukovno obrazovanje
i obrazovanje odraslih

Ekonomija, trgovina i poslovna administracija
Profil podsektora - Ekonomija (financijska zanimanja)

Ekonomija, trgovina i poslovna administracija
Profil podsektora - Ekonomija (financijska zanimanja)

ZA AGENCIJU ZA STRUKOVNO OBRAZOVANJE I OBRAZOVANJE ODRASLIH:

Ravnatelj: Ivan Šutalo, dipl. ing.

Voditelj projekta: Nino Buić, dipl. pov. i prof.

RAZVOJNI TIM:

dr.sc. Jurgen Weiss - voditelj projektnog tima

mr.sc. Sanja Crnković Pozaić – metodologija analize ponude i potražnje za zanimanjima

mr.sc. Mislav Balković – metodologija analize potražnje za kompetencijama

dr.sc. Teo Matković – analiza dinamike zapošljavanja i određivanja zanimanja prema kvalifikacijama

mr.sc. Eric Verin – kvantitativna analiza obrazovne ponude

Maja Jukić, dipl.ing. – kvantitativna i kvalitativna analiza obrazovne ponude

Ljiljana Škorić, dipl. oec. – analiza sektora

Nino Buić, dipl. pov. i prof. – voditelj projekta

NAKLADNIK

Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih
Radnička 37b/VII, 10000 Zagreb, Hrvatska

IPA 2007-2009 projekt Jačanje institucionalnog okvira za razvoj strukovnih standarda zanimanja, kvalifikacija i kurikuluma; EuropeAid/127472/d/SER/HR

GRAFIČKI DIZAJN:

Bestias dizajn d.o.o.

TISAK:

PRINTERA GRUPA d.o.o.

NAKLADA:

300 primjeraka

Zagreb, siječanj 2012.

**Jačanje institucionalnog okvira za razvoj strukovnih
standarda zanimanja, kvalifikacija i kurikuluma**

Ekonomija, trgovina i poslovna administracija

PROFIL PODSEKTORA - EKONOMIJA (FINANCIJSKA ZANIMANJA)

PREDGOVOR

Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih je od Vlade RH i Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa dobila zadaću razvijati moderan sustav strukovnog obrazovanja i osposobljavanja koji će biti u stanju odgovoriti na izazove koje nameće razvoj modernoga hrvatskog društva. Takav će sustav pojedincima pružiti kompetencije koje će ih učiniti konkurentnima na tržištu rada, a bit će usklađene s potrebama tržišta rada.

Strukovno obrazovanje u RH, kao i u ostalim europskim zemljama, ima ključnu ulogu u odgovoru na izazove ubrzanog pojavljivanja novih tehnologija, potražnje za novim kompetencijama, u razvijanju ljudskih potencijala s ciljem postizanja gospodarskoga rasta, zapošljavanja i ostvarivanja socijalnih ciljeva. Stoga ono mora biti povezano s potrebama pojedinaca, tržišta rada, visokog obrazovanja i društva u cjelini.

Kako bi se osigurao takav razvoj nužno je definirati mehanizme koji omogućavaju brzo reagiranje sustava strukovnog obrazovanja na promjenjive zahtjeve tržišta, među ostalim, adekvatnom prilagodbom obrazovne ponude i kurikuluma te usklađivanjem s visokim obrazovanjem. Stoga je ključno da svi dionici počevši od Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa, Agencije, lokalne i regionalne samouprave te svih ostalih partnera, pri osmišljavanju obrazovne politike, ponude i mreže programa koriste relevantne informacije i analize tržišta rada, odnosno donose odluke na temelju dokaza i relevantnih podataka.

Mnoge zemlje uvidjele su važnost usklađivanja obrazovnog sustava na svim razinama s potrebama tržišta rada jer alternativa je preskupa. Održavanje ili razvoj kvalifikacija koje pružaju kompetencije koje su zastarjele ili više nisu potrebne na tržištu rada predstavljaju uzalud potrošeno vrijeme i novac za sve korisnike; za polaznika koji izgubio vrijeme na stjecanju kompetencija s kojima nije konkurentan na tržištu rada, za poslodavca koji dobiva radnika koji nema kompetencije za rad te za državu koja to sve plaća. Stoga su mnoge zemlje osvijestile potrebu razvoja alata i mehanizama koji će smanjiti jaz između obrazovanja i potreba tržišta rada.

Profili sektora, razvijeni u suradnji Agencije i stručnjaka na projektu *Jačanje institucionalnog okvira za razvoj strukovnih standarda zanimanja, kvalifikacija i kurikuluma*, alat su kojim su po prvi put na jednom mjestu objedinjeni relevantni podatci (iz različitih izvora: Državni zavod za statistiku, HZZ, FINA, MZOŠ E-matica, itd.) o gospodarstvu, tržištu rada i obrazovnoj ponudi u 13 obrazovnih sektora. Profili će služiti sektorskim vijećima, Agenciji, Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa, ali i drugim dionicima za planiranje razvoja strukovnih kvalifikacija i strukovnog obrazovanja koje odgovara na potrebe tržišta rada.

Realno je očekivati da će profili sektora kao dio metodologije cjelovite analize tržišta radne snage i sustava obrazovanja biti snažnom podlogom za argumentirano donošenje političkih odluka. Vjerujemo da će korisnost ovog pristupa i ovih dokumenta uvidjeti i brojni drugi dionici i institucije te da će njihova relevantnost i korisnost nadići sustav strukovnog obrazovanja.

Ivan Šutalo, ravnatelj

Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih

Uvodna riječ

Materijal koji imate pred sobom treća je inačica metodologije koja je u razvoju. Ovime želimo prikazati rezultate svoga rada široj publici sa željom da komentira i pridonosi daljnjem razvoju ovog alata za razumijevanje primjene znanja u hrvatskom gospodarstvu.

Ovaj profil sektora razvijen je suradnjom Agencije za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih i mješovitog tima domaćih i stranih stručnjaka u okviru projekta *Jačanje institucionalnog okvira za razvoj strukovnih standarda zanimanja, kvalifikacija i kurikuluma* koji se provodi u Agenciji, a financiran je sredstvima Europske Unije u sklopu IPA-programa, Komponente IV, Razvoj ljudskih potencijala.

Profil sektora zamišljen je kao analitička podloga za planiranje razvoja obrazovnog sustava, s naglaskom na srednjoškolsko strukovno obrazovanje. Ovaj je dokument javno dostupan svima koji na temelju njega žele razvijati obrazovne programe, donositi obrazovne politike ili se samo upoznati sa sektorom u kontekstu obrazovanja i tržišta rada.

Zajedno s profilima sektora, razvijen je i Priručnik za korištenje profila sektora kako bi se svi podatci i analize predstavljeni u profilima sektora mogli ispravno interpretirati te donositi zaključci u pravom kontekstu.

NAPOMENA: Stavovi i tumačenja prikazanih analiza te sadržaj ovog dokumenta nisu službeni stavovi Agencije za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih, već razvojnog tima.

Ekonomija - financijska zanimanja	1
PREDGOVOR	5
Uvodna riječ	6

Sadržaj

Uvod	12
Naš pristup	13
Metodologija	14
1. Potražnja za zanimanjima	16
2. Potražnja za kompetencijama	16
3. Ponuda zanimanja i kompetencija	17
4. Uvjeti na tržištu rada za sektorska zanimanja	18
5. Usklađivanje ponude i potražnje	18
Smjer daljnje analize	19

1. Potražnja za zanimanjima

1.1. Obuhvat podsektora	23
Rodovi zanimanja u podsektorima i dominantne razine složenosti	24
1.2. Upotreba sektorskih zanimanja	26
Zaključci o stupnju koncentracije zanimanja po gospodarskim djelatnostima	28
1.3. Dugoročna kretanja zaposlenosti u ključnim gospodarskim djelatnostima ekonomije	29
1.4. Prihodi, broj poduzeća i zaposlenih	31
Zaključci o obuhvatu sektora	32
1.5. Slobodna radna mjesta – prikaz zanimanja koja poslodavci traže	33
Zaključci o potražnji za zanimanjima iz podsektora ekonomije	34

2. Potražnja za kompetencijama	35
2.1. Matrica kompetencija	37
Podsektor ekonomije	38
Zaključci o potrebnim kompetencijama	41
3. Ponuda rada u sektoru: zanimanja i kompetencije	45
3.1. Indikatori tržišta rada	45
3.2. Dobna i obrazovna struktura u podsektoru ekonomije	46
3.3. Obrazovna struktura	47
Zaključci o karakteristikama ponude rada u sektoru	49
3.4. Kvantitativna analiza obrazovnih programa	49
Analiza 1 – Opći trendovi	51
Analiza 2 – Trendovi po godini, razredu i obrazovnom programu/kvalifikaciji	53
Analiza 3 – Trendovi po županiji i obrazovnom programu/kvalifikaciji	55
3.5. Kvalitativna analiza obrazovnih programa	56
Obrazovni programi za specifične ciljane skupine	60
3.6. Nezaposlenost i dinamika nalaženja posla nakon obrazovanja	60
Prijava na HZZ	61
Dinamika nalaženja posla	62
3.7. Prijelaz u visoko obrazovanje	64
3.8. Analiza odredišnih zanimanja	65
4. Uvjeti rada na tržištu za podsektorska zanimanja	69
4.1. Neto plaće prema podsektorima	71
4.2. Ugovori o radu	72
4.3. Sati rada i veličina poduzeća	73
Zaključci o uvjetima rada u podsektoru ekonomije	74

5. Usklađivanje ponude i potražnje	75
5.1. Zamjena postojeće radne snage u ključnim djelatnostima ekonomije	77
5.2. Kako se mogu koristiti rezultati analize u profilu sektora?	79
Obrazovne potrebe za gospodarski razvoj	79
Planiranje industrijske politike	80
Zaključak	80
Dodatci	85
Dodatak 1.	87
Popis zanimanja u podsektoru (NKZ)	87
Dodatak 2.	91
Koncentracija zanimanja po djelatnostima - ekonomija	91
Dodatak 3.	94
Značaj sektora unutar EU	94
Pogled na industrijske politike i strategije EU	94
Dodatak 4.	95
Matrica kompetencija (nalazi se u digitalnom obliku uz profil sektora)	95

Popis tablica

Tablica 1.	Ekonomska aktivnost po sektorskim zanimanjima u gospodarstvu (15-64), 2010. godine	23
Tablica 2.	Podatci za ključne djelatnosti koje koriste zanimanja iz ekonomije	31
Tablica 3.	Podatci o nezaposlenima i zapošljavanju prema sektorskim zanimanjima 2010. godine	34
Tablica 4.	Rasprostranjenost skupina kompetencija dobivenih od poslodavaca po zanimanjima	39
Tablica 5.	Programi u sektoru u koje su se upisivali učenici u šk. godini 2010./2011.	50
Tablica 6.	Prikaz broja upisanih učenika/studenata u obrazovnom sustavu Republike Hrvatske u posljednjih 5 godina	51
Tablica 7.	Prikaz broja učenika u strukovnom obrazovanju i u sektoru	52
Tablica 8.	Prikaz broja učenika u strukovnom obrazovanju po programima	54
Tablica 9.	Struktura broja učenika u četverogodišnjim programima iz sektora po županijama	55
Tablica 9.	Usporedni prikaz obrazovnih programa u sektoru prema predmetnim područjima	59
Tablica 10.	Moguća struktura obrazovnih programa u sektoru	60
Tablica 11:	broj osoba koje završavaju srednje obrazovanje i prijavljuju se na HZZ, po godinama.	62
Tablica 12.	Dinamika nalaženja zaposlenja nakon prve prijave na HZZ. Udio mladih sa svjedodžbom pojedinog programa koji je pronašao posao unutar 6, 12 i 36 mjeseci.	63
Tablica 13.	Mogućnost nalaženja zaposlenja nakon prve prijave na HZZ, prema godini ulaska na tržište rada. Udio mladih sa svjedodžbom pojedinog programa koji je pronašao posao unutar godine dana, 2006.-2010.	64
Tablica 14.	Broj bivših učenika obrazovnog sektora koji su ak. god. 2009./2010. neposredno nakon završenog srednjeg obrazovanja upisali studij, prema tipu i smjeru studija.	64
Tablica 15.	Zanimanja u kojima su se zaposlili mladi sa svjedodžbom strukovnih programa iz sektora. Adekvatnost razine kvalifikacija i pojavnost rada u zanimanju koje odgovara sektorskom profilu.	65
Tablica 16.	Najučestalija prva zanimanja za ekonomiste prijavljene 2006.-2010.	67
Tablica 17.	Sati rada u podsektorima	73
Tablica 18.	Zamjena radne snage u podsektoru ekonomije	78

Popis slika

Slika 1.	Sustav usklađivanja zanimanja i kvalifikacija	15
Slika 2.	Podsektori prema rodovima zanimanja	25
Slika 3.	Koncentracije zanimanja po djelatnostima	27
Slika 4.	Kretanje zaposlenosti u ključnim djelatnostima na razini 2 znamenke NKZ u podsektoru ekonomije	29
Slika 5.	Indikatori tržišta rada po podsektorima	46
Slika 6.	Dobna struktura radne snage u podsektoru ekonomije	47
Slika 7.	Obrazovna struktura radne snage u podsektoru ekonomije, 2010.	48
Slika 8.	Struktura upisanih učenika po strukovnim sektorima u šk. godini 2010./2011.	50
Slika 9.	Prikaz broja djece i mladih srednjoškolske dobi u promatranom razdoblju u tisućama	52
Slika 10.	Prikaz broja učenika u strukovnom obrazovanju i sektoru	53
Slika 11.	Trend strukture upisanih učenika u četverogodišnje programe u sektoru	54
Slika 12.	Prikaz broja upisanih učenika u četverogodišnje programe iz sektora po županijama u šk. godini 2010./2011.	56
Slika 13.	Shematski prikaz metodologije razvoja strukovnih kurikuluma. Od većeg broja zanimanja ka manjem broju kvalifikacija i što manjem broju kurikuluma.	57
Slika 14.	Dinamika nalaženja prvog posla osoba prvi puta evidentiranih na HZZ-u	63
Slika 15.	Neto plaće u podsektoru	71
Slika 16.	Vlasništvo poslovnih subjekata u podsektoru	72
Slika 17.	Vrste ugovora o radu u sektoru	72
Slika 18.	Zaposleni prema veličini poslovnog subjekta	73
Slika 15.	Proces planiranja kvalifikacija	79

Uvod

Ovom analizom predstaviti ćemo podsektor ekonomije u koji smo uvrstili financijska zanimanja i koji je sastavni dio sektora Ekonomija, trgovina i poslovna administracija. Ovaj podsektor uključuje ljudske resurse i aktivnosti u svim financijskim djelatnostima - od banaka do osiguravajućih društava, računovodstvenih usluga, financijsko-savjetničkih poslova, brokerskih poslova i svih radnih mjesta na kojima su potrebna ekonomska znanja. Njegova glavna funkcija je da osigurava, omogućava i savjetuje u vezi s financijskim i ekonomskim tokovima u gospodarstvu, u javnom ili u civilnom sektoru. Podsektor ekonomije područje je znanja koje se ugrađuje u gotovo sve gospodarske djelatnosti. Znanja iz ovog podsektora potrebna su u svim ostalim sektorima, te se ta zanimanja ne gase ni u vrijeme recesije i ekonomskih kriza, već tek tada nastaje za njima sve veća potreba. Financijska zanimanja su kroz dugi period doživjela značajnu preobrazbu. Ona više ne pružaju samo izvršno-savjetodavne usluge, već uvelike imaju komponente prodajnih vještina; ona prodaju svoje usluge, pa zbog toga iskazuju i sve veću potrebu za prodajnim i komunikacijskim vještinama. U ovom profilu dat ćemo jasniju sliku podsektora ekonomije – financijska zanimanja.

Taj je podsektor najrasprostranjeniji u financijskim djelatnostima, u poslovanju s nekretninama, u stručnim, znanstvenim, tehničkim i računovodstvenim djelatnostima te u informacijama i komunikaciji. Svakako se može reći da je prisutan i u svim ostalim gospodarskim granama, te je potražnja za ovim zanimanjima u porastu. Uslijed svjetske ekonomske krize financijske institucije su u prvom planu svih zbivanja, što se odražava na ostale grane gospodarstva. Razvojem gospodarstava koje se uvelike promijenilo, i koje se stalno mijenja uslijed informatizacije i poslovnog usavršavanja, financijske institucije pružaju sve više usluga i proizvoda, te se nadaje potreba za drugačijim i novim znanjima financijskih djelatnika. Prilagođavanje tržištu i promjenama je sve brže i snažnije, a to donosi određene negativne i pozitivne utjecaje na gospodarstvo.

Ovdje će biti prikazana dublja analiza određenih potreba za zanimanjima iz ovog podsektora i procjena budućih potreba.

Koliko je jak podsektor ekonomije u hrvatskom gospodarstvu? Kakva su kretanja u podsektoru Ekonomija – financijska zanimanja? Imamo li dovoljno kadrova da bi se zadovoljila potražnja? Koliko je apsorpcija znanja iz ekonomije i gdje je njihova koncentracija najveća? Koliko je zanimanja u gospodarstvu stvorio podsektor ekonomije? Je li manjak kadrova u tom podsektoru kočnica razvoja konkurentnosti samog sektora? Kako pozicionirati obrazovnu politiku u cilju privlačenja stranih investicija? Kakva su globalna kretanja u tom području i što iz njih možemo zaključiti? Kakve promjene u strukturi potrebnih znanja i vještina donosi tehnološki razvoj? Što možemo očekivati od otvaranja tržišta konkurenciji iz Europske Unije?

Ova analiza pokušat će odgovoriti na ta i brojna druga pitanja koristeći izvore podataka dostupne u Hrvatskoj. To su **Anketa o radnoj snazi** koja je svugdje u svijetu najčešće polazište za analizu tržišta rada te omogućuje prikaz zanimanja i djelatnosti, **podatci o zaposlenosti iz Državnog zavoda za statistiku** (vremenske serije), **financijski podatci o poslovanju poduzeća** po djelatnostima i županijama **iz FINA-e**, **podatci o nezaposlenima po zanimanjima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje**, **anketa provedena među poslodavcima** i visokoobrazovnim ustanovama u cilju sagledavanja kompetencija potrebnih za radna mjesta u sektoru i **e-matica** Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa. Od klasifikacija se najčešće koristio ISCO-88 ili NKZ (Nacionalna klasifikacija zanimanja) i NKD 2002. i 2007. (Nacionalna klasifikacija djelatnosti) koja se temelji na NACE Rev. 2, od 2008. Kao što će se vidjeti u ovoj analizi, potražnja za znanjima iz ekonomije, odnosno za financijskim zanimanjima, u svijetu je u porastu. No u ovome području je potrebna i reorganizacija,

jer ekonomska znanja potrebna prije 20 ili 10 godina nisu više ista, već su specijalizirana i traže nove vještine, kao što su vještine pregovaranja i prodaje. Gospodarska i financijska kretanja u cijelome svijetu utječu i na taj kadar, što će se vidjeti u nastavku.

Imajući u vidu sva navedena otvorena pitanja, ovim ćemo profilom nastojati, odvojeno za ekonomiju, trgovinu i poslovnu administraciju, iznijeti prije svega ključne gospodarske pokazatelje vezane za ekonomiju te ponudu i potražnju na tržištu rada, a zatim i strukturu znanja i vještina koje bi trebale činiti buduće obrazovne programe u ovom sektoru (za svaki podsektor pojedinačno). Cilj je tvorcima obrazovnih politika (prije svega u strukovnom srednjoškolskom obrazovanju) dati kvalitetnu podlogu za planiranje razvoja obrazovnog sustava koji će služiti na dobrobit industrije i hrvatskog gospodarstva u cjelini.

Upravo zbog toga je Sektorsko vijeće za ekonomiju, trgovinu i poslovnu administraciju odlučilo sektor podijeliti na tri podsektora: **podsektor ekonomije - financijska zanimanja, podsektor trgovine i podsektor poslovne administracije** kako bi u svojim analizama moglo donijeti jasnije zaključke o gospodarskim i kadrovskim kretanjima u sektoru te na koncu dati kvalitetnije razvojne smjernice. Također, budući da će Republika Hrvatska u srpnju 2013. postati punopravnom članicom Europske Unije, ovom podjelom smo uzeli u obzir i aktualne strategije Unije koje su također odvojene za ekonomiju, trgovinu i poslovnu administraciju. Tako bismo već u ovom trenutku obrazovne politike razvijali u skladu s budućim razvojnim politikama. U ovoj izradi profila detaljno je opisan podsektor ekonomije, te je u pojedinim primjerima uspoređen s ostalim podsektorima.

NAŠ PRISTUP

Ključna je pretpostavka prikazane metodologije da su znanja i vještine koje se stječu u obrazovnim institucijama, ali i kroz radno i životno iskustvo, glavni generator novih proizvoda, tehnologija i ideja bitnih za ostvarenje gospodarskog razvoja, a time i društvenog blagostanja. Stoga je ključ rasta i razvoja gospodarstva, kao i politika razvoja u unaprjeđivanju ljudskih potencijala u skladu s kratkoročnim i dugoročnim potrebama gospodarstva, zajednice i pojedinca.

Za svijet obrazovanja najvažnije je prepoznati sadašnju i buduću potražnju za znanjima koja će biti potrebna za gospodarski razvoj. Kroz vrijeme, kako se struktura gospodarstva mijenja prema potrebama potrošača na domaćem i globalnom tržištu, tako se i struktura znanja i vještina mijenja. Održavanje konkurentnosti moguće je samo ako su takva neophodna znanja i vještine prisutne u obrazovnim ishodima, standardima i kvalifikacijama koje donose obrazovni programi.

OSNOVNI POJMOVI KORIŠTENI U SEKTORSKOM PROFILU¹

POJAM	OBJAŠNENJE
Sektor	Skup znanja i vještina koji predstavljaju jedno homogeno područje znanja. U RH danas poznajemo 13 obrazovnih sektora u području strukovnog obrazovanja.
Djelatnost	Skup poslovnih subjekata koji se bave istom vrstom gospodarske aktivnosti, npr. poljoprivreda.
Zanimanje	Skup znanja i vještina koji se stječu na radnom mjestu u određenom području znanja. Primjenom znanja iz sektora generiraju se zanimanja.
Obuhvat sektora	Broj zanimanja koja koriste znanja i vještine sektora i vrijednost koju ta zanimanja stvaraju.
Indikator koncentracije	Udio zaposlenih sa zanimanjima iz sektora u nekoj djelatnosti.
Radno sposobno stanovništvo u sektoru	Sve osobe stare 15+ ili 15-64 godine koje imaju zanimanja iz sektora – ukupna moguća ponuda rada u sektoru.
Aktivno stanovništvo u sektoru	Osobe sa zanimanjima iz sektora koje rade ili žele raditi – mogu biti zaposlene ili nezaposlene i ukupno čine radnu snagu.
Kompetencija	Skup znanja i vještina koje osoba zna primijeniti u praksi, a podrazumijeva i pripadajuću samostalnost i odgovornost u radu.
Ishod učenja	Skup znanja i vještina te pripadajuće samostalnosti i odgovornosti koje je osoba stekla učenjem i dokazuje ih nakon postupka učenja.

METODOLOGIJA

Okosnica je metodologije analiziranje ponude i potražnje za znanjima i vještinama podsektora ekonomije. Ponudu rada u danom trenutku čine svi radnosposobni stanovnici (15-64 godine) koji imaju kvalifikacije ili zanimanja iz obrazovnog podsektora ekonomije. Oni mogu biti zaposleni, nezaposleni ili neaktivni, a njihove obrazovne, dobne i spolne karakteristike bit će prikazane tijekom analize. S druge strane, potražnja za znanjima i vještinama može se prepoznati uvidom u povijesnu analizu zapošljavanja po zanimanjima u vremenu te pomoću analize slobodnih radnih mjesta. Cilj je usporediti strukturu ponude sa strukturom potražnje i u smislu brojnosti sektorskih zanimanja (imamo li dovoljno radne snage s određenim zanimanjima?) i u smislu relevantnosti obrazovnih programa za sektorska zanimanja i standarda njihove kvalitete u odnosu na promjenjive potrebe gospodarskih subjekata koje su vođene razvojem tehnologija, zahtjevima tržišta i konkurencijom.

¹ Detaljno o osnovnim pojmovima u Priručniku za korištenje profila sektora.

Slika 1. Sustav usklađivanja zanimanja i kvalifikacija

Ponuda i potražnja za znanjima i vještinama analizira se na dvije razine. Prva je razina razina sektorskih zanimanja. Kada se utvrde ključna zanimanja nekog sektora, analiza se spušta na razinu radnih mjesta na kojima se analiziraju kompetencije potrebne za ostvarenje kvalitete, efikasnosti i učinkovitosti na radnom mjestu. Svaka od razina analize ima svoje alate koji će također biti opisani u Priručniku za pripremu profila sektora. Na Slici 1. prikazan je sustav koji slikovito opisuje glavne metodološke odrednice korištene u ovoj analizi.

Metodološki gledano, analitičke će se podloge za razvoj standarda zanimanja kretati analizom sektorskih zanimanja. Nakon određivanja sektorskih zanimanja empirijskim će se putem, korištenjem ankete o radnoj snazi, istražiti prisutnost danih zanimanja u gospodarskim djelatnostima kako bi se otkrila disperzija korištenja sektorskih znanja i vještina. Na taj će se način prepoznati ključne djelatnosti koje u najvećoj mjeri koriste sektorska znanja i pratiti dugotrajna kretanja u prihodima i zaposlenosti ključnih djelatnosti.

Kada se prepoznaju ona zanimanja koja su za navedene djelatnosti najvažnija, prijeći će se na analizu radnih mjesta u poduzećima korištenjem upitnika o radnim mjestima i kompetencijama. Na temelju te analize kategorizirat će se vrste kompetencija koje bi trebale biti pretočene u obrazovne ishode i biti dijelom sektorskih standarda kvalifikacija.

U nastavku je opis korištene metodologije, prikaz osnovnih skupina informacija (poglavlja) koje su prezentirane ovim profilom sektora i dio metodoloških postavki koje su korištene. Detaljan opis korištene metodologije prikazan je u **Priručniku za pripremu profila sektora** i **Priručniku za korištenje profila sektora**.

1. POTRAŽNJA ZA ZANIMANJIMA

U ovom poglavlju bit će prikazani podatci o potražnji za sektorskim zanimanjima na temelju praćenja nekoliko elemenata.

- 1.1. Obuhvat sektora** - Prikazat ćemo broj i vrste zanimanja koja koriste znanja i vještine sektora. Radi se o izboru zanimanja u sektoru ili podsektorima koje su iz NKZ-a odabrali stručnjaci Sektorskog vijeća, te o ukupnim podacima o broju zaposlenih, nezaposlenih i neaktivnih na razini RH. U ovom profilu podsektora bit će odvojeno prikazan obuhvat po podsektorima, odnosno za podsektor ekonomije. Detaljnije informacije o korištenju tih pokazatelja dostupne su u poglavlju 6.1. Priručnika za korištenje profila sektora (u daljnjem tekstu Priručnik).
- 1.2. Upotreba sektorskih zanimanja** - Kada utvrdimo koja su sektorska zanimanja, ispitat ćemo u kojim su gospodarskim djelatnostima prisutna koristeći anketu o radnoj snazi za 2010. godinu. To ćemo prikazati jednostavnim indeksom KONCENTRACIJE kojim ćemo definirati do koje su mjere zastupljena tipična zanimanja u svakom od gospodarskih sektora. Radi specifičnosti sektora stupnjevi koncentracije će biti prikazani za zanimanja u području ekonomije.
- 1.3. Dugoročna kretanja zaposlenosti u ključnim gospodarskim djelatnostima** - Za one sektore koji pokazu visoku razinu koncentracije analizirat ćemo dugoročne trendove u zaposlenosti te ispitati financijsko poslovanje tih djelatnosti u vremenu (promjene od 2003. do 2010. godine) na temelju podataka FINA-e. Na taj ćemo način vidjeti radi li se o gospodarskim djelatnostima koje imaju dugoročni rast ili pad. O tome će ovisiti i ponuda i potražnja za zanimanjima koja su ključna u svakom od sektora.
- 1.4. Prihodi, broj poduzeća i zaposlenih** - Praćenje poslovnih rezultata subjekata koji posluju unutar ključnih gospodarskih djelatnosti (onih koje zapošljavaju značajan broj kadrova iz sektora, odnosno podsektora) te praćenje ukupne zaposlenosti u tim poduzećima može biti kvalitetna podloga za predviđanje budućih potreba, posebno ukoliko su ti pokazatelji dostupni na županjskoj razini, odnosno ukoliko se odnose na duže vremenske serije.
- 1.5. Slobodna radna mjesta** – prikaz zanimanja koja poslodavci traže – Tu će biti istaknuta ona zanimanja u kojima se tražitelji zaposlenja teško zapošljavaju, kao i ona za koja poslodavci ne mogu naći odgovarajući kadar.

2. POTRAŽNJA ZA KOMPETENCIJAMA

U ovom poglavlju bit će prikazani podatci o potražnji za kompetencijama unutar sektorskih zanimanja, odnosno radnih mjesta na temelju praćenja nekoliko elemenata.

- 2.1. Matrica kompetencija** – Predstavljena je u Dodatku 3 ovog profila podsektora te u tabličnom obliku sadrži potrebne kompetencije po zanimanjima, odnosno radnim mjestima na razini srednjoškolskog strukovnog obrazovanja. Kao podloga za prikupljanje potrebnih kompetencija korištena je anketa provedena među poslodavcima u podsektoru, anketa provedena u visokoškolskim obrazovnim ustanovama te dodatni izvori podataka, strateški nacionalni i razvojni dokumenti Europske Unije (npr. strategije industrijskih grana), predviđanja tehnološkog razvoja i napretka u sektoru, Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje i drugi dokumenti.

2.2. Zaključak o potrebnim kompetencijama – Donosimo zaključke o potrebnim kompetencijama i njihovim izvorima koje bi trebalo uvrstiti u buduće kvalifikacije i koje treba podržati obrazovnim programima (kurikulumima) do razine složenosti 4 prema Hrvatskom kvalifikacijskom okviru. Unutar ove analize bit će navedena i očekivanja tehnološkog razvoja te smjernice razvoja obrazovnih programa kako bismo pratili buduće očekivane napretke u smislu razvoja tehnologije.

3. PONUDA ZANIMANJA I KOMPETENCIJA

- 3.1. Indikatori tržišta rada** - Ovdje će biti prikazani indikatori tržišta rada za svaki od sektora, npr. stopa nezaposlenosti, stopa zaposlenosti, stopa aktivnosti, te će se analizirati struktura registriranih nezaposlenih po zanimanjima i zapošljavanju s evidencije HZZ-a u tijeku 2010. godine.
- 3.2. Dobna struktura radne snage** - Demografska situacija u Hrvatskoj rezultira sve manjim kontingentima mladih, što smanjuje i ponudu rada, naročito u nekim, manje popularnim zanimanjima. Vrlo često nećemo imati zamjene postojeće radne snage, budući da su dobne skupine koje odlaze u mirovinu brojnije od onih koje ulaze u radnu snagu. To znači da će se prosječna dob radne snage povećavati, što utječe i na njenu fleksibilnost, pokretljivost, sklonost učenju i produktivnost.
- 3.3. Zanimanja prema razini obrazovanja** - Mogućnost širenja sektora uvelike ovisi o gospodarskim uvjetima, ali i o dobnoj i obrazovnoj strukturi u sektoru. Dobro je poznato da niža obrazovna razina, pogotovo ako je povezana sa starijom dobi, ne daje nade da će se pojedinci uključiti u procese učenja i stjecanja novih kvalifikacija.
- 3.4. Kvantitativna analiza obrazovnih programa** – U ovom ćemo dijelu analizirati strukturu upisa po obrazovnim programima i njegove karakteristike kroz vrijeme. Ovaj segment nam govori o interesu mladih za pojedine programe, ali indirektno i o njihovoj percepciji o tome u kojoj će mjeri dobivene kvalifikacije biti tražene na tržištu rada. Upisi i kvote su i odraz politike u području obrazovanja, te je moguće uočiti njene dobre i loše strane.
- 3.5. Kvalitativna analiza obrazovnih programa** – U ovom ćemo dijelu analizirati sadržaje pojedinih postojećih programa i njihova preklapanja te sukladno analizi potrebnih kompetencija (poglavlje 2) dati preporuke mogućeg razvoja ponude kvalifikacija u sektoru.
- 3.6. Nezaposlenost i dinamika nalaska posla nakon obrazovanja** – Prikaz uspješnosti zapošljavanja prema obrazovnim programima (kvalifikacijama) u sektoru mnogo govori o uspješnosti obrazovnog sustava, odnosno o njegovoj usklađenosti s potrebama gospodarstva, kako u smislu strukture obrazovanih, tako, indirektno, i u smislu sadržaja pojedinih kvalifikacija.
- 3.7. Prelazak u visoko obrazovanje** – Detaljniji prikaz kvalitete kvalifikacija i njihove usklađenosti s potrebama i zahtjevima koje postavlja nastavak obrazovanja u visokoškolskom sustavu dan je ovom analizom.
- 3.8. Analiza odredišnih zanimanja** - Uspješnost pronalaska posla nakon završenog srednjoškolskog obrazovanja svakako je važan indikator koji ukazuje na kvalitetu samog programa. Ipak, sa stajališta opće društvene korisnosti nije i ne može biti svejedno na kojim se odredišnim zanimanjima zapošljavaju osobe koje završe pojedini obrazovni program; ukoliko su to, na primjer, zanimanja za koja ih obrazovanje uglavnom nije pripremalo, dovodi se u pitanje i opravdanost provedbe takvih programa. Takva situacija dodatno je štetna i za produktivnost radne snage

i posljedično za konkurentnost gospodarstva, pa je nužno kod planiranja obrazovnih politika voditi računa o ovom pokazatelju.

- 3.9. Komparativni prikaz obrazovnih i ishoda na tržištu rada prema obrazovnim sektorima** – Prikazuje razlike pojedinih sektora prema kriterijima zapošljivosti, vertikalne prohodnosti i usklađenosti obrazovnih programa sa zanimanjima u kojima se po prvi put zapošljavaju učenici koji završe strukovno obrazovanje. Ova analiza služi kao referentna usporedba uspješnosti obrazovnih programa po sektorima.

4. UVJETI NA TRŽIŠTU RADA ZA SEKTORSKA ZANIMANJA

- 4.1. Neto plaće** - Neto plaća u sektoru otkriva koliko je znanje iz nekog obrazovnog sektora vrednovano na tržištu. Ako je prosječna plaća zaposlenih sa zanimanjima iz sektora niža od prosječne plaće u gospodarstvu, možemo očekivati smanjen interes mladih za upis u sektorske obrazovne programe i smanjenu razinu produktivnosti rada koji pretpostavlja upotrebu tih znanja i vještina. Niske plaće obično govore o niskoj produktivnosti rada, a time i upitnoj konkurentnosti na dulji rok, budući da se u našim uvjetima teško može postići troškovna konkurentnost u odnosu na zemlje u kojima su razina troškova života i prihodi po satu mnogo niži. Pitanje je vremena kada će se takva proizvodnja preseliti u zemlje u kojima je niska cijena rada dugoročnije osigurana nego u Hrvatskoj.
- 4.2. Ugovori o radu** – Vrste ugovora koji se nude za određena sektorska zanimanja govore o razini pravne sigurnosti koju zaposlenici sa sektorskim zanimanjima mogu očekivati na tržištu rada. Ako dominiraju ugovori o radu na neodređeno vrijeme, moguće je da se radi o poslovima na kojima se sigurnost mora ponuditi da bi se osigurala odgovarajuća ponuda rada.
- 4.3. Sati rada, veličina poduzeća i vlasnička struktura** – I to su elementi koji utječu na odluku o usmjeravanju karijere prema određenim zanimanjima; ovdje će biti prikazani za podsektor ekonomije.
- 4.4. Položaj u zaposlenju** – Pokazuje oblik rada koji je dominantan u sektorskim zanimanjima. Na primjer, najveći broj zaposlenih su osobe koje rade kod nekog poslodavca, ali dio zaposlenih radi samostalno kao vlasnici poduzeća, obrta ili obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva. Manji dio zaposlenih radi kao ispomoć u obiteljskom poduzeću, obrtu ili poljoprivrednom gospodarstvu. Takve su osobe zaposlene, ali nemaju status zaposlenika, te uglavnom ne primaju plaću za svoj rad.

5. USKLAĐIVANJE PONUDE I POTRAŽNJE

- 5.1. Zamjena postojeće radne snage** – Ova analiza pokazat će ukupna kretanja priljeva i odljeva radne snage u ključnim djelatnostima za podsektor ekonomije po županijama uzimajući u obzir obrazovnu ponudu i potražnju na tržištu radne snage. Njeni rezultati omogućit će izradbu za-ključaka i smjernica za kreiranje upisnih politika.
- 5.2. Kako se mogu koristiti rezultati analize u profilu sektora** – Ovdje ćemo prikazati i druge moguće upotrebe rezultata analize na području regionalne razvojne politike, strategije i razvoja ljudskih resursa, industrijske politike, kao i podloge za posredovanje i informiranje o razvoju karijere.

Smjer daljnje analize

Ova se analiza mora smatrati početnom analizom sektora te je u budućnosti potrebno produbiti pristup u nekoliko smjerova. Prvo, bilo bi korisno izraditi analizu kretanja zaposlenosti po zanimanjima kroz vrijeme analizirajući više anketa o radnoj snazi, jer upravo dugoročni trendovi daju dobru osnovu za predviđanje budućih kretanja. Također je potrebno prikupiti detaljne podatke o kompetencijama potrebnim za radna mjesta u području ekonomije kako bi se i za taj podsektor pripremila matrica kompetencija i donijeli zaključci o sadržaju budućih kvalifikacija.

Osim navedenih 18 temeljnih analiza i prikaza u idućim verzijama profila sektora moguće je po potrebi uvesti dodatne analize koje će dopuniti sektorski profil. Tu je kao područje mogućeg daljnjeg rada vidljiv nedostatak analize aktualne ponude kompetencija unutar postojećih obrazovnih programa.

1. Potražnja za zanimanjima

1. Potražnja za zanimanjima

1.1. Obuhvat podsektora

Podsektor ekonomije u strukovnom obrazovanju obuhvaća 4 četverogodišnja obrazovna programa (ekonomist) za koje postoji samo jedan nastavni plan. Obrazovni sektor je u području ekonomije generirao oko 105 različitih zanimanja. Zbog potpunosti analize valjda napomenuti da se radi o zanimanjima koja se odnose na sve dostupne obrazovne razine (ne samo na srednjoškolsko obrazovanje). Financijska zanimanja su za potrebe ove analize grupirana u skupinu zanimanja na četveroaznamenkastoj razini nacionalne klasifikacije zanimanja za koje je bilo dovoljno reprezentativnih podataka u Anketi o radnoj snazi. To je važno zbog stjecanja uvida u ukupnu potražnju za sektorskim zanimanjima u gospodarstvu, jer učenici koji danas započinju svoje obrazovanje u strukovnom obrazovanju sutra možda nastave razvoj karijere u visokoškolskom obrazovnom sustavu, prema višim kvalifikacijama unutar sektora.

U **Dodatku 1** prikazana su sva zanimanja iz podsektora ekonomije koja su članovi Sektorskog vijeća odabrali iz Nacionalne klasifikacije zanimanja (NKZ), a prikazuju ukupnu ekonomsku aktivnost radnosposobnog stanovništva starog 15-64 godine koje ima podsektorska zanimanja.

	Radnosposobno stanovništvo	Radna snaga	Zaposleni	Nezaposleni	Neaktivni
Ekonomija	159.835	117.021	108.489	8.532	42.814
Trgovina	214.077	161.319	141.009	20.310	52.758
Poslovna administracija	129.350	106.329	101.071	5.259	23.021
Ukupno podsektori	503.261	384.669	350.568	34.101	118.593
Ukupno RH	2.182.465	1.638.298	1.488.856	149.441	544.167
Udio podsektora Ekonomije, %	7,32	7,14	7,29	5,71	7,87
Udio podsektora trgovine, %	9,81	9,85	9,47	13,59	9,70
Udio podsektora poslovne administracije	5,93	6,49	6,79	3,52	4,23
Udio podsektora	23,06	23,48	23,55	22,82	21,79

Tablica 1. Ekonomska aktivnost po sektorskim zanimanjima u gospodarstvu (15-64), 2010. godine

Izvor: Anкета o radnoj snazi 2010., izračuni Sanja Crnković-Pozaić

Ukupni ljudski potencijali u sektoru, tj. sve osobe koje imaju zanimanja u području ekonomije, trgovine i poslovne administracije, mogu se prikazati kao zbroj aktivnog stanovništva ili radne snage i neaktivnog stanovništva. Radnu snagu čine zaposleni i nezaposleni s navedenim zanimanjima. Prema tome, ukupno raspoloživo stanovništvo u 2010. godini za zanimanjima ekonomije, trgovine i poslovne administracije brojilo je 503.261 osobe, dok je u podsektoru ekonomije bilo 159.835 osoba. Od toga broja je 350.568 osoba bilo zaposleno u ukupnom sektoru, a u podsektoru ekonomije njih 108.489. Nezaposleno je bilo 34.101 osoba ukupno, a u podsektoru ekonomije 8.532, što je zajedno rezultiralo radnom snagom od 384.669² osoba ukupno i 117.021 u podsektoru ekonomije. Neaktivnih sa sektorskim zanimanjima u dobi od 15-64 godine bilo je svega 118.593 ukupno, a u podsektoru ekonomije 42.814, pri čemu se radi o studentima ili osobama koje ne žele ili ne mogu raditi. U odnosu na ukupno radnosposobno stanovništvo ljudski resursi iz podsektora ekonomije čine 7,32% ukupnog radnosposobnog stanovništva, 7,14% radne snage, 7,29% zaposlenih, 5,71% nezaposlenih i 7,87% neaktivnog stanovništva.

Podsektor trgovine prema većini je pokazatelj nešto veći od podsektora ekonomije i poslovne administracije, te ima najveći broj nezaposlenih i neaktivnog stanovništva.

Prema ovim osnovnim podacima obuhvat sektora ekonomije, trgovine i poslovne administracije je prema brojnosti radnosposobnog stanovništva i broju zaposlenih značajan u hrvatskim razmjerima. Valja napomenuti da su anketom o radnoj snazi obuhvaćene i sve osobe koje su radile ili rade u navedenim zanimanjima; iako možda nemaju formalne kvalifikacije za takav rad, obavljaju aktivnosti za koje su potrebni znanja i vještine iz obrazovnog sektora ekonomije, trgovine i poslovne administracije.

RODOVI ZANIMANJA U PODSEKTORIMA I DOMINANTNE RAZINE SLOŽENOSTI

U svakom obrazovnom sektoru postoje zanimanja koja zahtijevaju cjelokupno poznavanje struke - od najjednostavnijih do najkompleksnijih zahtjeva, odnosno od osobe koja obavlja osnovne i najmanje zahtjevne poslove kao što su unos podataka o klijentima, isplate građanima i informiranje do financijskih savjetnika i stručnjaka u financijskim zanimanjima, koji obavljaju zahtjevne poslove u radu s klijentima. Zanimljivo je svaki od obrazovnih sektora i njihovih podsektora analizirati upravo prema rodovima zanimanja i udjelu kompleksnih zanimanja. Koliko u sektoru ekonomije, trgovine i poslovne administracije ima upravljačkih zanimanja, koliko stručnih i znanstvenih, a koliko strukovnih i jednostavnih zanimanja?

Svako zanimanje pripada jednom od 9 rodova koje poznajemo u klasifikaciji:

rod 1 okuplja direktore, zakonodavce, ravnatelje

rod 2 okuplja stručnjake i znanstvenike

rod 3 čine inženjeri i tehničari

rod 4 su službenici

² Premda su prikazani detaljni podatci, potrebno je znati da se kroz anketu o radnoj snazi dobivaju samo procjene stvarnih brojeva na temelju uzorka, a time se ne može dobiti odgovarajuća preciznost. Prema tome, svaka procjena odnosi se na približan, a ne i stvaran broj zaposlenih, nezaposlenih i neaktivnih stanovnika.

rod 5 su uslužna i trgovačka zanimanja

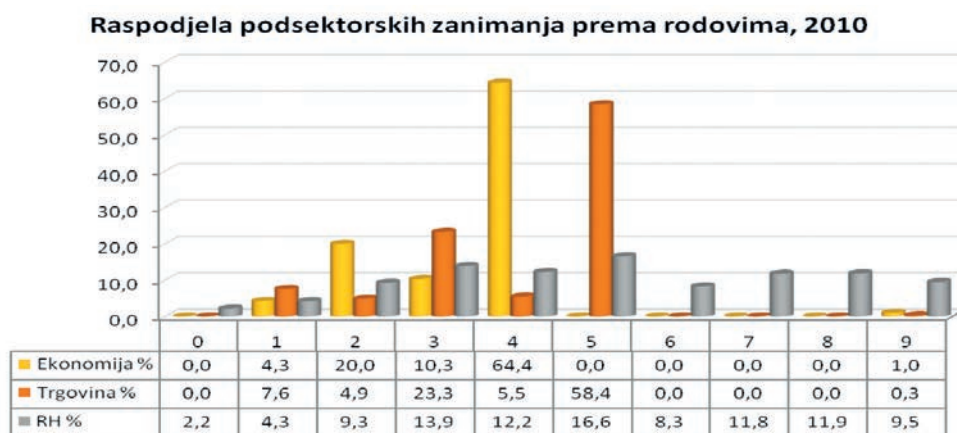
rod 6 su poljoprivredna zanimanja

rod 7 su zanimanja u obrtu

rod 8 su rukovatelji strojevima i alatima

rod 9 podrazumijeva jednostavna zanimanja.

Za svaki obrazovni sektor bi strateški cilj u ekonomiji znanja trebao biti povećanje udjela zanimanja s većom komponentom znanja, onom za koju je potrebno više godina učenja, ali i relevantnog radnog iskustva. Unutar svakog roda razine složenosti poslova su drugačije. Tako je u rodu 9 razina složenosti poslova vrlo niska, repetitivna i često ne zahtijeva određene kvalifikacije, dok je razina složenosti, koja se procjenjuje potrebnim godinama školovanja, kod rodova 2 i 3 mnogo viša.

Slika 2. Podsektori prema rodovima zanimanja

Na Slici 2 prikazali smo raspodjelu zanimanja u podsektorima ekonomija i trgovina po rodovima. Vidimo da je najveća frekvencija skupina zanimanja u ekonomiji u rodu 4, dok je kod trgovine u rodu 5. Ta činjenica govori da su najzastupljenija zanimanja službenici, te uslužna i trgovačka zanimanja.

U podsektoru ekonomije je pojačan i rod 2, što predstavlja stručnjake i znanstvenike visokoškolskog obrazovanja.

Kako je razina složenosti povezana s rodovima zanimanja, slijedi da najveći broj zanimanja u ekonomiji ne zahtijeva više godina školovanja, već se najvećim dijelom popunjava osobama sa srednjim četverogodišnjim obrazovanjem, ali da postoji potreba za radnicima koji su sposobni djelovati na višim razinama kompleksnosti poslova koji zahtijevaju više i visoko obrazovanje.

U čitavom sektoru ne pojavljuju se zanimanja iz rodova 6, 7 i 8, dok je rod 9 zanemarivo prisutan.

1.2. Upotreba sektorskih zanimanja

Svako planiranje kvalifikacija i strategija razvoja obrazovnog sektora nužno podrazumijeva saznanja o vrsti upotrebe sektorskih zanimanja. Najjednostavniji način da to saznamo je da istražimo gdje su zaposlene osobe s takvim zanimanjima. **Cilj bi svakoga obrazovnog sektora s pripadajućim obrazovnim programima trebao biti ostvariti što veću potražnju za znanjima i vještinama sektora.** Stoga je važno znati u kojoj se djelatnosti najviše koriste sektorska zanimanja kako bi obrazovni programi mogli planirati obrazovne ishode koji odgovaraju potrebama djelatnosti u kojima se nalaze. Na primjer, upotreba znanja iz ekonomije koristi se na drugačiji način u manjim privatnim tvrtkama nego u velikim organizacijama kao što su banke, osiguravajuća društva ili velike kompanije. Stoga se događa da je u velikim organizacijama potrebna pojedina specijalizacija za samo jedno znanje i radni zadatak, a u manjim tvrtkama jedan djelatnik obavlja više radnih zadataka i potrebno mu je nekoliko znanja. Da bi pripremili radnu snagu za rad u navedenim djelatnostima, redovni obrazovni programi, kao i programi cjeloživotnog učenja, moraju nuditi znanja koja će omogućiti različitu primjenu u više gospodarskih djelatnosti. Takav će pristup pomoći u profesionalnoj mobilnosti osoba sa sektorskim zanimanjima iz jedne djelatnosti u drugu uz dodatno osposobljavanje koje je potrebno za uspješnu prilagodbu.

Metoda koju smo koristili za prikazivanje koncentracije sektorskih zanimanja u različitim djelatnostima u gospodarstvu analiza je ankete o radnoj snazi iz 2010. godine. Ta nam anketa omogućava da procijenimo broj zaposlenih sa sektorskim zanimanjima u svakoj grani djelatnosti u gospodarstvu.

Ako je u nekoj grani prisutan velik broj sektorskih zanimanja, možemo pretpostaviti da će gospodarski rast ili pad te grane djelatnosti u velikoj mjeri utjecati na potražnju za znanjima i vještinama iz obrazovnog sektora. Neki sektori imaju koncentraciju zanimanja u jednoj do dvije djelatnosti, dok su drugi prisutni u manjem obujmu u velikom broju različitih djelatnosti. Tako, na primjer, obrazovni sektor poljoprivrede, prehrane i veterine kao i sektor tekstila i kože ima visoke koncentracije u malom broju djelatnosti. S druge strane, znanja iz sektora elektrotehnike i računalstva imaju visoku razinu disperziranosti po svim granama djelatnosti, budući da su ta znanja kroz tehnološki razvoj postupno osvajala sve gospodarske sektore.

Ipak, postoje neke djelatnosti u kojima su sektorska zanimanja vrlo visoko zastupljena, a to su često upravo glavne djelatnosti iz područja ekonomije kao što su financijske djelatnosti. Budući da su to glavne sektorske grane, praćenje njihovih potreba je vrlo značajno. Ipak, kako se ekonomisti (financijski savjetnici) koriste i u građevinarstvu (sve više), trgovini i svim drugim djelatnostima, nužno je pratiti kako brojčanu vrijednost i njihovih potreba za kadrovima, tako i njihove specifične potrebe iz repertoara sektorskih znanja. Agenti u posredovanju prometom nekretnina bilježe porast i sve je veća zainteresiranost za tu djelatnost, što ukazuje na potrebu za njihovim obrazovanjem.

Ova će analiza pokazati kakva se može očekivati potražnja za sektorskim zanimanjima na kratki rok kako bi se mogle planirati upisne kvote. Za vjerodostojniju procjenu potrebe za određenim kadrovima na srednji i dulji rok potrebno je pristupiti prognozama rasta svake od djelatnosti. Kad se zna kojim će tempom rasti pojedina djelatnost, rezultati ove analize mogu te informacije pretvoriti u upisne kvote koje će biti potrebne da zadovolje navedenu potražnju.

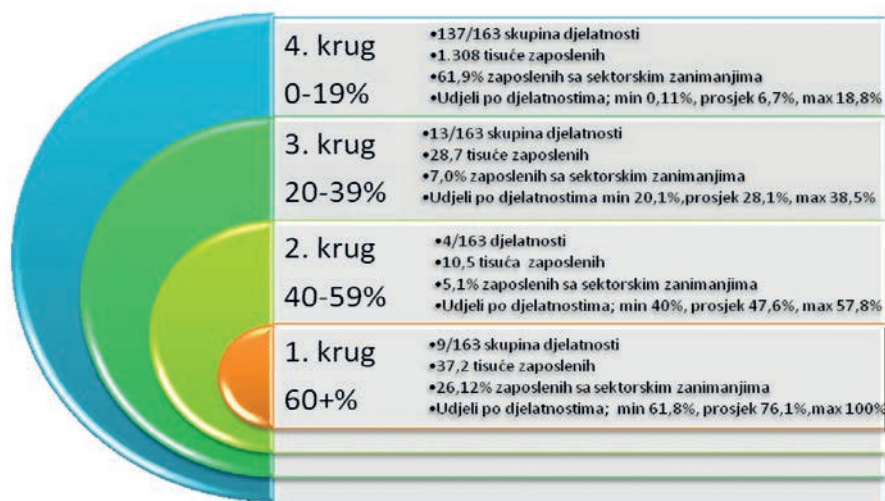
Osim brojnosti i odgovarajućih kvalifikacija koje se razlikuju prema upotrebi u raznim djelatnostima zbog prenosivosti znanja iz jedne djelatnosti u drugu, neophodno je osigurati i prepoznatljive standarde iza kojih stoje prepoznatljive kvalifikacije koje odražavaju različitu upotrebu sektorskih znanja u gospodarstvu.

Koncentraciju sektorskih zanimanja izračunat ćemo korištenjem udjela zaposlenih sa sektorskim zanimanjima u ukupnom broju zaposlenih u svakoj grani djelatnosti. Udjele smo kategorizirali prema veličini u 4 kruga na sljedeći način:

- › 1. krug – više od 60% zaposlenih ima ekonomska zanimanja
- › 2. krug – od 40 - 59% zaposlenih ima ekonomska zanimanja
- › 3. krug – od 20 - 39% zaposlenih ima ekonomska zanimanja
- › 4. krug – od 0 - 19% zaposlenih ima ekonomska zanimanja

Na shemi je prikazana koncentracija zaposlenih po granama djelatnosti podsektora ekonomije u sklopu sektora ekonomije, trgovine i poslovne administracije.

Ekonomija

Slika 3. Koncentracije zanimanja po djelatnostima

Izvor: Anketa o radnoj snazi, 2010., izračun Sanja Crnković-Pozaić

Kod podsektora **ekonomije** rasprostranjenost podsektorskih zanimanja po granama djelatnosti je sljedeća:

U **1. krugu** (indeks koncentracije 60%+) nalazi se devet djelatnosti sa 37.2 tisuća zaposlenih; koncentracija podsektorskih zanimanja iznosi čak 76,1%, a tu je posao našlo 26,12% svih zaposlenih s podsektorskim zanimanjima. Najzastupljenija djelatnost je novčarsko posredovanje (NKD641) s 11,93% svih zaposlenih s podsektorskim zanimanjima i računovodstvene, knjigovodstvene i revizijske djelatnosti; porezno savjetovanje (NKD692) s 8,93% svih zaposlenih sa sektorskim zanimanjima.

U **2. krugu** (indeks koncentracije 40-59%) nalazi se najmanje djelatnosti, svega četiri; koncentracija iznosi 47,6%, ukupan broj zaposlenih 10.5 tisuća, a unutar toga samo je 5,1% zaposlenih iz cijelog podsektora. Djelatnost osiguranja je najzastupljenija (NKD651) s 4,27% svih zaposlenih s podsektorskim zanimanjima.

U **3. krugu** (indeks koncentracije 20-39%) ima trinaest djelatnosti sa oko 28.7 tisuća zaposlenih; 28,1% ih ima podsektorska zanimanja (odnosno 7,0% zaposlenih iz cijelog podsektora).

U **4. krugu** (indeks koncentracije 0-19%) ima najviše različitih grana djelatnosti - 137 od ukupno 163; one imaju niže udjele podsektorskih zanimanja i to u prosjeku za 6,8%. U tim granama djelatnosti radi 1.308 milijuna zaposlenika, a 6,7% ih ima podsektorska zanimanja (odnosno 61,9% zaposlenih iz cijelog podsektora). Najzastupljenije djelatnosti su trgovina na malo u nespecijaliziranim prodavaonicama (NKD471), gdje 5,98% svih zaposlenih ima podsektorska zanimanja, te državna uprava, ekonomska i socijalna politika zajednice (NKD841) s 4,07%.

Rasprostranjenost zastupljenosti ekonomsko-financijskih zanimanja je očekivano najveća u 4. krugu u svim djelatnostima. Važno je spomenuti koncentraciju zanimanja u specijaliziranim djelatnostima 1. kruga kao značajku ekonomsko-financijske prisutnosti u gospodarstvu.

Treba napomenuti da je 100-postotna prisutnost ekonomsko-financijskih zanimanja u djelatnosti kupnja i prodaja vlastitih nekretnina (NKD681) specifična, iako se radi o malom udjelu ukupno zaposlenih, uz naznaku da je ta vrsta djelatnosti relativno nova u gospodarstvu RH.

U mješovitoj proizvodnji (NKD015), djelatnosti s najvećim brojem - 140.741 - zaposlenika, nalazi se izuzetno malo zaposlenih s ekonomsko-financijskih zanimanjima – 306, odnosno 0,28% zaposlenih iz cijelog podsektora.

ZAKLJUČCI O STUPNJU KONCENTRACIJE ZANIMANJA PO GOSPODARSKIM DJELATNOSTIMA

- › Koncentracija podsektorskih zanimanja je očekivano najveća u 1. krugu (čak 76,1%); najzastupljenije je novčarsko posredovanje.
- › Disperzija zanimanja iz sektora ekonomije je u gospodarstvu tako izražena da gotovo i nema djelatnosti u kojoj nisu zaposlene osobe s tim zanimanjima; podsektor ekonomije je rasprostranjen u svim granama djelatnosti.
- › Najveća rasprostranjenost ekonomsko-financijskih zanimanja je u 4. krugu koncentracije sa 137 zanimanja. Raširena upotreba zanimanja u podsektoru upozorava na činjenicu da se prilikom planiranja upisa, tipa obrazovnih programa i njihovih obrazovnih ishoda mora voditi računa o različitim načinima upotrebe sektorskih i podsektorskih znanja i vještina.

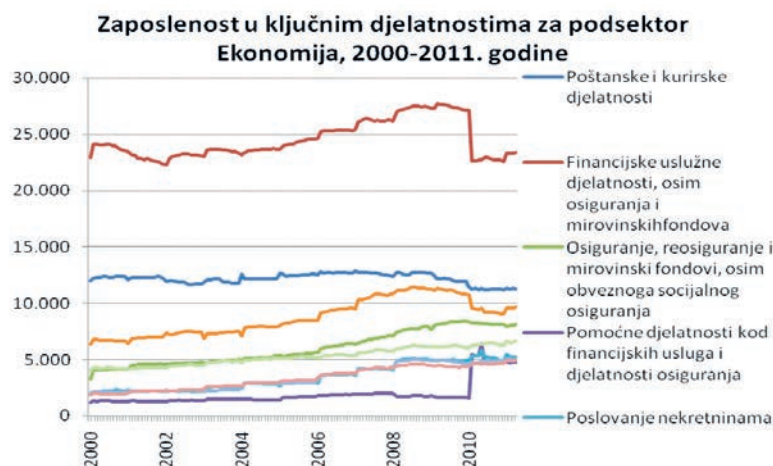
1.3. Dugoročna kretanja zaposlenosti u ključnim gospodarskim djelatnostima ekonomije

Kako bismo procijenili kretanje potražnje za sektorskim zanimanjima, analizirat ćemo dugoročna kretanja zaposlenosti u ključnim granama ekonomije³. Prikazat ćemo grane djelatnosti koje su najzastupljenije i analizirati vremenske serije zaposlenosti od 2000. do 2011. godine. Može se očekivati da će rastom zapošljavanja u ključnim djelatnostima rasti i potražnja za sektorskim zanimanjima, ali je moguća i suprotna tendencija. Jasno je da će utjecaj kretanja ukupne zaposlenosti na potražnju za znanjima i vještinama iz sektora kod grana djelatnosti u kojima je udio sektorskih zanimanja visok biti snažan. Važan je udio grane i u ukupnoj zaposlenosti, iako sektorska zanimanja u njoj nemaju značajnog udjela. To je slučaj s djelatnosti trgovine koja ima velik broj zaposlenih, premda je udio sektorskih zanimanja u njoj malen.

Gospodarske djelatnosti koje ćemo pratiti su:

- financijske uslužne djelatnosti, osim osiguranja i mirovinskih fondova
- poštanske i kurirske djelatnosti
- pravne i računovodstvene djelatnosti
- poslovanje nekretninama

Na Slici 4 prikazano je kretanje zaposlenosti u ključnim djelatnostima za područje ekonomije u razdoblju 2000.-2011. godine.

Slika 4. Kretanje zaposlenosti u ključnim djelatnostima na razini 2 znamenke NKZ u podsektoru ekonomije

Izvor: Zaposlenost po djelatnostima, Državni zavod za statistiku

³ Ključne su djelatnosti one koje imaju: a) visok stupanj koncentracije sektorskih ili podsektorskih zanimanja ili b) čija je ukupna zaposlenost velika, a imaju određeni (često mali) udio sektorskih zanimanja.

Grana djelatnosti s najvećom zaposlenošću iz područja ekonomije je očekivano grana financijske uslužne djelatnosti, osim osiguranja i mirovinskih fondova. Slijede poštanske i kurirske djelatnosti, a kao treća grana pojavljuju se pravne i računovodstvene djelatnosti.

Financijske uslužne djelatnosti, osim osiguranja i mirovinskih fondova, pokazuju određenu konstantu - tu je zaposleno oko 23.000 radnika, a djelatnost je čitavom razdoblju pokazivala blagi porast zaposlenih. Značajniji pad tog broja dogodio se početkom 2010. godine i taj je trend trajao cijelu godinu. No od početka 2011. godine zaposlenost je ponovo u porastu. Kakva će biti potreba za zaposlenosti u ovoj djelatnosti svakako ovisi o situaciji na području financijskog sektora u Europi i ostatku svijeta.

Poštanske i kurirske djelatnosti u cijelom promatranom razdoblju bilježe oko 12.000 zaposlenih ne pokazujući značajnije oscilacije. A to znači da je ova djelatnost tražena i potrebna, pa možemo očekivati da će tako i ostati.

Daljnjom informatizacijom i modernizacijom sustava doći će vjerojatno do smanjenja potrebe za ovolikim brojem zaposlenih, ali za sada o tome ne možemo raspravljati, već samo nagađati. Značajan je porast zaposlenih u pravnim i računovodstvenim djelatnostima, gdje je 2000. godine bilo 6.000, a 2010. godine 10.000 zaposlenih (zabilježen je blagi pad u ovoj godini, no nju još ne možemo do kraja analizirati).

Sve veća potreba za tim zanimanjima je rezultat porasta broja malih i srednjih poduzeća, te njihove veće aktivnosti. Važno je reći da je zbog svjetske krize, koja je zahvatila i RH, broj nelikvidnih poduzeća znatno narastao, te je time povećan i broj sporova, što rezultira većom potrebom za navedenim zanimanjima. Sudeći prema trenutnoj situaciji u gospodarstvu, očekuje se daljnji porast zaposlenih s ovim zanimanjima.

Svakako treba objasniti kretanje zaposlenosti u grani poslovanja nekretninama, koja je u RH doživjela značajnu preobrazbu i pokazuje sve veću potrebu za stručnim kadrom. Ta djelatnost bilježi stalan porast. Godine 2000. U njoj je bilo 2.000 zaposlenih, dok je sada taj broj dosegao 5.300. Potrebno je naglasiti da je značajan porast prodaje nekretnina počeo 2005. godine, te se time povećala i potreba za stručnim kadrom. Zakon o posredovanju u prometu nekretninama, koji je donesen u listopadu 2007. godine, je uvelike poboljšao situaciju na tržištu nekretnina, jer su propisana pravila poslovanja, agenti su obvezni imati licencu za obavljanje ove djelatnosti i biti stručno osposobljeni. Stručno osposobljavanje agenata za posredovanje u prometu nekretninama provodi Hrvatska gospodarska komora. Time se stječe kvalitetnija prodaja nekretnina, zadovoljni klijenti, te novi strani kupci koji nam dolaze u RH. Nažalost, ta djelatnost je tek na samom početku u RH, dok su u zapadnim zemljama odredbe regulirane zakonom prije nekoliko desetaka godina, te na tržištu nekretnina postoji red. Situacija je dobra i kod nas, jer se radi na poboljšanju i osposobljavanju stručnih agenata koji obavljaju tu djelatnost, što je uvjet za registriranje tvrtke. Ovdje se očekuje porast zaposlenih samim time što će ulaskom RH u članstvo Europske Unije biti povećana prodaja nekretnina i što će se pojaviti širi krug potencijalnih klijenata-kupaca.

Značajan porast zaposlenih bilježi grana osiguranja, reosiguranja i mirovinskih fondova. Osim obveznoga socijalnog osiguranja, gdje je broj zaposlenih u stalnom porastu - od 3.200 do 8.200, što se moglo očekivati nakon provedene mirovinske reforme i sve veće potražnje za osiguranjima - stanovništvo Hrvatske nije imalo naviku ugovaranja životnih osiguranja niti su građani bili adekvatno informirani o toj ponudi i vrsti ulaganja. Danas je na tržištu nekoliko desetaka osiguravajućih kuća koje pružaju sve sofisticiranije i različite oblike osiguranja.

Bitne promjene u financijskom sektoru su promjene u važnosti i prioritetima, tj. kod banaka i osiguravajućih kuća raste potreba za prodajom usluga, a ne zastaje više samo na blagajničko-likvidatorskom poslovanju. Zaposlenici najvećim dijelom prodaju usluge i proizvode, te se posebno obučavaju i treniraju za prodajne i komunikacijske vještine.

Ostale djelatnosti su na nižoj razini zaposlenosti, te bilježe uglavnom blagi rast ili stagnaciju.

1.4. Prihodi, broj poduzeća i zaposlenih

Karakteristike ključnih djelatnosti mogu se prikazati i financijskim pokazateljima kao što je ukupan prihod, dobit i produktivnost rada te brojnost poduzeća koja su ekonomski aktivna u pojedinoj djelatnosti.

Važan je i prostorni raspored djelatnosti, pa ćemo u narednim tablicama prikazati podatke prema županijama. U Tablici 3 sortirane su županije prema tim ključnim pokazateljima za gospodarske djelatnosti ekonomije. Tako saznajemo kakav je financijski obuhvat gospodarskog sektora, brojnost poduzeća i zaposlenost⁴, te možemo izračunati i produktivnost rada, prosječnu zaposlenost po poduzeću, itd.

TABLICA 3.	PRIHODI (mil.KN)	DOBIT (mil.KN)	ZAPOSLENI	BROJ PRAVNIH OSOBA	PRODUKTIVNOST RADA (tis.KN)	DOBIT PO ZAPOSLENOM (tis.KN)	Udio županije u RH prema prihodima
2010.							
UKUPNO RH	598.132,68	28.186,73	859.794	96.661	695,67	32,78	
PODSEKTOR EKONOMIJE	14.367,86	1.713,46	25.270	9.718	568,57	67,81	100
UDIO U RH, %	2,40	6,08	2,94	10,05			
GZG	10.491,89	1.216,24	13.991	3.871	749,90	86,93	73,02
ST	693,67	93,77	2.150	1.134	322,64	43,61	4,83
RI	514,37	71,35	2.201	930	233,70	32,42	3,58
PU	494,42	59,53	1.339	1.285	369,25	44,46	3,44
OS	402,83	42,51	944	283	426,72	45,03	2,80
ZD	386,87	36,33	857	234	451,43	42,39	2,69
ZG	238,47	20,35	554	386	430,46	36,73	1,66
DU	184,92	26,46	519	422	356,30	50,99	1,29
ŠI	141,71	6,90	330	150	429,43	20,92	0,99
VŽ	135,70	20,75	397	214	341,82	52,26	0,94
KA	126,94	60,87	344	106	369,03	176,94	0,88
KR	122,09	9,60	255	87	478,80	37,65	0,85
ČA	89,80	10,23	325	148	276,29	31,48	0,62
KP	84,29	15,09	202	69	417,26	74,69	0,59
BJ	64,03	3,73	209	75	306,36	17,86	0,45
VU	61,37	4,72	144	65	426,19	32,80	0,43
SB	58,49	10,02	163	82	358,81	61,48	0,41
SI	39,55	3,29	176	81	224,73	18,67	0,28
VT	21,98	0,86	63	40	348,83	13,59	0,15
PŽ	10,93	0,74	91	35	120,09	8,10	0,08
GO	3,55	0,13	16	21	221,77	8,31	0,02

Tablica 2. Podatci za ključne djelatnosti koje koriste zanimanja iz ekonomije

Izvor: FINA, 2010.

U Tablici 2 prikazani su podatci za ključne djelatnosti koje koriste podsektorska zanimanja iz ekonomije⁵. U tom je podsektoru 2010. godine generirano 14,3 milijardi kuna prihoda. Najviše prihoda ostvareno je u Gradu Zagrebu (10,4 milijarde ili 73,02%), dok je Splitsko-dalmatinska županija, druga prema prihodima, imala 693,7 milijuna kuna prihoda, odnosno 4,83%; treća po prihodu koji

⁴ Zaposlenost iz ovog izvora nije jednaka zaposlenosti iz Ankete o radnoj snazi niti se može izravno usporediti s podacima Državnog zavoda za statistiku, budući da se podatci odnose samo na pravne osobe iz baze podataka financijske agencije FINA. Izostavljeni su obrtnici i slobodne profesije.

⁵ NKD 641, 692, 649, 661, 732, 702, 102, 681, 682, 651, 811, 823, 782

ostvaruje je Primorsko-goranska županija sa 514 milijuna prihoda, odnosno 3,58%. Svakako treba napomenuti da najmanji prihod ostvaruje područje grada Gospića sa 3 milijuna kuna, odnosno 0,02%.

Pozitivna razlika između prihoda i rashoda vidljiva je i u iznosu dobiti nakon oporezivanja koja je, usprkos niskim udjelima prihoda i rashoda u ukupnom gospodarstvu, ipak sudjelovala u dobiti sa 6,08%. Zaposlenost koja uključuje ne samo podsektorska zanimanja nego i mnoga druga koja su potrebna za tu vrstu aktivnosti činila je 2,94% ukupne zaposlenosti.

Produktivnost rada također je najviša u Gradu Zagrebu – 749.000 kuna, a značajna je i u Krapinsko-zagorskoj – 478.000 kuna i Zadarskoj županiji – 451.000 kuna. Tako je iznos dobiti po zaposlenom u Karlovačkoj županiji 176.000 kuna, dok je u Gradu Zagrebu, drugoplasiranoj županiji prema ovom indikatoru, dobit po zaposlenom iznosila 86.000 kuna.

ZAKLJUČCI O OBUHVATU SEKTORA

- › Ovom su analizom prikazane ključne djelatnosti koje najviše koriste podsektorska zanimanja ekonomije.
- › Prihod koji ove djelatnosti stvaraju iznosi 2,4% prihoda s područja ekonomije, dok je dobit po zaposlenom izuzetno visoka - 67.000 kuna, što je više od prosjeka RH.
- › Premda su ove djelatnosti izuzetno važne zbog relativno visokih koncentracija podsektorskih zanimanja, vidljivo je da se moraju pratiti i druge djelatnosti koje ne spadaju u tipična područja ekonomije, ali koriste njihova znanja.
- › Pojedine djelatnosti kao što su poslovanje nekretninama te poštanske i kurirske službe sve više koriste znanja podsektora ekonomije.
- › U pojedinim djelatnostima koje su velikim dijelom vezane za ovaj sektor, kao što su osiguranje, reosiguranje i mirovinski fondovi, osim obveznoga socijalnog osiguranja vidljiv je značajan i stalan porast zaposlenosti.
- › Prostorna koncentracija vrlo je velika u Gradu Zagrebu, a u ostalim je podjednako rasprostranjena.
- › Indikatori govore o velikom potencijalu ovog podsektora i kroz povećanje zaposlenih u ovim ključnim djelatnostima.

1.5. Slobodna radna mjesta – prikaz zanimanja koja poslodavci traže

Slobodna radna mjesta i ukupna zaposlenost dio su trenutne potražnje za radnicima. Iskaz te potražnje prema sektorskim i podsektorskim zanimanjima može nam pomoći da razumijemo postoji li usklađenost potražnje i broja osoba koje imaju zanimanja za kojima se iskazuje potreba. Hrvatski zavod za zapošljavanje, kao i većina javnih zavoda za zapošljavanje u EU, najčešće posreduje u traženju poslova za osobe sa srednjom i nižom stručnom spremom, premda ima uvid i u zanimanja iz podsektora za osobe s višom i visokom stručnom spremom, za koje su zainteresirani i privatni posrednici.

U Tablici 3 prikazani su podatci o nezaposlenima po podsektorskim zanimanjima po spolu, slobodna radna mjesta za ta ista zanimanja u 2010. godini kao i stope zapošljavanja. Stope zapošljavanja predstavljaju odnos broja slobodnih radnih mjesta i broja nezaposlenih s istim zanimanjima. Prikazane su i stope zapošljavanja za mlade bez radnog iskustva.

Vidimo da su na evidenciji HZZ-a 2010. godine u prosjeku bile 18.872 nezaposlene osobe sa zanimanjima iz podsektora ekonomije. U odnosu na vrlo velik broj nezaposlenih te godine (319.800) ta kategorija čini 5,9% ukupne nezaposlenosti. Većinu nezaposlenih s tim zanimanjima su žene - 14.853; one čine 23,37% svih nezaposlenih žena.

SEKTOR 9 - EKONOMIJA, TRGOVINA I POSLOVNA ADMINISTRACIJA REGISTRIRANA NEZAPOSLENOST 2010. GODINE	UKUPNO RH	SEKTOR 9 UKUPNO	% u RH	PODSEKTOR EKONOMIJE	PODSEKTOR TRGOVINE
Nezaposleni ukupno	319.845	81.055	25,3	18.872	41.008
Nezaposleni muškarci	146.905	17.503	11,9	4.019	9.434
Nezaposlene žene	172.940	63.552	36,7	14.853	31.574
% žena	54,1	78,4		78,7	77,0
Nezaposleni bez radnog iskustva	54.160	12.835	23,7	4.080	4.474
Nezaposleni muškarci bez radnog iskustva	23.970	3.656	15,3	1.183	1.206
Nezaposlene žene bez radnog iskustva	30.190	9.179	30,4	2.897	3.268
% žena	55,7	71,5		71,0	73,0
Zaposleni s evidencije ukupno	141.105	34.449	24,4	8.147	19.017
Zaposleni s evidencije - muškarci	64.845	7.349	11,3	1.774	4.245
Zaposlene s evidencije žene	76.260	27.100	35,5	6.373	14.772
% žena	54,0	78,7		78,2	77,7
Zaposleni s evidencije - prvo zaposlenje ukupno	17.107	4.570	26,7	1.637	1.530
Zaposleni s evidencije - prvo zaposlenje muškarci	8.146	1.273	15,6	492	395
Zaposleni s evidencije - prvo zaposlenje žene	8.961	3.297	36,8	1.145	1.135
% žena	52,4	72,1		69,9	74,2
Ukupno novoprijavljeni	289.234	68.569	23,7	15.839	36.920
Novoprijavljeni muškarci	144.590	16.529	11,4	3.803	9.373
Novoprijavljene žene	144.644	52.040	36,0	12.036	27.547
% žena	50,0	75,9		76,0	74,6
Novoprijavljeni - prvi puta traže ukupno	51.605	10.799	20,9	4.005	3.888
Novoprijavljeni - prvi puta traže - muškarci	26.353	3.297	12,5	1.278	1.164
Novoprijavljeni - prvi puta traže - žene	25.252	7.502	29,7	2.727	2.724

% žena	48,9	69,5		68,1	70,1
Slobodna radna mjesta	104.739	18.687	17,8	4.137	11.597
NEZAPOSLENI PO RADNOM MJESTU	3	4	142,0	5	4
STOPA ZAPOSŁJAVANJA	44,1	42,5	96,3	43,2	46,4
STOPA ZAPOSŁJAVANJA ŽENA	44,1	42,6	96,7	42,9	46,8
STOPA ZAPOSŁJAVANJA ŽENA BEZ RADNOG ISKUSTVA	29,7	35,9	121,0	39,5	34,7
STOPA ZAPOSŁJAVANJA MUŠKARACA BEZ RADNOG ISKUSTVA	34,0	34,8	102,5	41,6	32,8

Tablica 3. Podatci o nezaposlenima i zapošljavanju prema sektorskim zanimanjima 2010. godine

Izvor: HZZ, 2010.

Stopa zapošljavanja mladih bez radnog iskustva nije baš najbolja; iznosi oko 40% mladih s podsektorskim kvalifikacijama iz ekonomije, što znači da je ponuda veća od potražnje. Nezaposlenih bez radnog iskustva je bilo 4.080.

U HZZ-u je zabilježeno ukupno 4.137 slobodnih radnih mjesta za podsektorska zanimanja; broj nezaposlenih po slobodnom radnom mjestu bio je 5, što je najviše u ovom podsektoru. Slobodnih radnih mjesta je s obzirom na broj osoba koje su završile četverogodišnje obrazovanje za ekonomista malo, a po svemu sudeći u daljnjem razdoblju se potražnja za njima neće povećati.

Stopa zapošljavanja podsektora ekonomije iznosi 43,2% i je podjednaka je u cijelom sektoru.

ZAKLJUČCI O POTRAŽNJI ZA ZANIMANJIMA IZ PODSEKTORA EKONOMIJE

- › U gornjoj smo analizi promatrali potražnju za sektorskim i podsektorskim zanimanjima na dva načina: kroz kretanje zaposlenosti u ključnim djelatnostima koje smo odabrali na temelju indeksa koncentracije i na temelju slobodnih radnih mjesta za navedena zanimanja.
- › Možemo zaključiti sljedeće o potražnji za sektorskim i podsektorskim zanimanjima:
 - ukupan obujam potražnje za sektorskim zanimanjima nije značajan
 - potražnja je velikim dijelom disperzirana i potrebno je pratiti kretanje zaposlenosti ne samo u tipičnim granama djelatnosti iz područja financijskih zanimanja nego i u drugim granama djelatnosti u kojima postoji difuzija znanja iz sektora
 - neke od tih grana, poput trgovine i građevinarstva, imaju velik broj zaposlenih i imale su značajan rast; te grane treba pratiti zbog velike razlike u načinu primjene sektorskih znanja i njihovog značaja za gospodarstvo.
- › Zbog visokih očekivanja mladih u odnosu na visoko obrazovanje nužno je osigurati vertikalnu prohodnost, ali i zadržati kvalifikacije koje se koriste na tržištu rada na razini srednjeg obrazovanja zbog očekivane daljnje raspršenosti znanja iz sektora u svim granama djelatnosti.
- › Imati u vidu dugoročni trend kod poslodavaca da prednost daju visokoobrazovanoj radnoj snazi u području ekonomije te u tom smislu adekvatno pripremiti sadržaje strukovnih kvalifikacija s dobrom podlogom za vertikalnu prohodnost.

2. Potražnja za kompetencijama

2. Potražnja za kompetencijama

Profil sektora ključni je dokument i temeljni alat u procesu planiranja kvalifikacija koje će proizvoditi obrazovni sustav. Na temelju profila sektora bit će moguće planirati:

- A) **sadržaj** strukovnih **kvalifikacija** te,
- B) **strukturu obrazovne ponude** odnosno potrebne upisne kvote u strukovnom obrazovanju (upisna politika),

koje su usklađene s budućim potrebama tržišta rada. Prethodna i iduća poglavlja profila sektora govore uglavnom o makroekonomskim pokazateljima potražnje za strukovnim zanimanjima i u osnovi su podloga za planiranje upisne politike. Ovo poglavlje detaljno će prikazati potrebe za kompetencijama unutar sektorskih zanimanja te služi kao podloga za planiranje sadržaja strukovnih kvalifikacija.

2.1. Matrica kompetencija

Kao **Dodatak 4** profilu podsektora priložena je i matrica kompetencija u tabličnoj formi za zanimanja iz područja ekonomije (financijska zanimanja). Ona je pomoćni alat u planiranju kvalifikacija koji omogućuje detaljan uvid u potrebne kompetencije, njihove izvore, kao i u zanimanja, odnosno radna mjesta uz koja su pojedine kompetencije vezane. Važno je naglasiti da matrica kompetencija sadrži prikaz kompetencija prikupljenih iz nekoliko izvora:

1. anketa poslodavaca
2. strateški nacionalni i razvojni dokumenti EU-a, ciljevi EU 2020.
3. predviđanja tehnološkog razvoja i napretka u sektoru
4. potrebe visokoškolskih ustanova za uspješan nastavak školovanja
5. Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje.

Na ovaj način osigurano je da kompetencije koje su sadržane u matrici vjerno ocrtavaju trenutne potrebe tržišta rada, ali jasno govore i o budućima, što je nužno uzeti u obzir kod planiranja kvalifikacija. Prikazani rezultati predstavljeni su po podsektorima budući da objedinjuju kompatibilna znanja i vještine. Radi jednostavnosti primjene matrice pojedine su kompetencije grupirane u skupine, pri čemu je jasno naglašeno radi li se o općim ili strukovnim kompetencijama, što dodatno povećava primjenjivost matrice kod izrade standarda kvalifikacije, jer je omogućeno mapiranje skupina kompetencija i jediničnih skupova ishoda učenja.

PODSEKTOR EKONOMIJE

U podsektoru ekonomije provedena je analiza potreba poslodavaca korištenjem on-line anketnog upitnika. Uzorak se sastojao od 8 poslodavaca, većinom, velikih financijskih organizacija koje djeluju na područja Zagreba i cijele RH, ali su na upitnik odgovarale i male, srednje i velike tvrtke koje se bave financijskim zanimanjima. Prilikom odabira poslodavaca u ovoj fazi razvoja profila sektora nije napravljen stratificirani uzorak poslodavaca koji vjerno reprezentira koncentraciju zanimanja u podsektorima po gospodarskim granama, jer u trenutku provedbe anketiranja takva analiza nije bila dostupna. Analiza je prikazana i samom matricom kompetencija, a uz svaku kompetenciju navedeno je u koju skupinu djelatnosti poslodavac koji ju je naveo pripada.

Od poslodavaca je prikupljeno ukupno 69 kompetencija unutar 19 različitih radnih mjesta, koja su raspoređena u ukupno 9 različitih skupina sektorskih zanimanja. Prikupljene kompetencije grupirane su u ukupno 27 općih i 41 strukovnu skupinu kompetencija koja su poslodavci definirali svojim zahtjevima. Ostale kompetencije su definirane pomoću drugih izvora. Ukupno su u podsektoru identificirane 94 kompetencije za radna mjesta na razini srednje stručne spreme⁶.

Skupinama kompetencija dana su imena koja označavaju njihova zanimanja. Za sva radna mjesta su poslodavci identificirali četverogodišnje obrazovanje. Može se zaključiti da je to u skladu s trenutnom obrazovnom ponudom u strukovnom obrazovanju koja ne poznaje trogodišnje programe u području ekonomije. Prepoznate su sljedeće skupine sektorskih zanimanja:

- financijski direktor/direktorica
- računovodstveni stručnjaci/stručnjakinja
- djelatnici u računovodstvu/djelatnice
- djelatnici na bankama, poštama za novčano poslovanje neposredno sa strankama/djelatnice
- financijski i investicijski savjetnik/savjetnica
- direktori financijskih i osiguravajućih društva/direktorice
- djelatnici u statistici, financijama i osiguranju/djelatnice
- zastupnik osiguranja/zastupnice
- djelatnici za rješavanje pritužbi i reklamacija/djelatnice korisnicima.

⁶ Kroz Anketom se od poslodavaca tražilo da identificiraju potrebne kompetencije za radna mjesta na razini srednje stručne spreme (do HKO 4.2), pa u tom smislu ovdje prikupljene kompetencije mogu služiti za planiranje sadržaja strukovnih kvalifikacija te kvalifikacija u obrazovanju odraslih. Kompetencije koje su potrebne za radna mjesta s visokom stručnom spremom (HKO 6 i više) bilo bi potrebno dodatno ispitati ukoliko bi se takav pristup želio koristiti i za planiranje kvalifikacija na drugim obrazovnim razinama.

	Direktori/direktori financijskih i osiguravajućih društava	Djelatnici/djelatnice na bankama, poštama za novčano poslovanje neposredno sa strankama i srodna	Djelatnici/djelatnice u računovodstvu i knjigovodstvu	Djelatnici/djelatnice u statistici, financijama i osiguranju	Djelatnici/djelatnice za rješavanje pritužbi i reklamacija	Financijski direktor/direktori	Financijski i investicijski savjetnici/financijske i investicijske savjetnice	Računovodstveni stručnjaci/računovodstvene stručnjakinje	sva zanimanja	Zastupnik osiguranja/zastupnica osiguranja	Grand Total
Skupina kompetencija											
analitika		2	2								4
analiza									1		1
arhiviranje				2							2
bilanciranje			1								1
blagajnički poslovi		1						1			2
financijsko savjetovanje		2			1			12		1	16
informiranje								1			1
izrada računa							1		1		2
izvještaji			1				1		2		4
knjigovodstvo			1								1
knjiženje računa			3				1				4
kontrola							2				2
koordinacija									1		1
korištenje vještina										1	1
kreditno poslovanje		1		1				6			8
naplata			1					1			2
obračunavanje			2								2
obrađivanje				1							1
organizacija i vođenje								1			1
podrška				4							4
poznavanje financ. poslovanja								6			6
provedba financ. transakcija								6			6
rješavanje problematike					1			3			4
sposobnost iskoristavanja prilika								1			1
transakcijsko poslovanje					1						1
unapređivanje i korištenje ideja								1			1
upotreba znanja									8		8
vođenje	1						1		4		6
Grand Total	1	6	11	8	3	6	39	8	10	2	94

Tablica 4. Rasprostranjenost skupina kompetencija dobivenih od poslodavaca po zanimanjima

Iz Tablice 4 vidljiva je distribucija kompetencija (28) po skupinama u svakom od sektorskih zanimanja. Važno je uočiti da je financijski i investicijski savjetnik (34 kompetencije) ključno sektorsko zanimanje prema broju radnih mjesta koja postoje kod ispitanih poslodavaca (što odgovara broju pojedinačnih kompetencija koje su poslodavci identificirali).

Vidi se nadalje da je veći broj kompetencija iskazan i kod zanimanja djelatnici u računovodstvu i knjigovodstvu (11), dok je najmanje pojedinačnih kompetencija kod direktora financijskih i osiguravajućih društava (1), budući da je u analiziranom uzorku poslodavaca bilo i najmanje takvih radnih mjesta.

Kad se analiza potrebnih kompetencija po skupinama dopuni onima koje dolaze iz ostalih izvora, tada se može analizirati preklapanja skupina, što govori u prilog sličnosti zanimanja. Ta sličnost može biti podloga za definiranje standarda kvalifikacija, budući da je izvjesno da će pojedini standard kvalifikacije zadovoljiti zahtjeve za kompetencijama koje dolaze iz više sličnih zanimanja.

Analizirajući kompetencije koje su iskazali poslodavci, zaključujemo da je najbrojnija financijsko savjetovanje, te kreditno poslovanje i upotreba znanja. Kako bi se utvrdila osnova svih standarda kvalifikacija u ovom podsektoru, potrebno je uzeti u obzir i kompetencije koje su nužne sukladno Nacionalnom okvirnom kurikulumu (NOK), a koje poslodavci nisu naveli kod svih zanimanja u podsektoru: zaštita na radu, učiti kako učiti, zaštita okoliša, osnove IT sigurnosti, osnove poslovanja i osnove baza podataka.

U bankarskom sektoru za radna mjesta za koja je trenutno potrebno srednje obrazovanje može se zaključiti da su najvažnije opće kompetencije, otvorenost promjenama, otpornost na stres, komunikativnost, kooperativnost, razumijevanje prodaje (što je jedna od novijih kompetencija), upornost u ostvarivanju ciljeva, otpornost na „NE“, samoorganiziranost. Za zanimanja u maloprodajnoj mreži u bankarskom sektoru (kod radnih mjesta sa četverogodišnjim obrazovanjem) preporuča se ekonomska ili trgovačka srednja škola, no to može biti i trogodišnja srednja škola, ali uz položene dodatne razlike. Vrlo su poželjni i gimnazijalci jer su jako dobro pripremljeni i imaju široko znanje, te završena

upravno-pravna škola ili VŠS. Prema dobivenim informacijama u budućnosti će se zahtijevati visoko obrazovanje, jer će radni zadatci biti sve sofisticiraniji, te će rasti i potreba poslodavaca za kadrom s višim znanjima, no proces ostvarivanja tog cilja bit će dugotrajniji.

Visokoškolske ustanove naglasile su kompetencije nužne za uspješan nastavak obrazovanja. Većinu njih naveli su i poslodavci, odnosno predložene su u NOK-u. Ključna skupina kompetencija koja se pojavljuje kod visokoškolskih ustanova uključuje matematiku, hrvatski jezik i engleski jezik, što je dijelom posljedica selekcijskog postupka koji se provodi državnom maturom, a svakako je vezana i uz zahtjeve studija.

Buduće kompetencije koje se očekuju nisu iskazali poslodavci, već najvećim dijelom dolaze iz sektorske strategije, odnosno iz strateških razvojnih dokumenata.

U izradi profila sektora, odnosno matrice kompetencija za ekonomiju, korišteno je više izvora:

- Izmjene i dopune posebnog stručnog dijela nastavnog plana i programa ekonomist (MZOŠ)
- prijedlog Strategije učenja za poduzetništvo 2010.-2014. (Vlada RH, Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva)
- visokoškolske ustanove – Ekonomski fakultet u Zagrebu i Sveučilište u Dubrovniku
- ciljevi EU za 2020. (http://ec.europa.eu/europe2020/targets/eu-targets/index_en.htm)

Skupine kompetencija koje je potrebno uzeti u obzir zbog budućeg razvoja ovog podsektora, a proizlaze iz navedenih izvora su:

- upotreba znanja
- analiza
- korištenje vještina
- poznavanje financijskog poslovanja
- provedba financijskih transakcija
- unapređivanje i korištenje ideja
- organizacija i vođenje
- sposobnost iskorištavanja prilika.

ZAKLJUČCI O POTREBNIM KOMPETENCIJAMA

- › U podsektoru ekonomije poslodavci su identificirali 9 skupina sektorskih zanimanja od kojih prepoznajemo jedno zanimanje - ekonomist - za koje će se unapređivati standard kvalifikacije.
- › MZOŠ je u lipnju 2011. donio novi nastavni plan i program za zanimanje ekonomist (Izmjene i dopune), pa je i taj dokument poslužio kao izvor potrebnih kompetencija.
- › Visokoškolske ustanove kao podlogu za nastavak školovanja inzistiraju na skupinama općih kompetencija kao što su hrvatski jezik, engleski jezik, matematika te politika i gospodarstvo, no za nastavak uspješnog studiranja navode i stručne kompetencije.
- › Kompetencije koje se stječu nakon završetka studija za preddiplomski studij ekonomije, no nisu osnovni uvjet za programe srednjih škola, su: obavljanje različitih visokostručnih i upravljačkih poslova iz područja ekonomije, ovladavanje metodologijama znanstvenog i stručnog rada, vladanje vještinama u rješavanju razvojnih problema. Nakon završenog studija stječe se zvanje sveučilišni/a prvostupnik/prvostupnica (baccalaureus/baccalaurea)=univ. bacc. oec.
- › Kompetencije koje se stječu nakon završetka studija za preddiplomski studij poslovne ekonomije su: obavljanje različitih upravljačkih i analitičkih poslova iz širokog područja poslovne ekonomije, ovladavanje znanstvenim i stručnim radom kako bi mogli preuzeti vodeću ulogu u visokostručnim i menadžerskim poslovima.
- › Kod malih i srednjih poslodavaca tražene su većinom, no ne i isključivo, opće kompetencije, jer se posebne stječu tijekom radnog procesa.
- › Poslodavci dominantno očekuju obrazovanje u zanimanjima u podsektoru ekonomije u trajanju od 4 godine.
- › Zahtjeve za kompetencijama očekivanima u budućnosti treba tražiti prije svega u strateškim i tehnološkim razvojnim dokumentima. Poslodavci uglavnom nisu bili spremni istaknuti potrebe za takvim kompetencijama, osim u neslužbenim navodima poslodavca iz velikih banaka koji su ipak rekli da se ubuduće očekuje potražnja za visokoobrazovnim kadrom na onim radnim mjestima koje danas obavljaju zaposlenici sa srednjim četverogodišnjim obrazovanjem; no to ne predstavlja isticanje konkretnih novih kompetencija koje će se tražiti.
- › Poslodavci su kao vrlo veliku vrijednost u smislu povećanja zapošljivosti istaknuli stručnu praksu kod poslodavca radi stjecanja radnog iskustva i radnih navika.
- › Zbog razmjerno malog uzorka poslodavaca od kojih su prikupljene kompetencije u ovoj fazi izrade profila sektora nije moguće jasnije raspoznati potrebnu strukturu kompetencija po zanimanjima, te je u idućoj fazi nužno provesti znatno opsežniju analizu.

3. Ponuda rada u sektoru: zanimanja i kompetencije

3. Ponuda rada u sektoru: zanimanja i kompetencije

Ukupnu potencijalnu ponudu rada sa znanjima iz podsektora ekonomije čine svi radnosposobni stanovnici stari 15-64 godine koji imaju kvalifikacije ili zanimanja iz sektora. Ako želimo procijeniti kolika će biti stvarna ponuda u danom momentu, analizirat ćemo radnu snagu u sektoru. Ipak moramo imati na umu da u hrvatskom gospodarstvu već dugi niz godina ponuda rada uvelike premašuje potražnju. U takvim uvjetima trajnog viška ponude nije bilo dovoljno slobodnih radnih mjesta za svakoga, te se jedan dio radne snage povukao u neaktivnost ne očekujući da će se uspjeti zaposliti.⁷

Već smo u prvom poglavlju vidjeli da u Hrvatskoj u dobi od 15-64 godine ima oko 503,2 tisuće osoba sa sektorskim zanimanjima. Kako jedan dio njih ne želi ili nije sposoban raditi, fokus mora biti na radnoj snazi, a u 2008. godini raspolagali smo sa samo 384,6 tisuće osoba koje su činile stvarnu ponudu rada. Od svih koji su željeli raditi samo je mali broj ostao nezaposlen, tj. 34,1 tisuće. Ostalo je 118,5 tisuća neaktivnih osoba sa sektorskim zanimanjima, među kojima se možda nalaze i obeshrabreni radnici koji bi se pojavili na tržištu rada kada bi se povećala potražnja za njihovim uslugama.

3.1. Indikatori tržišta rada

Na Slici 5 možemo vidjeti osnovne pokazatelje tržišta rada za podsektor ekonomije. Moramo imati na umu da je jedan od ključnih ciljeva Agende 2020. Europske Unije da se stopa zaposlenosti podigne na 75% radnosposobnog stanovništva starog 20-64 godine. Hrvatska je daleko od tog cilja, ali je značajno vidjeti da je podsektor ekonomije već sada ostvario tu razinu ekonomske aktivnosti stanovništva.

⁷ U literaturi se radnici koji odustaju od traženja posla nazivaju obeshrabrenim radnicima. Važno je stoga analizirati i neaktivnu radnu snagu kako bi se moglo procijeniti u kojoj bi mjeri porast broja slobodnih radnih mjesta mogao računati na aktiviranje obeshrabrenih radnika. Također je važno znati kakva je njihova dobna i obrazovna struktura da bi se vidjelo kakve će oni prepreke imati kada se pokušaju uključiti na tržište rada.

Slika 5. Indikatori tržišta rada po podsektorima

Izvor: Anketa o radnoj snazi, 2010., DZS

Podsektor ekonomije ima stopu aktivnosti od 73,21%, što znači da taj postotak svih osoba sa zanimanjima iz podsektora želi raditi. Stopa zaposlenosti iznosi 67,88%, što znači da tako velik postotak radnosposobnog stanovništva doista i radi. Stopa nezaposlenosti je mala – 7,29% radne snage.

U odnosu na ovaj podsektor, hrvatsko radnosposobno stanovništvo je aktivno u 75,07% slučajeva, 68,22% tih osoba radi, dok je 9,12%⁸ nezaposleno.

Ti nam indikatori govore da je prosječan položaj svih osoba sa ovim podsektorskim zanimanjima znatno bolji od položaja opće populacije. Često je ta činjenica povezana s obrazovnim, dobnim i drugim karakteristikama radne snage. Bolja obrazovanost obično omogućava veću zapošljivost, veću plaću, stalnije i sigurnije radno mjesto i veću mogućnost napredovanja. S druge strane, dob može i negativno utjecati na položaj osoba na tržištu rada. Tako mladi i stariji radnici nemaju istu poziciju kao osobe dobne skupine od 25-49 godina, koji čine glavnu i najbrojniju radnu snagu.

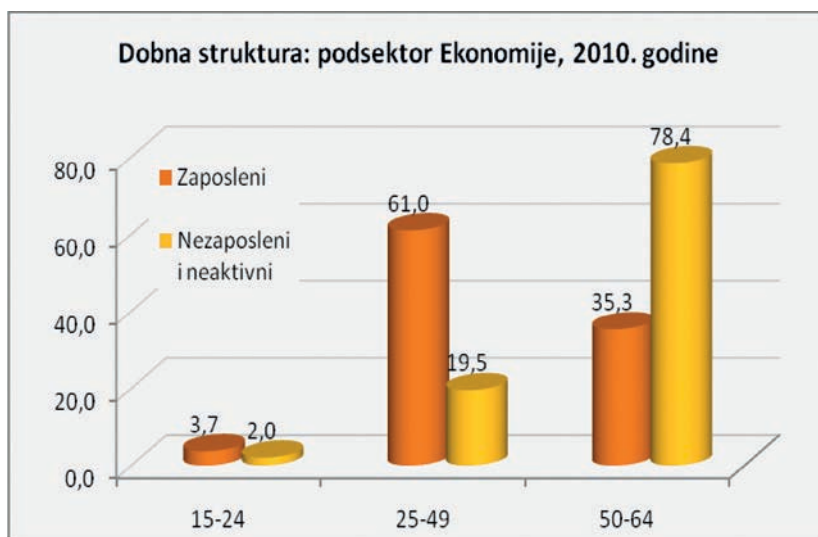
3.2. Dobna i obrazovna struktura u podsektoru ekonomije

U analizi sektora dobna struktura je važna za prognožiranje dinamike ulaska u radnu snagu i izlaska iz nje. Ima li dovoljno mladih koji će moći zamijeniti radnike koji odlaze u mirovinu u okviru istih radnih mjesta i zanimanja?

U daljnjoj ćemo analizi na temelju podataka o dobi prikazati neusklađenosti ponude i potražnje za radom koja proizlazi iz nedovoljnog broj mladih u procesu zamjene radne snage.

Na Slici 6 prikazane su s jedne strane dobne strukture zaposlenih, a s druge nezaposlenih i neaktivnih, svih koji imaju sektorska zanimanja.

⁸ Izvor ovih podataka je anketa o radnoj snazi koja služi i za međunarodne usporedbe. Prema tom izvoru nezaposlenost je niža od registrirane, dok je zaposlenost znatno viša. Kako anketa uzima u obzir sve ekonomske aktivnosti stanovništva, bez obzira na formalni status osoba prema pozitivnim zakonima Hrvatske (registriran na zavodu za zapošljavanje, umirovljenik, domaćica, student), ovaj izvor daje mnogo realniju sliku stanja na tržištu rada od drugih izvora.

Slika 6. Dobna struktura radne snage u podsektoru ekonomije

Izvor: Anketa o radnoj snazi, 2010., DZS

Kod podsektora ekonomije, u kojem je, kako smo vidjeli, broj nezaposlenih malen, oni koji to jesu su u 78,4% slučajeva stariji od 50 godina. To znači da se na njih ne može računati kod daljnjeg razvoja potražnje za podsektorskim zanimanjima. Među njima je svega 2,0% mladih, što predstavlja učenike i studente te nezaposlene mlade osobe s podsektorskim zanimanjima. Kod zaposlenih osoba sa ekonomskim zanimanjima udio mladih se svodi samo na 3,7% ukupne zaposlene populacije s navedenim zanimanjima. To znači da se mogu očekivati značajni problemi u zamjeni postojeće radne snage, a teško je zamisliti da će biti dovoljno mladih ako potražnja za tim zanimanjima naraste. U realnosti, ako su strukture nezaposlenih i neaktivnih loše, te se na njihovu ponudu rada ne može računati, mladi iz obrazovnog sustava su jedini alternativni izvor iz zemlje. Ako njih nema dovoljno, jedini izvor je uvoz radne snage. Trend iseljavanja visokoobrazovanih mladih osoba s ovim zanimanjima u tom je smislu još veća opasnost.

Ukratko, očekivana dobna struktura u podsektoru ekonomije je 25-49 godina (61,0%), što znači da svakako treba u budućnosti raditi na tome da se taj postotak poveća. Nažalost, velik je postotak nezaposlenih i neaktivnih starijih od 50 godina i oni teže nalaze i dobivaju poslove.

3.3. Obrazovna struktura

Osim dobi, položaj na tržištu rada velikim dijelom uvjetuje obrazovna razina. Vrlo su često te karakteristike u međusobnoj vezi. Starije generacije imaju nižu obrazovnu razinu i obratno. Kako je znanje postalo faktorom konkurentnosti, razvoj znanja, posebno unutar obrazovnog sektora i sektorskih zanimanja, jedan je od čimbenika razvoja konkurentnosti temeljene na domaćem znanju. Vidjeli smo na Slici 2. da je raspon sektorskih zanimanja u području kompleksnosti između najviše razine 4 i 2. Obrazovna struktura ne mora identično prikazivati isti raspon budući da same kvalifikacije osoba sa sektorskim zanimanjima nisu nužno odraz razine kompleksnosti koja se zahtijeva za rad na radnom mjestu ili zanimanju. Stoga je važno vidjeti kakva je obrazovna struktura u oba podsektora kako bismo mogli predvidjeti kakva će dodatna obrazovanja biti potrebna i za koliki broj osoba ako bi se potražnja za radom povećala u podsektoru ekonomije.

Slika 7. Obrazovna struktura radne snage u podsektoru ekonomije, 2010.

Izvor: Anketa o radnoj snazi 2010., DZS

Najbrojnija grupacija kod podsektora ekonomije među nezaposlenima i neaktivnima su osobe sa četverogodišnjom školom za tehnička i strukovna zanimanja (47,0%), a na drugom mjestu osobe s gimnazijskim obrazovanjem (16,8%).

Kod zaposlenih u podsektoru ekonomije dominiraju osobe sa četverogodišnjom školom za tehnička i strukovna zanimanja (43,3%), potom osobe sa fakultetskim obrazovanjem (24,4%), dok su na trećem mjestu osobe s višom školom (11,8%).

Ukratko, kod ekonomije je struktura obrazovanja zaposlenih te nezaposlenih i neaktivnih podjednaka kod osoba sa četverogodišnjom školom. Zabrinjava veliki postotak nezaposlenih i neaktivnih, što inicira njihovu prekvalifikaciju za eventualno radno mjesto ili odlazak na daljnje školovanje ili dodatno obrazovanje. Izuzetno je malen broj stručnog kadra s magisterijem ili doktoratom.

Te karakteristike ponude rada sa stajališta obrazovanja ukazuju na činjenicu da je kvalifikacijski potencijal u ekonomiji nizak, te se većinom svodi na srednje obrazovanje i da je mogućnost napredovanja sa srednjeg strukovnog ili gimnazijskog obrazovanja na višu razinu relativno nizak.

ZAKLJUČCI O KARAKTERISTIKAMA PONUDE RADA U SEKTORU

- › Najbrojnija grupacija kod podsektora ekonomije među nezaposlenima i neaktivnima su osobe sa četverogodišnjom školom za tehnička i strukovna zanimanja (47,0%).
- › Kod zaposlenih u podsektoru ekonomije dominiraju osobe s četverogodišnjom školom za tehnička i strukovna zanimanja (43,3%).
- › Dobna struktura, posebno nezaposlenih i neaktivnih osoba sa sektorskim zanimanjima, vrlo je nepovoljna, budući da je udio mladih svega 2%, a udio starijih od 50-64 godine čak 78%.
- › Obrazovna struktura u ekonomiji kako zaposlenih tako i nezaposlenih i neaktivnih svodi se većinom na četverogodišnje obrazovanje, ali je među zaposlenima zastupljena i viša i visoka obrazovna razina.

3.4. Kvantitativna analiza obrazovnih programa

Da bi znanja i vještine koje se stječu u školskom sustavu mogle podržavati gospodarski rast, potrebno je istovremeno zadovoljiti tri uvjeta:

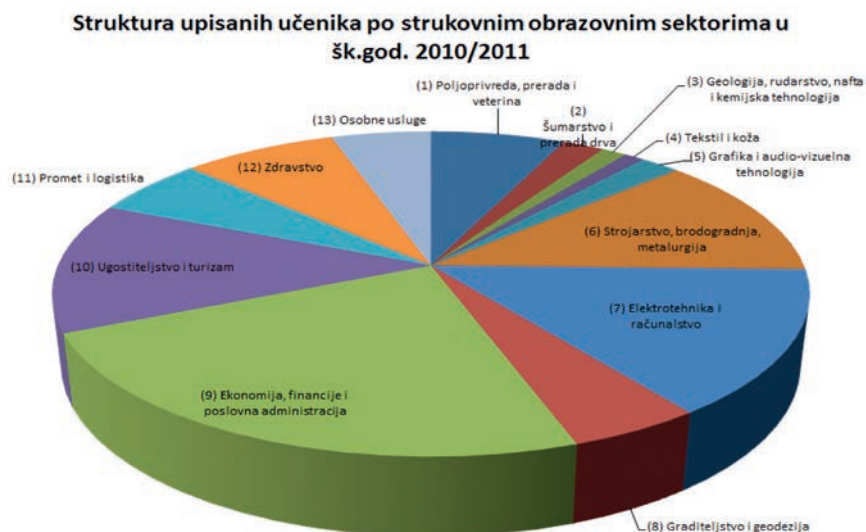
- › da su programi odgovarajući po sadržaju
- › da je broj učenika/polaznika koji su stekli odgovarajuće kvalifikacije dovoljan da zadovolji lokalnu/regionalnu potražnju (ovisno o mobilnosti radne snage)
- › da su kvalificirani mladi ljudi spremni na vrijeme, odnosno da su i sadržaj obrazovanja i upisne kvote bile planirane na vrijeme.

Obrazovni programi u podsektoru ekonomije nisu bili su skloni promjenama kao u drugim sektorima. U tom prilagođavanju bilo je pokušaja, promašaja i uspjeha.

U Hrvatskoj postoji jedan tip srednjoškolskog strukovnog programa koji priprema mlade za rad u podsektoru ekonomije:

- › četverogodišnji strukovni programi.

Cijeli sektor ekonomije, trgovine i poslovne administracije je po broju upisanih učenika prvi **najpopularniji sektor** u strukovnom obrazovanju sa 23% upisanih učenika; drugi po popularnosti je sektor elektrotehnike i računalstva, kako je prikazano Slikom 8.

Slika 8. Struktura upisanih učenika po strukovnim sektorima u šk. godini 2010./2011.

Izvor: e-matica za šk.god 2010./2011., MZOŠ

U 2010./2011. u svim se županijama provodi 1 četverogodišnji obrazovni program u okviru podsektora kako je prikazano tablicom 5 u nastavku:

Naziv programa	Trajanje
Ekonomist	4
Ekonomist (nastava na talijanskom jeziku)	4
Ekonomist (nastava na mađarskom jeziku)	4
Ekonomist (nastava na srpskom jeziku)	4
Ekonomist (za sportaše)	4

Tablica 5. Programi u sektoru u koje su se upisivali učenici u šk. godini 2010./2011.

Do ove godine se nažalost nije mijenjao nastavni plan za kvalifikaciju ekonomist. Posljednji je objavljen 1996. godine u *Glasniku prosvjete i športa RH*, a njegove izmjene su donesene 2001. godine. Izmjene i dopune posebnog strukovnog dijela NPP-a za stjecanje srednje stručne spreme u području ekonomije i trgovine za kvalifikaciju ekonomist je MZOŠ objavio u lipnju 2011. godine, kad su i provedene. To je bilo nužno učiniti za taj najbrojniji obrazovni program u obrazovnom podsektoru ekonomije. U nastavnom planu je veća pažnja poklonjena predmetima koji se odnose na komunikaciju i socijalne vještine, koje su itekako potrebne.

Složenost profila zanimanja ekonomist/ica traži široko znanje, nove kompetencije kojima će se kvalificiranim osobama osigurati konkurentnost na tržištu rada i brža zapošljivost te omogućiti nadogradnja u vertikali obrazovanja.

U cilju dobivanja što boljeg uvida u postojeće obrazovne programe i trendove upisa učenika, u ovoj verziji profila sektora na temelju podataka kojima raspolaže Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa (izvor: e-matica) pripremljeno nekoliko kvantitativnih analiza koje nastoje prikazati:

1. opću sliku sektora u strukovnom obrazovanju u širem kontekstu ponude strukovnih programa
2. dublju analizu postojećih programa/kvalifikacija uključujući komentare o trendovima upisa u prvu i posljednju godinu različitih programa
3. studiju trendova po županijama kako bi se uočile moguće regionalne razlike i specifičnosti.

Uz ove podatke korišteni su i podatci Državnog zavoda za statistiku, posebno Statistički godišnjak koji daje informacije o stanovništvu i napose o dobnim skupinama stanovništva: http://www.dzs.hr/default_e.htm kako bismo mogli analizirati demografski utjecaj na broj upisanih učenika.

Korišteni su podatci iz Standarda kvalifikacija za zanimanje ekonomski tehničar.

Analize koje će biti prikazane u ovom poglavlju su:

- Analiza 1 - opći trendovi u strukovnom obrazovanju, trendovi u sektoru te populacijski trendovi
- Analiza 2 - trendovi po godini, razredu i obrazovnom programu/kvalifikaciji
- Analiza 3 - trendovi po županiji i obrazovnom programu/kvalifikaciji.

ANALIZA 1 – OPĆI TRENDOVI

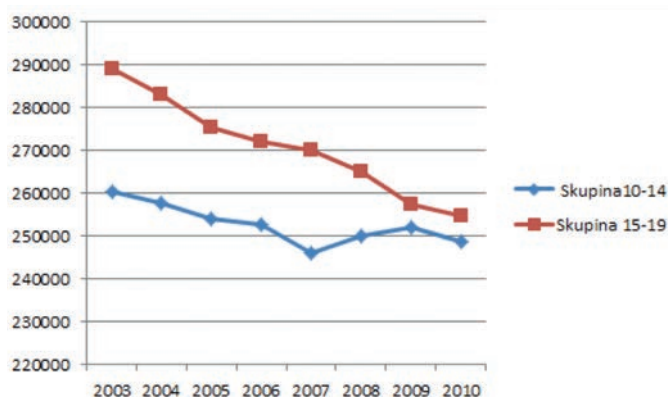
Tablica 6. prikazuje ukupan broj učenika i studenata upisanih na sve obrazovne razine unutar obrazovnog sustava Republike Hrvatske prema podacima Državnog zavoda za statistiku. U promatranom razdoblju od 4 godine za koje je provedena ova analiza vidljiv je ukupni pad broja srednjoškolskih učenika od 3,93%, pri čemu treba naglasiti da je u čitavom promatranom razdoblju broj učenika upisanih u gimnazije stagnirao, da su četverogodišnje srednje škole izgubile 1,85% učenika dok su trogodišnje srednje škole izgubile čak 12,3% učenika, što u promatranom razdoblju čini stopu od oko 4% godišnje.

Vrsta institucije	ISCED	HKO	2006./2007.	2007./2008.	2008./2009.	2009./2010.	2010./2011.	2010./2011. (%)	2006 → 2010
Dječji vrtići			109 508	113 615	116 382	121 433	125 166		
Predškolske obrazovne ustanove	0	0	90 947	93 274	95 516	99 317	101 638		
Osnovne škole	1	1	382 441	376 100	369 696	361 052	351 345		-8,13%
Srednje škole	3	4	187 977	184 183	181 878	180 582	180 158	100%	-4,34%
Gimnazije	3A	4.2	51 338	50 884	51 059	51 395	52 196	28,97%	1,67%
Tehničke i umjetničke strukovne srednje škole (4 godišnjeg trajanja)	3A	4.2	89 566	88 574	88 238	87 906	87 144	48,37%	-2,70%
Obrtničke srednje strukovne škole (3 godišnjeg trajanja)	3C	4.1	45 456	43 186	41 100	39 856	39 341	21,84%	-13,45%
Srednje škole za učenike sa invaliditetom		4.1 i 4.2	1 617	1 539	1 481	1 425	1 477	0,82%	
Visokoškolske ustanove			136 129	138 126	134 188	145 263	148 616	100%	9,17%
Veleučilišta	5	6 i 7	16 141	18 735	18 983	22 034	24 122	16,23%	49,45%
Visoke škole	5	6 i 7	9 414	7 054	7 691	9 027	9 539	6,42%	1,33%
Fakulteti	5 i 6	6,7,8	109 095	110 720	105 942	112 437	113 012	76,04%	3,59%
Umjetničke akademije	5 i 6	6,7,8	1 480	1 617	1 572	1 765	1 943	1,31%	

Tablica 6. Prikaz broja upisanih učenika/studenata u obrazovnom sustavu Republike Hrvatske u posljednjih 5 godina

Izvor: DZS, 2011.

Prikaz broja djece srednjoškolske dobi u promatranom razdoblju od pet godina, prema podacima Državnog zavoda za statistiku, u dobnim skupinama 10-14 godina i 15-19 godina pokazuje pad od 1,64% u dobnj skupini 10-14 te pad od čak 6,44% u dobnj skupini 15-19 godina.

Slika 9. Prikaz broja djece i mladih srednjoškolske dobi u promatranom razdoblju u tisućama

Izvor: DZS, 2011.

Broj upisanih učenika u trogodišnje i četverogodišnje programe u sektoru u odnosu na ukupno upisane učenike u strukovnom obrazovanju prikazan je Tablicom 7.

godina	trogodišnji ukupno	trogodišnji sektora	udio	četverogodišnji ukupno	četverogodišnji sektora	udio
2006-2007	45320	6970	15,38%	85714	25323	29,54%
2007-2008	43654	6512	14,92%	84618	25202	29,78%
2008-2009	41310	5763	13,95%	83622	24942	29,83%
2009-2010	39916	5412	13,56%	83152	24375	29,31%
2010-2011	39635	5251	13,25%	82800	23848	28,80%

Tablica 7. Prikaz broja učenika u strukovnom obrazovanju i u sektoru

Izvor: e-matica, 2011., MZOŠ

Primijetili smo da je tijekom razdoblja (2008.-2011.) broj upisanih učenika u programe sektora ekonomije opao; slično se dogodilo i u drugim strukovnim sektorima.

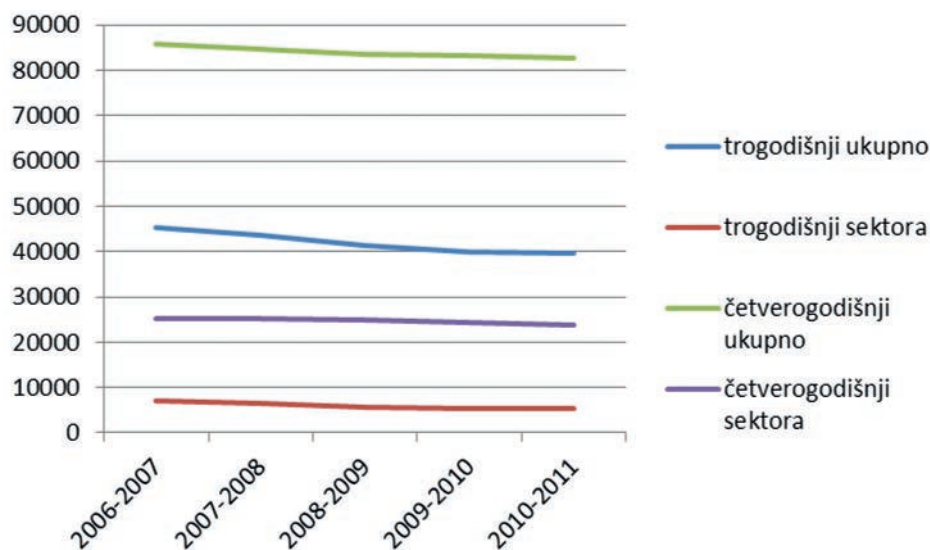
Međutim, razlike su veće ako promatramo različite vrste programa:

- › četverogodišnji programi: gubitak upisanih učenika iznosi 6,7%, što znači da je opadanje oko 3,5 puta brže nego u svim četverogodišnjim strukovnim programima (-1,9%), te samo oko 1% više no što je trend u promatranj učeničkoj skupini.

Prva analiza uključena u ovu verziju profila sektora pokazuje sljedeće:

- › Programi iz ovog podsektora (četverogodišnji) su, čini se, sve manje privlačni učenicima strukovnih škola ili su kriteriji za upis u te programe vremenom postali viši.
- › Za zanimanje ekonomist postoji samo jedan nastavni plan iz kojega proizlaze bankari, agenti u osiguranju, djelatnici u financijskim institucijama, u knjigovodstvu i računovodstvu, tajnici u manjim tvrtkama. Svi su oni ekonomisti, a radnih mjesta nema dovoljno, te nakon završene srednje škole nemaju usku specijalnost u svome obrazovanju, pa im je potrebno visoko obrazovanje kako bi postali stručnjaci u svome zanimanju i bili konkurenti na tržištu rada.

- › Nemamo drugih informacija o broju učenika koji su završili posljednji razred, ali možemo promatrati trendove upisanih učenika na početku posljednjih razreda.

Slika 10: Prikaz broja učenika u strukovnom obrazovanju i sektoru

Izvor: e-matica, 2011., MZOŠ

U podsektoru ekonomije nema trogodišnjih, već samo jedan četverogodišnji program, koji je brojani. Ovaj četverogodišnji program je uglavnom ujednačen. On jedini ima pad manji od pada sektora ukupno. Općenito se može zaključiti da četverogodišnji programi imaju konstantu i drže jednaki postotak.

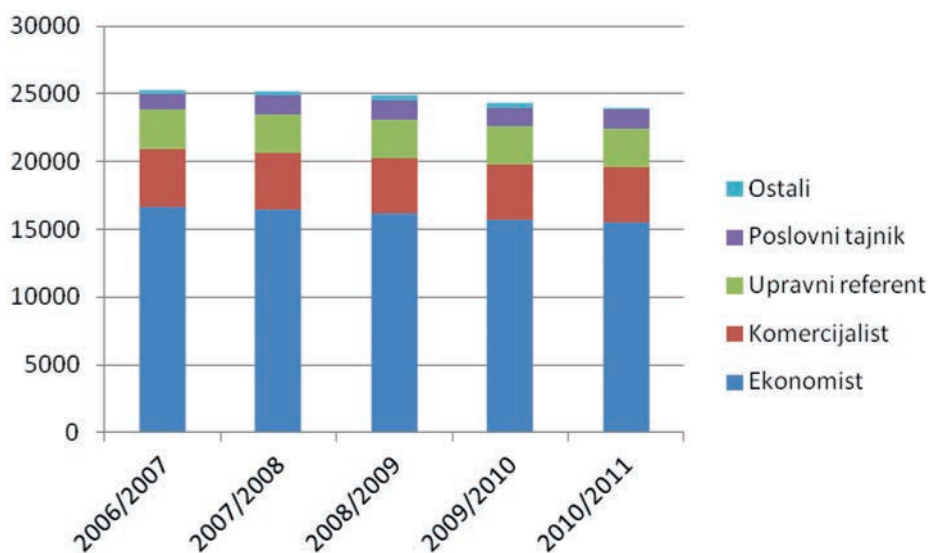
ANALIZA 2 – TRENDOVI PO GODINI, RAZREDU I OBRAZOVNOM PROGRAMU/KVALIFIKACIJI

Podatci o učenicima upisanim u obrazovne programe u podsektoru ekonomije u razdoblju 2006.-2011. prikazani su Tablicom 8. Program bilježi pad i smanjenje broja učenika koji upisuju ovaj program.

Program / kvalifikacija	trajanje godina	2006-2007	2007-2008	2008-2009	2009-2010	2010-2011	promjena 2006-2011	udio u sektoru na početku razdoblja	udio u sektoru na kraju razdoblja	trend populacije u sektoru	broj škola na kraju razdoblja	zadnja revizija programa
Administrator - TES	3	28	14	15	0	1	-96,43%	0,40%	0,02%	↓	1	
Pomoćni administrator - TES	3	0	8	20	31	51		0,00%	0,97%		3	
Pomoćni administrator - TES	3	0	0	0	17	0		0,00%	0,00%		0	
Prodavač	3	6942	6307	5420	4870	4661	-32,86%	99,60%	88,76%	↓	58	
Prodavač - JMO	3	0	141	308	469	538		0,00%	10,25%		13	
Prodavač - JMO (nastava na srpskom jeziku)	3	0	0	0	0	0		0,00%	0,00%		0	
Prodavač (nastava na mađarskom jeziku)	3	0	14	14	12	0		0,00%	0,00%		0	
Prodavač (nastava na talijanskom jeziku)	3	24	22	24	7	3		0,34%	0,06%	↔	0	
Prodavač (nastava na srpskom jeziku)	3	0	28	19	13	0		0,00%	0,00%		0	
Administrativni tajnik	4	337	0	0	0	0	-100,00%	1,33%	0,00%	↓	0	
Administrativni tajnik - TES	4	0	3	0	0	0		0,00%	0,00%		0	
Ekonomist	4	16623	16424	16178	15673	15499	-6,76%	65,64%	64,99%	↔	82	2011
Ekonomist (nastava na mađarskom jeziku)	4	0	2	0	0	0		0,00%	0,00%		0	2011
Ekonomist (nastava na talijanskom jeziku)	4	31	20	26	33	19		0,12%	0,08%		0	2011
Ekonomist (nastava na srpskom jeziku)	4	0	152	140	137	0		0,00%	0,00%		0	2011
Ekonomist (za sportaše)	4	0	0	117	105	0		0,00%	0,00%		0	2011
Komercijalist	4	4287	4185	4082	4098	4076	-4,92%	16,93%	17,09%	↔	32	
Komercijalist (nastava na talijanskom jeziku)	4	10	17	20	15	7		0,04%	0,03%		0	
Komercijalist (nastava na srpskom jeziku)	4	0	46	38	37	0		0,00%	0,00%		0	
Komercijalist (za sportaše)	4	0	0	0	0	0		0,00%	0,00%		0	
Komercijalist (za sportaše)	4	0	23	0	0	0		0,00%	0,00%		0	
Poslovni tajnik	4	1104	1426	1458	1409	1409	27,63%	4,36%	5,91%	↑	17	
Poslovni tajnik - TES	4	0	0	0	20	0		0,00%	0,00%		0	
Upravni referent	4	2958	2856	2842	2813	2852	-3,58%	11,68%	11,96%	↔	21	
Upravni referent - TES	4	14	10	11	11	12	-14,29%	0,06%	0,05%	↔	1	
Upravni referent (nastava na srpskom jeziku)	4	0	75	76	72	0		0,00%	0,00%		0	
Ukupno 3 godine		6.970	6.512	5.763	5.412	5.251	-24,66%					
Ukupno 4 godine		25.323	25.202	24.942	24.375	23.848	-5,82%					
Sveukupno		32.293	31.714	30.705	29.787	29.099	-9,89%					

Tablica 8. Prikaz broja učenika u strukovnom obrazovanju po programima

Izvor: e-matica, 2011., MZOŠ

Slika 11. Trend strukture upisanih učenika u četverogodišnje programe u sektoru

Izvor: e-matica, 2011., MZOŠ

Četverogodišnji programi:

- › Od četiri programa koji nude četverogodišnje obrazovanje iz ekonomije ni u jednom nije došlo do porasta broja upisanih učenika tijekom promatranog razdoblja.
- › Trend popularnosti ekonomskih zanimanja je u opadanju u razdoblju od 2006. godine do danas, što se donekle može protumačiti brojem nezaposlenih ekonomista na HZZ-u i trenutnom situacijom, tj. nedostatkom ponude.
- › Za zanimanje ekonomist postoji samo jedan nastavni program sa četiri programa. Program se nije mijenjao dugi niz godina, no ove je godine u lipnju MZOŠ usvojio Izmjenu i dopunu nastavnog plana. On je u području općeobrazovnog dijela ostao nepromijenjen, ali se mijenjao u području posebnog stručnog dijela. U izmijenjeni nastavni plan su uvedeni novi/promijenjeni predmeti u dijelu obaveznih strukovnih predmeta: osnove ekonomije, komunikacijsko-prezentacijske vještine, računovodstvo, bankarstvo i osiguranje, tržište kapitala, vježbenička tvrtka, društveno odgovorno poslovanje i pravno okruženje poslovanja. Izborni strukovni predmeti su: obiteljski posao, globalno poslovno okruženje, uvod u poslovno upravljanje, osnove turizma, računovodstvo neprofitnih organizacija, upravljanje prodajom, analiza financijskih izvješća i marketing usluga.
- › Ako se osvrnemo na cijeli sektor, vidimo da samo zanimanje poslovni tajnik bilježi porast broja učenika.

ANALIZA 3 – TRENDOMI PO ŽUPANIJ I OBRAZOVNOM PROGRAMU/KVALIFIKACIJI

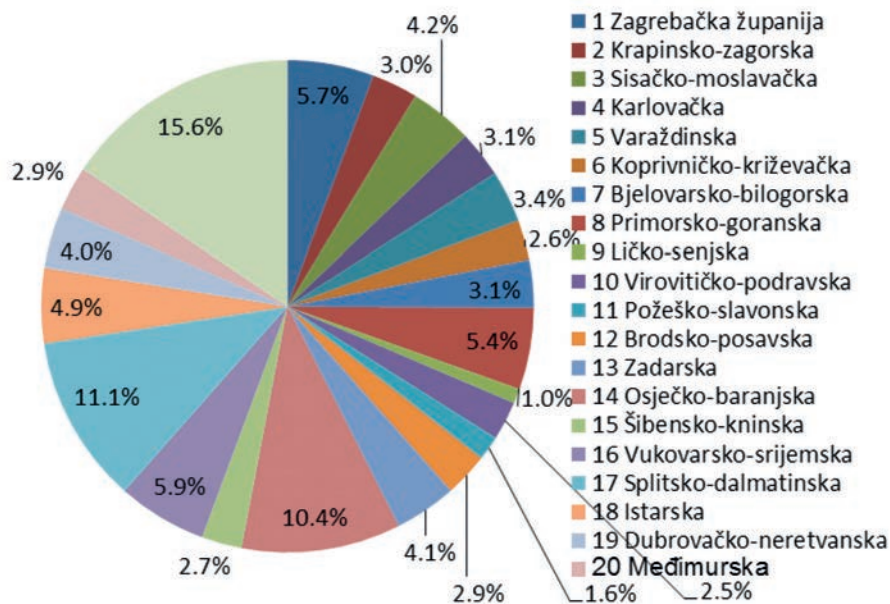
U Tablici 8 prikazan je broj upisanih učenika u četverogodišnje programe po godinama uz prikaz zastupljenosti broja učenika po županiji u odnosu na ukupan broj učenika četverogodišnjih programa iz sektora na razini čitave Republike Hrvatske. Tablica 8 pokazuje distribuciju broja upisanih u ključne strukovne programe po županijama.

Ukupni broj učenika u sektoru u četverogodišnjim programima	Županija	2006-2007		2007-2008		2008-2009		2009-2010		2010-2011		Promjena 2006-2011	
		Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
1	Zagrebačka županija	1467	6.0%	1464	5.8%	1468	5.9%	1429	5.9%	1355	5.7%	-112	-7.6%
2	Krapinsko-zagorska		0.0%	782	3.1%	755	3.0%	733	3.0%	717	3.0%	717	-
3	Sisačko-moslavačka	978	4.0%	1003	4.0%	1026	4.1%	1047	4.3%	994	4.2%	16	1.6%
4	Karlovačka	814	3.3%	815	3.2%	784	3.1%	747	3.1%	729	3.1%	-85	-10.4%
5	Varaždinska	1000	4.1%	954	3.8%	912	3.7%	874	3.6%	819	3.4%	-181	-18.1%
6	Koprivničko-križevačka	609	2.5%	655	2.6%	635	2.5%	643	2.6%	623	2.6%	14	2.3%
7	Bjelovarsko-bilogorska	753	3.1%	740	2.9%	736	3.0%	744	3.1%	748	3.1%	-5	-0.7%
8	Primorsko-goranska	1387	5.6%	1388	5.5%	1356	5.4%	1311	5.4%	1276	5.4%	-111	-8.0%
9	Ličko-severnjačka	320	1.3%	316	1.3%	261	1.0%	254	1.0%	233	1.0%	-87	-27.2%
10	Virovitičko-podlavaska	598	2.4%	593	2.4%	617	2.5%	600	2.5%	605	2.5%	7	1.2%
11	Požeško-slavonska	446	1.8%	448	1.8%	468	1.9%	423	1.7%	387	1.6%	-59	-13.2%
12	Brodsko-posavska	573	2.3%	594	2.4%	624	2.5%	676	2.8%	684	2.9%	111	19.4%
13	Zadarska	1017	4.1%	1071	4.2%	1040	4.2%	997	4.1%	979	4.1%	-38	-3.7%
14	Ošječko-baranjska	2791	11.3%	2696	10.7%	2640	10.6%	2501	10.3%	2489	10.4%	-302	-10.8%
15	Šibensko-kninska	741	3.0%	725	2.9%	691	2.8%	661	2.7%	632	2.7%	-109	-14.7%
16	Vukovarsko-srijemska	1500	6.1%	1410	5.6%	1393	5.6%	1396	5.7%	1398	5.9%	-102	-6.8%
17	Splitsko-dalmatinska	2777	11.3%	2729	10.8%	2686	10.8%	2641	10.8%	2648	11.1%	-129	-4.6%
18	Istarska	1272	5.2%	1206	4.8%	1192	4.8%	1177	4.8%	1171	4.9%	-101	-7.9%
19	Dubrovačko-neretvanska	1007	4.1%	963	3.8%	997	4.0%	969	4.0%	952	4.0%	-55	-5.5%
20	Međimurska	712	2.9%	723	2.9%	707	2.8%	705	2.9%	687	2.9%	-25	-3.5%
21	Grad Zagreb	3829	15.6%	3927	15.6%	3954	15.9%	3947	15.8%	3722	15.6%	-107	-2.8%
Total		24591	100.0%	25202	100.0%	24942	100.0%	24375	100.0%	23848	100.0%	-743	-3.0%

Tablica 9. Struktura broja učenika u četverogodišnjim programima iz sektora po županijama

Izvor: e-matica, 2011., MZOŠ

Struktura broja učenika u četverogodišnjim programima iz sektora po županijama

Slika 12. Prikaz broja upisanih učenika u četverogodišnje programe iz sektora po županijama u šk. godini 2010./2011.

- › Primijećeno je da je broj učenika upisanih u četverogodišnje programe iz ekonomije veći u Gradu Zagrebu (15% kroz cijelo razdoblje). Tijekom promatranog razdoblja udio upisanih učenika u Gradu Zagrebu se pokazao konstantnim uz bilježenje laganog pada. Najmanje upisanih je u Ličko-senjskoj županiji, gdje se smanjuje broj upisanih učenika u te programe. Rast se bilježi jedino u Virovitičko-podravskoj i Koprivničko-križevačkoj županiji, te je potrebno dodatnim analizama vidjeti koji je tome razlog, jer može biti da su neki strukovni programi ukinuti, pa su učenici imali manje izbora prilikom upisa, a možda je posrijedi i neki drugi specifični razlog.

3.5. Kvalitativna analiza obrazovnih programa

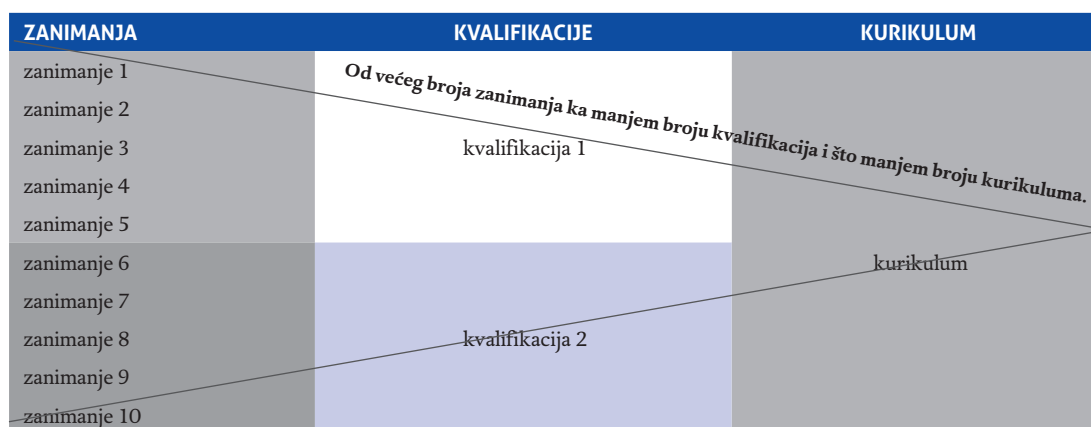
Prije nego što se prijeđe na kvalitativnu analizu obrazovne ponude u određenom obrazovnom sektoru, potrebno je naglasiti neka njena osnovna polazišta koja vrijede općenito za sve obrazovne sektore.

Izuzetno je važno napraviti i kvalitativnu analizu obrazovne ponude, jer se ne možemo osloniti samo na njenu kvantitativnu analizu koja se zasniva na analizi upisanih podataka. Rijetke su ustanove za strukovno obrazovanje koje imaju istraživanje tržišta rada i koje donekle u skladu s tim donose odluke o upisnim kvotama. To se pokazalo i pri samovrednovanju škola (1 od 24 ustanove za strukovno obrazovanje donosila je odluke na osnovi stvarnih i relevantnih podataka te predviđala kretanja na tržištu rada u desetogodišnjem razdoblju, a time i odgovarajuće upisne kvote, pa čak i potrebne edukacije nastavnika kako ne bi bilo otpuštanja).

S obzirom na slabo ili gotovo nikakvo ažuriranje obrazovnih programa od 1996. godine i po sadržaju i po svim drugim promjenama koje bi zahtijevao prelazak s plana i programa na kurikulum, sada je

potrebno napraviti temeljitu analizu onoga što želimo postići te istaknuti prioritete. Svakako je važno analizirati i trenutnu situaciju, ali samo u cilju osvješćivanja polazišta i nerazmjera ponude i potražnje na obrazovnom tržištu. S obzirom na to da kurikulum zahtijeva promjenu paradigme s izvođenja propisanog sadržaja na postignuća polaznika i s poučavanja na učenje, **neophodna je edukacija za sve one koji trebaju primijeniti nove ideje u obrazovanju.**

Rezultatima provedene analize potreba tržišta rada bi zanimanjima i dobivenim skupinama potrebnih kompetencija (unutar matrice kompetencija) trebalo pridružiti kvalifikacije s ishodima učenja najbližim iskazanim potrebama tržišta rada. I to učiniti tako da se grupira sve što je moguće te da sva zanimanja budu pokrivena minimalnim brojem kvalifikacija koje se razlikuju u manjem postotku specifičnih jedinica. Radi nužne racionalizacije i povećanja kvalitete i učinkovitosti bi što je moguće više standarda kvalifikacija trebalo biti pokriveno najmanjim mogućim brojem kurikuluma temeljenima na modularnom pristupu, kako to prikazuje sljedeća slika.

Slika 13. Shematski prikaz metodologije razvoja strukovnih kurikuluma. Od većeg broja zanimanja ka manjem broju kvalifikacija i što manjem broju kurikuluma.

Prije razvoja standarda kvalifikacija i kurikuluma neophodno je odlučiti što su temeljni moduli i jedinice, te ih razviti za potrebe svih budućih kvalifikacija gdje god su potrebne, tj. u polaznom, ali i u ostalim sektorima, kako se ne bi pojavilo više jedinica i modula istih imena, a različitih ishoda učenja i načina provedbe. U svim razmatranjima, analizama i zaključcima, kao i pri određivanju temeljnih jedinica i modula, ključnu ulogu ima broj onih koji određenu jedinicu ili modul trebaju.

Hrvatski obrazovni sustav ima pred sobom dodatni zahtjev, a to je potreba za izgradnjom samopouzdanja i samopoštovanja učenika, za osvješćivanjem vlastitih snaga i slabosti te potreba za izgradnjom odgovornosti. U svim se obrazovnim sektorima nakon anketiranja poslodavaca iskristaliziralo da su svih deset najpoželjnijih kompetencija ključne kompetencije, tj. generičke ili prenosive (timski rad, strani jezik u struci, učiti kako učiti, proaktivnost i briga za vlastitu karijeru, točnost, samostalnost i odgovornost).

Metodom intervjua i anketiranjem gospodarstvenika utvrđeno je da imaju potrebu za kvalificiranom radnom snagom za planiranje, organiziranje i obavljanje računovodstvenih poslova, poslova nabave i prodaje, poslova istraživanja tržišta, poslova primjene marketinškog instrumentarija, bankarskih poslova i poslova osiguranja, te stoga svoje potrebe za obrazovnim programom ekonomist/ica vežu uz kompetencije potrebne za odgovarajuće radno mjesto.

Kvalifikacija ekonomist/ica je kvalifikacija na srednjoj obrazovnoj razini koja polaznicima omogućava razvijanje znanja i vještina:

- upravljanja općom administrativnom, tehničkom/tehnološkom, financijskom ili drugom poslovnom dokumentacijom u određenom području/djelokrugu rada
- pripreme planova za operativne poslove
- provođenja istraživanja, analize, planiranja i provedbe integriranog marketinškog komuniciranja
- sudjelovanja u vođenju pregovora te obavljanju ukupnosti kupoprodajnih aktivnosti
- sporazumijevanja i komuniciranja u skladu sa načelima poslovne komunikacije i pravilima korespondiranja
- sudjelovanja u svakodnevnom nadzoru provedbe operativnih i drugih poslova u određenom području/djelokrugu rada.

Zadaća kvalifikacije ekonomist/ica je zadovoljavanje anticipativnih budućih potreba tržišta rada koje su u skladu s očekivanjima poslodavaca, ali i u funkciji razvoja učenika/polaznika. Kvalifikacijom je potrebno osigurati dobra temeljna znanja i vještine koje će biti primjenjive u praksi, odnosno mogućnost stjecanja dodatnih potrebnih znanja i vještina za obavljanje poslova na nekom konkretnom radnom mjestu.

Ovime dolazimo do još jednog ključnog problema, a to je definiranje kurikuluma za općeobrazovne sadržaje u strukovnim školama koji bi trebali biti usklađeni s kurikulumima u sektoru, ali i s mogućnostima ustanove za strukovno obrazovanje s jedne strane te potrebama lokalne zajednice s druge. Općeobrazovni predmeti ne bi trebali biti izolirani, nepromjenjivi i neprilagodljivi ni isti u svakom sektoru i svakoj školi. Već bi i dosad definiranih 15% autonomije ustanova za strukovno obrazovanje po Zakonu o strukovnom obrazovanju možda bilo dobro primijeniti i na općeobrazovne kurikulume.

Usmjeravanjem učenika kroz jačanje svijesti o potrebi cjeloživotnoga učenja i obrazovanja osigurava se stvarnija veza svijeta gospodarstva i škole, što je jedan od temeljnih ciljeva ovog standarda kvalifikacije ekonomist/ica.

Gospodarstvenici smatraju da je predložena kvalifikacija odgovor na potrebe tržišta rada.

Uloga ove kvalifikacije:

1. Za nastavak obrazovanja:

- › proširenje stručnih kompetencija za potrebe radnoga mjesta na istoj razini (horizontalna prohodnost)
 - › na osnovi stečenih kompetencija imati sve uvjete za stjecanje kvalifikacije na višoj razini (vertikalna prohodnosti).
2. Za tržište rada: institucije u državnoj upravi i agencije, javne ustanove i nevladine organizacije, trgovačka društva s područja materijalne proizvodnje, neproizvodne uslužne djelatnosti (banke, osiguravajuća društva, turističke agencije, trgovačka i ugostiteljska društva, obrt,...).

3. Za ostalo: mogućnost osnivanja i vođenja tvrtke.

Vidjeli smo u dobivenim kompetencijama da se pojavljuju nova zanimanja kao što su agenti u posredovanju prometa nekretninama za koje ne postoji obrazovni program. Svakako će biti potrebno uvrstiti u dodatne kvalifikacije i taj segment, odnosno te vještine prodaje koje su sve traženije u financijskim zanimanjima.

U okviru postojećih zakonskih rješenja kao najbolje trenutno moguće rješenje razvoja sustava vidi se *bottom-up approach*, odnosno pristup odozdo prema gore. On podrazumijeva intervenciju unutar postojećeg sustava u granicama svih postavljenih zakona, a da ipak uspostavimo novu vrijednost. Dolazi iz prakse i fleksibilnosti, odnosno prilagodbe novim uvjetima unutar sektora, ali i u skladu sa zahtjevima modernog načina učenja i usvajanja svih potrebnih kompetencija.

Kao i u svim drugim obrazovnim sektorima, i ovdje je potrebno odrediti što je temeljno znanje za ovo područje te ono treba biti gotovo isto za sve kvalifikacije istog trajanja. Posebice je u posljednje dvije godine obrazovanja (3. i 4. razred) potrebno osigurati različite strukovne sadržaje koji se mogu kombinirati na različite načine kako bi se stvarale različite kvalifikacije.

4.GODIŠNJI PROGRAMI					
Predmet	Oznaka predmeta	Ekonomist	Komercijalist	Administrativni tajnik	Upravni referent
Praktična nastava	1	84	245 224	42	42
Hrvatski jezik	2	3	3	4	4
Povijest	3	2.2	2.2	2.2.2	2.2.2
Etika/Vjeronauk	4	1	1	1	1
Tjelesna i zdravstvena kultura	5	2	2	2	2
Matematika	6	3	2	2.2.2	2
Informatika	7	2.2.2	2.2.2	2	2
Poduzetništvo	8	2	3	2	
Strani jezik I.	9		3	3	3
Strani jezik II.	10		2	2	2
Geografija	11	2	2.2		
Poslovne komunikacije	12	2	2		
Biologija	15	2		2.1	
Gospodarstvo	13	2.2.2		2	2
Izborni predmet	14	2		1.2	2
Zemljopis	23			2.2	2.2
Sociologija	24			2	2
Psihologija rada	25			2	2
Radno pravo	26			2	2
Birotehnika	27			5.3	4.2.2
Ustavni ustroj Republike Hrvatske	28			2	2
Strani jezik s dopisivanjem	29	3			
Kemija	30	2			
Energetika	31	1			
Tehnologija s ekologijom	32	2			
Knjigovodstvo s bilanciranjem	33	3.4.4.4			
Dioničarsko gospodarstvo	34	3			
Marketing	35	2			
Novčarstvo	36	2			
Statistika	37	2			
Gospodarsko pravo	38	3			

Tablica 9. Usporedni prikaz obrazovnih programa u sektoru prema predmetnim područjima

Iz ove tablice koja prikazuje četverogodišnje programe iz sektora vidljivo je da sva četiri obrazovna programa imaju iste temeljne strukovne predmete. U obrazovnim programima ekonomist i komercijalist se preklapaju dodatni strukovni predmeti, što je slučaj i s programima administrativni tajnik i upravni referent. Može se zaključiti da bi u ovom sektoru jedna ili najviše dvije kvalifikacije, ali s različitim modulima i jedinicama ishoda učenja, posebice u posljednje dvije godine obrazovanja, mogle zamijeniti postojeća 4 četverogodišnja obrazovna programa.

Nova tablica kvalifikacija bi mogla izgledati ovako:

Naziv programa	Trajanje	Naziv kvalifikacije	Trajanje
Ekonomist	4	Ekonomist	4
Komercijalist	4		
Administrativni tajnik	4	Administrativno-upravni referent	4
Upravni referent	4		

Tablica 10. Moguća struktura obrazovnih programa u sektoru

Ovdje smo naznačili dvije kvalifikacije koje bi, s jedne strane, zadovoljile potrebe na tržištu rada, a s druge omogućile uklanjanje preklapanja u postojećim obrazovnim programima, te na taj način osigurale veću fleksibilnost i brže reagiranje na promjene potrebne u struci. Pravu sliku za određivanje kvalifikacija u budućnosti treba stvarati na osnovi traženih kompetencija poslodavaca, a usto treba pratiti trend koji će pokazati ulazak u EU i s tim usklađivati obrazovnu ponudu.

Svakako je potrebno veću pažnju posvetiti financijskim zanimanjima, jer su ona itekako bitna u svim gospodarstvima svijeta, pa tako i u gospodarstvu RH.

OBRAZOVNI PROGRAMI ZA SPECIFIČNE CILJANE SKUPINE

Pri definiranju obrazovnih programa iz podsektora ekonomije potrebno se osvrnuti na potrebe osoba s invaliditetom, kako onih školske dobi, tako i odraslih. Naime, korištenje računala i vrlo raširena primjena u cijelom gospodarstvu, kao i jednostavnost u prihvaćanju znanja s tog područja, upućuje na mogućnost izrade specijaliziranih programa za osobe koje zbog različitih razloga nisu sposobne ući u redovne tijekove obrazovanja. Stoga činjenica da u podsektoru ekonomije poslodavci ne iskazuju potrebu za razvojem znanja na razini trogodišnjih programa nije jedini čimbenik kod donošenja odluke o tome kakve programe trebamo.

Na ovaj način profil sektora otvara vrata definiranju kraćih programa obrazovanja za osobe s posebnim potrebama kako bi, svojem invaliditetu usprkos, mogle konkurirati u jednom segmentu tržišta onima koji nemaju sličnih ograničenja. U načelu bi svaki obrazovni sektor morao u strategijama razvoja znanja misliti i na specijalne skupine koje će, načinom primjerenim svojim mogućnostima, moći sudjelovati u obrazovnom i radnom procesu.

3.6. Nezaposlenost i dinamika nalaženja posla nakon obrazovanja

Za razumijevanje trenutne uloge i potencijala strukovnog obrazovanja vrlo je važno identificirati uobičajene ishode koji slijede nakon završenog programa.

Novi nastavni plan je nastao na temelju anketiranja gospodarstvenika, te će vjerojatno pridonijeti većem zanimanju za upis učenika, odnosno učenici će steći specijaliziranija znanja i kompetencije za buduća zanimanja.

Ova kvalifikacija nam pokazuje da će pojedinac biti:

- › Osposobljen za odgovorno i, gdje je to primjenjivo, samostalno izvršavanje poslova u skladu s po-

trebama poslodavaca na području računovodstvenih poslova, poslova istraživanja tržišta, poslova primjene marketinškog instrumentarija, bankarskih poslova, osiguravateljskih poslova te poslova organizacije uredskog poslovanja.

- › Na osnovi stečene kvalifikacije imat će uvjete za nastavak školovanja na višem /visokom stupnju obrazovanja.
- › Steći će stručne kompetencije:
- › primijeniti ekonomsku terminologiju
- › analizirati ekonomska zbivanja u nacionalnom gospodarstvu i predvidjeti njihov mogući utjecaj, a ujedno i utjecaj tržišnih zakonitosti na poslovanje poduzetnika
- › interpretirati i povezati temeljne pojmove i probleme gospodarske organizacije
- › prepoznati potrebu praćenja trendova u poduzetništvu te klasificirati i predvidjeti čimbenike koji utječu na razvoj poduzetništva
- › primijeniti poduzetničke vještine u svakodnevnom radu
- › provesti poslovnu dokumentaciju i knjigovodstvene isprave organizacije
- › povezati računovodstvene pojmove i instrumente, voditi računovodstvo poslovnih organizacija i računovodstvo fizičkih osoba
- › planirati, organizirati, provesti i upravljati kupoprodajnom aktivnošću u organizaciji
- › primijeniti marketinšku koncepciju
- › sudjelovati u komercijalnim bankovnim aktivnostima
- › sudjelovati u prodajnim osiguravateljskim aktivnostima
- › primijeniti vještine suvremene računalne i uredske tehnologije u poslovnim procesima
- › primijeniti standarde i pravila poslovnog komuniciranja u realizaciji posla
- › primijeniti komunikacijsko-prezentacijske vještine u poslovanju.

Ako se osvrnemo na cijeli sektor, vidimo da jedino zanimanje poslovni tajnik bilježi porast broja učenika.

PRIJAVA NA HZZ

Ukoliko se nakon ostvarene svjedodžbe redovnog školovanja u sustavu strukovnog obrazovanja mlada osoba odluči uputiti na tržište rada, jedna od očitih polaznih točaka je evidencija Hrvatskog zavoda za zapošljavanje. Temeljem podataka HZZ-a može se procijeniti da se u vrijeme konjunktore oko 40% generacije izravno⁹ prijavljivalo u evidenciju HZZ-a sa svjedodžbama stečenim u obrazovnom sektoru ekonomije, trgovine i poslovne administracije, dok se taj udjel u razdoblju gospodarske krize povećao na oko 45%.

⁹ Promatraju se samo osobe koje su se prijavile u dobi do 20 godina, kako sliku ishoda ne bi pomutile osobe koje su prethodno zaposlenošću ili pohađanjem visokog obrazovanja stekle značajnu količinu ljudskog kapitala.

	2007.	2008.	2009.	2010.
Završili redovno srednje obrazovanje iz sektora (upisali posljednji razred)				
<i>Ekonomist</i>	3998	3989	4241	4078
Četverogodišnje sektor ETPA	6053	6152	6356	6156
Ukupno	8413	8423	8365	7962
Evidentirali se pri HZZ-u sa srednjim obrazovanjem iz sektora (osobe mlađe od 20 godina)				
<i>Ekonomist</i>	1175	1119	1241	1048
Četverogodišnje sektor ETPA	2193	2096	2282	2017
Udjel učenika sektora koji se nakon škole prijavio na HZZ				
<i>Ekonomist</i>	29%	28%	29%	26%
Četverogodišnje sektor ETPA	36%	34%	36%	33%

Tablica 11: broj osoba koje završavaju srednje obrazovanje i prijavljuju se na HZZ, po godinama.

Izvori: e-matica i Baza podataka HZZ-a. Četverogodišnji programi označeni su kurzivom.

Napomena: u bazi HZZ-a nije bilo moguće razdvojiti klasični od JMO profila trgovca, tako da su ovdje objedinjeni. I program administrativnog tajnika preimenovan je u program poslovnog tajnika, ali su radi kontinuiteta objedinjeni.

Od pet sektorskih programa koje pohađa značajan broj polaznika samo je jedan program trogodišnji - za prodavača. Učenici s tim završenim programom se značajno češće prijavljuju na HZZ nego maturanti četverogodišnjih programa. Prije krize to bi činilo oko polovine generacije (53%), a do 2010. se taj udio popeo na četiri petine, jer je traganje za poslom postalo znatno teže i dugotrajnije.

Kod maturanata četverogodišnjih programa vidljive su značajne razlike u učestalosti prijave na HZZ - komercijalisti se prijavljuju razmjerno često, što je moguće povezati s nižom sklonošću ka nastavljanju školovanja mladih koji su završili taj program. Ukupno do povećanja broja prijave na HZZ mladih koji su završili četverogodišnje programe nije došlo tijekom krize, jer se u okolnostima nepovoljnog tržišta rada i dobre mogućnosti nastavka školovanja mnogi odlučuju "parkirati" na odgovarajuće programe visokog obrazovanja.

DINAMIKA NALAŽENJA POSLA

Dinamika nalaženja posla osobama bez radnog iskustva s obzirom na završeno obrazovanje jedan je od pokazatelja koje HZZ redovito objavljuje. Ovdje su prikazani podatci dobiveni temeljem istih izvora, ali nešto drugačijom metodologijom. Tablica 11 prikazuje udio mladih sa svjedodžbom strukovnog programa ekonomije koji su unutar pola godine, godinu dana ili tri godine pronašli svoj prvi posao.

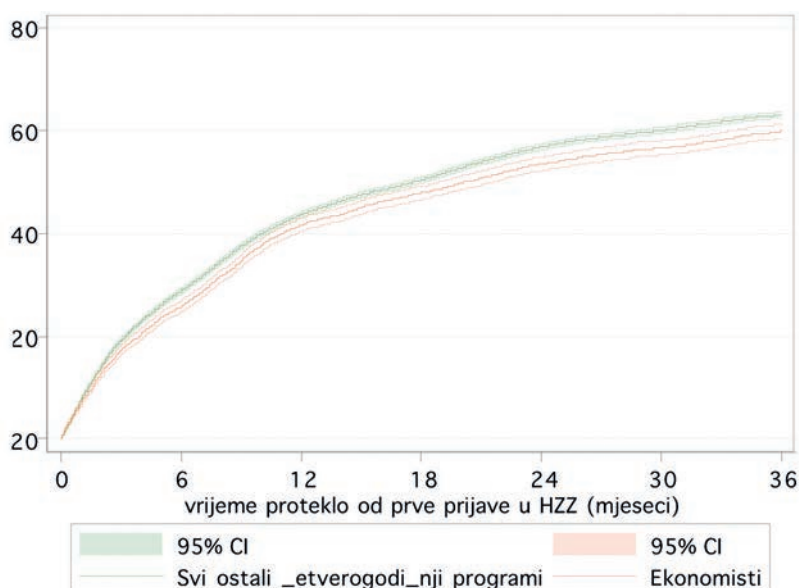
Dinamika zapošljavanja mladih koji su završili program ekonomije ne odstupa u odnosu na druge četverogodišnje programe iz ETPA sektora, ali je u odnosu na druge strukovne četverogodišnje programe dinamika nalaženja zaposlenja ekonomista nešto nepovoljnija (usp. Sliku 14). Oko četvrtine ekonomista prijavljenih na zavod prvi posao pronalazi unutar šest mjeseci, 44% unutar godine dana, a oko dvije trećine unutar tri godine. Ipak, to je nešto povoljnije nego u slučaju upravnih referenata (program iz sektora ETPA), koji posao nalaze još teže.

Godina prve prijave na HZZ:	Broj prijava 2006.-2010.	Našli prvi posao unutar 6 mjeseci	Našli prvi posao unutar godine dana	Našli prvi posao unutar tri godine
Ekonomist	6.033	26%	44%	66%
Svi četverogodišnji ETPA	11.299	26%	44%	66%
Ukupno svi strukovni četverogodišnji		29%	46%	68%

Tablica 12. Dinamika nalaženja zaposlenja nakon prve prijave na HZZ. Udio mladih sa svjedodžbom pojedinog programa koji je pronašao posao unutar 6, 12 i 36 mjeseci.

Napomene: Zdrženi podatci za razdoblje 1. 1. 2006. - 1. 7. 2011. Samo osobe koje su se prijavile u dobi od 20 godina ili manje. Ne uključuje poslove pronađene u vrijeme kad nisu bile prijavljene na HZZ-u. Prikazani su samo programi iz kojih se u zadanom razdoblju na HZZ prijavilo više od 50 osoba.

Izvor: Registar HZZ-a

Slika 14. Dinamika nalaženja prvog posla osoba prvi puta evidentiranih na HZZ-u

Izvor: Registar HZZ-a. Samo osobe koje su se prijavile u dobi od 20 godina ili manje. Zdrženo je promatrano razdoblje od 2006. do 2010. godine.

Tablica 12 i Slika 14 zdrženo promatraju ishode u doba konjunktura i krize. Recentne promjene u dinamici sektorskog tržišta rada i eventualni efekt krize na pojedine programe moguće je identificirati usporedbom vjerojatnosti nalaženja posla s obzirom na godinu prve prijave na HZZ, što je prikazano Tablicom 13. Koliko se razlikuje stopa zapošljavanja unutar godinu dana u različitim godinama za iste programe?

Vidljivo je da je mogućnost zapošljavanja unutar godine dana smanjena već za osobe koje su na tržište rada ušle 2008. godine. Najmanja je bila 2009. godine, dok je 2010. vidljiva stabilizacija i određeni oporavak. Kretanje mogućnosti nalaženja posla za ekonomiste gotovo je identična za čitav ETPA sektor. U usporedbi s drugim obrazovnim sektorima, krizni pad u ETPA sektoru je bio izraženiji 2008. i 2009. godine, ali za osobe koje su ušle na tržište rada 2010. godine ishodi ne odstupaju od prosjeka.

Godina prve prijave na HZZ	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2006.- 2010.
Ekonomist	46%	52%	43%	35%	37%	44%
Svi četverogodišnji ETPA	46%	52%	44%	35%	37%	44%
Ukupno svi strukovni četverogodišnji	46%	53%	48%	37%	37%	46%

Tablica 13. Mogućnost nalaženja zaposlenja nakon prve prijave na HZZ, prema godini ulaska na tržište rada. Udio mladih sa svjedodžbom pojedinog programa koji je pronašao posao unutar godine dana, 2006.-2010.

Napomene: Združeni podatci za razdoblje 1. 1. 2006. - 1. 7. 2011. Samo osobe koje su se prijavile u dobi od 20 godina ili manje. Ne uključuje poslove pronađene u vrijeme kad nisu bile prijavljene na HZZ-u. Radi pouzdanosti vrijednosti za pojedine godine prikazani su samo programi iz kojih se u zadanom razdoblju na HZZ prijavilo ukupno više od 300 osoba.

Izvor: Registar HZZ-a

3.7. Prijelaz u visoko obrazovanje

Broj osoba iz nekog strukovnog područja koje su neposredno nakon srednjeg upisale visoko obrazovanje može se identificirati kroz podatke DZS-a koji se prikupljaju od novoupisanih studenata. Tako je u akademskoj godini 2009./2010., u istoj godini kada su završili srednje obrazovanje, studij upisalo 4.926 mladih koji su prethodno završili programe iz obrazovnog sektora ekonomije, trgovine i poslovne administracije.

Podatci DZS-a kazuju kako je 2009. godine četverogodišnje programe iz tog sektora završilo 6.319 mladih¹⁰. To znači da je stopa izravnog nastavka studija izrazito visoka - 78% generacije, odnosno da je izravan ulaz na tržište rada vrlo rijedak. Činjenica da se ipak 36% generacije nakon četverogodišnjih programa 2009. godine prijavilo na HZZ može se dijelom objasniti mladima koji odustaju od studija do dvadesete godine, ali i razmjerno čestim statusom izvanrednog studenta u području ekonomije, gdje se kombinira radna aktivnost i studentski status.

	Prirodne	Tehničke	Medicinske	Biotehničke	Društvene i humanističke	Ukupno
Sveučilišni	21	133	3	49	2436	2695
Stručni		127	4	29	2121	2231
Ukupno	21	260	7	78	4557	4926

Tablica 14. Broj bivših učenika obrazovnog sektora koji su ak. god. 2009./2010. neposredno nakon završenog srednjeg obrazovanja upisali studij, prema tipu i smjeru studija.

Izvor: DZS

Nešto je više ovih učenika upisalo sveučilišni nego stručni studij, a većina je upisa ostvarena na studijima društvenih ili humanističkih znanosti (4.557 ili 93% studenata). To može predstavljati povoljan ishod, ali je potreban uvid u precizniju raspodjelu prema NSKO obrazovnim skupinama kako bi se identificirao udio adekvatnih tranzicija u studije iz skupine poslovanja i administracije.

¹⁰ Tablica 1 pruža prikaz broja učenika upisanih u završni razred početkom školske godine temeljem e-matrice, a priloženi je broj nastao kroz izvještaje škola temeljem broja mladih koji su završili posljednji razred.

3.8. Analiza odredišnih zanimanja

U podacima HZZ-a moguće je identificirati ne samo dinamiku nalaženja posla već i detaljna odredišna zanimanja osoba koje su pronašle posao, bez obzira na to jesu li ga pronašle posredovanjem HZZ-a ili ne. Tablica 15 prikazuje odredišna zanimanja prema glavnim NKZ rodovima zanimanja (i vrstama zanimanja unutar relevantnih rodova), učestalost zapošljavanja u prejednostavnim ili presloženim zanimanjima te udio osoba koje su pronašle svoj prvi posao u zanimanju koje odgovara popisu zadanom sektorskim profilom.

Kad su u pitanju četverogodišnji programi u sektoru ekonomije, trgovine i poslovne administracije, strukture zanimanja kojima oni vode prilično su slične. Izravan pristup poslovima menadžera, stručnjaka i znanstvenika ne postoji, a i mogućnosti zapošljavanja u zanimanjima koja pripadaju rodu poslovnoorganizacijskih i srodnih stručnjaka (što složenosti nominalno odgovara njihovim kvalifikacijama) vrlo je ograničen. Zapošljavanje u složenijim proizvodnim zanimanjima (NKZ 7 i 8) je vrlo rijetko, ali je za šestinu maturanata prvi posao bio u vrsti uslužnih zanimanja (najčešće kao konobari).

Glavne razlike između programa podsektora ekonomije, trgovine i poslovne administracije moguće je identificirati u dvije vrste zanimanja u kojima mladi sa svjedodžbama četverogodišnjih srednjih škola iz ovog sektora najčešće nalaze posao. S jedne strane su to poslovi uredskih službenika, koji predstavljaju razmjerno češći ishod za ekonomista, upravnog referenta, te posebno poslovnog tajnika. S druge strane, učestalo je zapošljavanje u trgovačkim zanimanjima (pretežito prodavača), što je odredište za 37% komercijalista, ali tek za 26-28% ostalih. Konačno, oko petine ekonomista, komercijalista i upravnih referenata prvi posao nalazi u nekom od jednostavnih zanimanja (koja su tek u trećini slučajeva vezana uz trgovinu), dok su takva zanimanja rjeđi ishod za poslovne tajnike.

MZOŠ prog	Ekonomist	Komercijalist	Upravni referent	Poslovni tajnik
1 - Menadžeri, čelnici i dužnosnici	0%	0%	0%	0%
2 - Stručnjaci i znanstvenici	0%	0%	0%	1%
3 Inženjeri i tehničari	6%	8%	3%	5%
34 - Poslovnoorganizacijski i srodni stručnjaci	5%	7%	2%	4%
41 - Uredski službenici	20%	9%	23%	27%
42 - Šalterski službenici	5%	4%	4%	5%
51 - Uslužna zanimanja	16%	16%	16%	17%
52 - Trgovačka zanimanja	26%	37%	26%	28%
6 - Poljoprivredni, lovno-uzgojni, šumski radnici i ribari	0%	0%	0%	1%
7 - Zanimanja u obrtu i pojedinačnoj proizvodnji	3%	4%	4%	0%
8 - Rukovatelji strojevima, vozilima i sastavljači proizvoda	3%	3%	3%	1%
9 Jednostavna zanimanja	20%	19%	20%	15%
91 - Jednostavna prodajna i uslužna zanimanja	7%	7%	7%	5%
Ukupan broj koji je pronašao prvi posao 2006.-1. 7. 2011.	3.356	2.021	628	424
Previsoke kvalifikacije za zanimanje (%)	20%	19%	20%	15%
Preniske kvalifikacije za zanimanje (%)	0%	0%	0%	1%
Poslova u zanimanju koje odgovara sektorskom profilu	54%	54%	52%	60%

Tablica 15. Zanimanja u kojima su se zaposlili mladi sa svjedodžbom strukovnih programa iz sektora. Adekvatnost razine kvalifikacija i pojavnost rada u zanimanju koje odgovara sektorskom profilu.

Napomene: postotci se odnose na osobe koje su pronašle posao u promatranom razdoblju. Suma postotaka u svim prikazanim **podebljanim** rodovima zanimanja čini približno 100% (nisu uključena vojna i menadžerska zanimanja s obzirom na nisku pojavnost zapošljavanja u njima). Manjim fontom, nepodebljanim slovima i uvučenim nazivom prikazana je učestalost zapošljavanja u specifičnim vrstama zanimanja srodnima obrazovnom programu.

Izvor: Registar HZZ-a

Nalaženje posla u zanimanju koje traži višu razinu obrazovanja je izuzetno rijetka pojava u ovom sektoru (između ostalog i zbog izdašne ponude visokog obrazovanja iz ekonomije i poslovanja), dok rad u zanimanjima koje ne traže strukovno obrazovanje, iako prisutan, također nije posebno učestao u usporedbi s drugim obrazovnim sektorima. Također valja reći kako je 52-60% zaposlenih našlo posao vezan uz obrazovni sektor u kojem su se školovali, što je izrazito visok udio, iako je pristup zanimanjima poslovnoorganizacijskih stručnjaka vrlo ograničen.

Konačno, bilo smo u prilici identificirati i prikazati sva odredišna zanimanja za osobe iz promatranog skupa koje su završile strukovni program ekonomista, a pronašle su posao između 1. 1. 2006. i 1. 7. 2011. godine. U Tablici 6 opadajućim slijedom navedena su najučestalija zanimanja u kojima su se te osobe zapošljavale. Uz svako zanimanje prikazane su i tri brojke:

(A) apsolutni broj osoba iz promatrane populacije koje su se po prvi puta zaposlile u dotičnom zanimanju u promatranom razdoblju, a dok su bile evidentirane na HZZ-u

(B) relativni udio (zastupljenost) tog zanimanja u ukupnom zapošljavanju iz dotičnog obrazovnog programa

(C) udio koji mladi sa završenim dotičnim programom čine među svim mladima sa srednjim obrazovanjem (i bez radnog iskustva) zaposlenim u tom zanimanju.

Ekonomisti su relativno raspršeni prema zanimanjima u kojima se zapošljavaju.

Čak četvrtina ekonomista nalazi prvi posao u zanimanju prodavača (oni čine gotovo desetinu svih mladih sa strukovnim obrazovanjem koji se zapošljavaju kao prodavači). Ukoliko je (B) visok, a (C) nizak, znači da je dotična kvalifikacija prepoznata kao adekvatna za zapošljavanje u zanimanju, ali da se u njemu zapošljavaju i mnogi mladi iz drugih struka – bilo stoga što se još neki program smatra relevantnim, bilo stoga što pristup zanimanju ne traži formalno strukovne kvalifikacije, a potražnja je visoka.

U zanimanjima ekonomskog službenika, ekonomista i knjigovođe većina zaposlenih mladih ima strukovnu svjedodžbu ekonomista, ali je u njima zajedno zaposleno tek 11% mladih ekonomista koji su pronašli posao. Ukoliko je (B) nizak, a (C) visok, znači da se ta kvalifikacija smatra relevantnom za dano zanimanje (mladi iz drugih strukovnih programa rijetko rade na tom zanimanju), ali da je ukupno za njim razmjerno mala potražnja (barem na razini osoba sa svjedodžbom srednjeg strukovnog obrazovanja bez radnog iskustva). Uslijed toga dotično zanimanje “situirano” tek malobrojne osobe iz tog programa.

	(A) Zaposlenih u zanimanju	(B) % od svih zaposlenih iz programa	(C) % od svih mladih bez radnog iskustva zaposlenih u zanimanju
(5220213) prodavač	825	24,6%	9,6%
(5123133) konobar	297	8,8%	5,7%
(4190154) administrativni službenik	231	6,9%	22,0%
(4121214) ekonomski službenik	204	6,1%	75,0%
(5123112) pomoćni konobar	126	3,8%	7,2%
(9320131) radnik na proizvodnoj liniji	91	2,7%	4,1%
(4121184) knjigovođa	89	2,7%	57,1%

(4211164) blagajnik	87	2,6%	19,6%
(9132121) sobarica	81	2,4%	9,5%
(3433316) ekonomist	72	2,1%	75,0%
(9911111) radnik bez zanimanja	72	2,1%	3,4%
(9132111) čistačica	59	1,8%	5,4%
(4131124) skladištar	38	1,1%	5,4%
(9330421) trgovački radnik	38	1,1%	9,2%
(9132211) kuhinjski radnik	37	1,1%	3,6%
(9330411) skladišni radnik	32	1,0%	4,2%
(8283152) sastavljač/elektronička oprema	29	0,9%	12,1%
(4115114) tajnica	28	0,8%	26,9%
(5220225) trgovac	27	0,8%	10,0%
(9320251) drvoprerađivački radnik	27	0,8%	2,9%
(9131111) kućna pomoćnica	25	0,7%	6,3%
(3412116) zastupnik osiguranja	24	0,7%	14,5%
(3415116) komercijalist	23	0,7%	8,0%
(5169113) čuvar	22	0,7%	4,0%
(4222124) recepcionar	21	0,6%	10,1%
(4223112) telefonist	21	0,6%	10,2%
(9212111) šumski radnik	20	0,6%	3,1%
(9151111) dostavljač	19	0,6%	6,9%
(4134134) komercijalni službenik	18	0,5%	13,5%
(5162114) policajac	18	0,5%	24,3%
(5220232) prodavač u kiosku i tržnici	18	0,5%	10,7%

...i preostala 641 osoba (19%) zaposlena u 235 različitih zanimanja

Tablica 16. Najučestalija prva zanimanja za ekonomiste prijavljene 2006.-2010.

Napomena: **Crveno** su označena zanimanja za koja je sektorskim profilom utvrđeno da su karakteristična za podsektor ekonomije.

Izvor: Registar HZZ-a

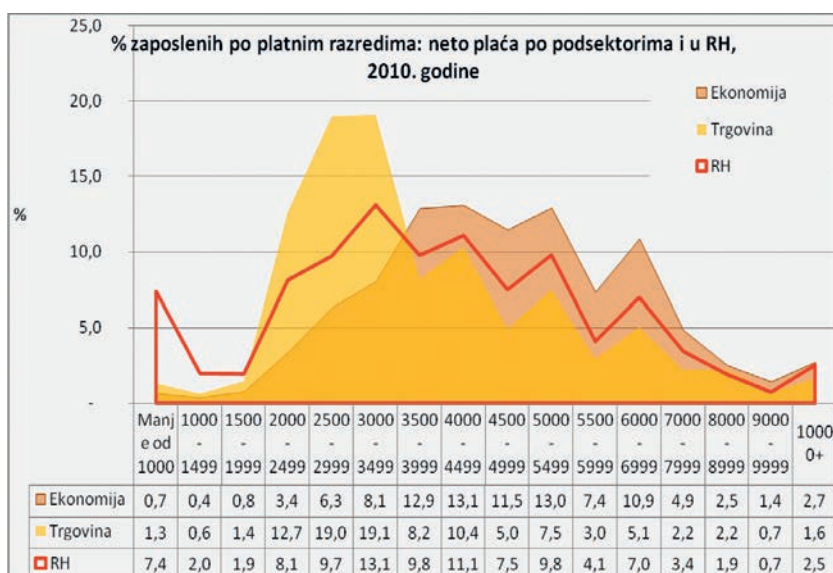
4. Uvjeti rada na tržištu za podsektorska zanimanja

4. Uvjeti rada na tržištu za podsektorska zanimanja

Motivacija za pohađanje nekog oblika obrazovanja jednim se dijelom oblikuje temeljem informacija o uvjetima rada za ona zanimanja koja se generiraju iz podsektora. Kad govorimo o uvjetima rada, mislimo na razinu plaća, dominantne uvjete ugovornih obveza, na uobičajene radne sate, sigurnost zaposlenja, itd.

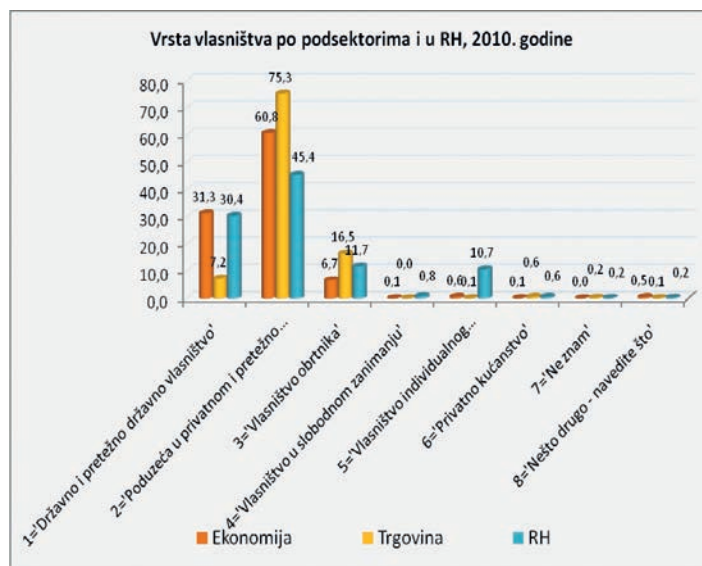
4.1. Neto plaće prema podsektorima

Na Slici 15 prikazane su neto plaće u podsektoru ekonomije u 2010. godini. U tom je razdoblju u RH prosječna plaća bila oko 3.800 HRK, dok je u podsektoru ekonomije bila između 3.500 HRK i 5.499 HRK. Plaće su nešto više od prosjeka RH, no velik je postotak zaposlenih s plaćom od 6.000-6.999 HRK (oko 10,9%). Tu se mogu svrstati zaposlenici koji imaju četverogodišnje obrazovanje, a svojim su iskustvom i radom stekli napredovanje.

Slika 15. Neto plaće u podsektoru

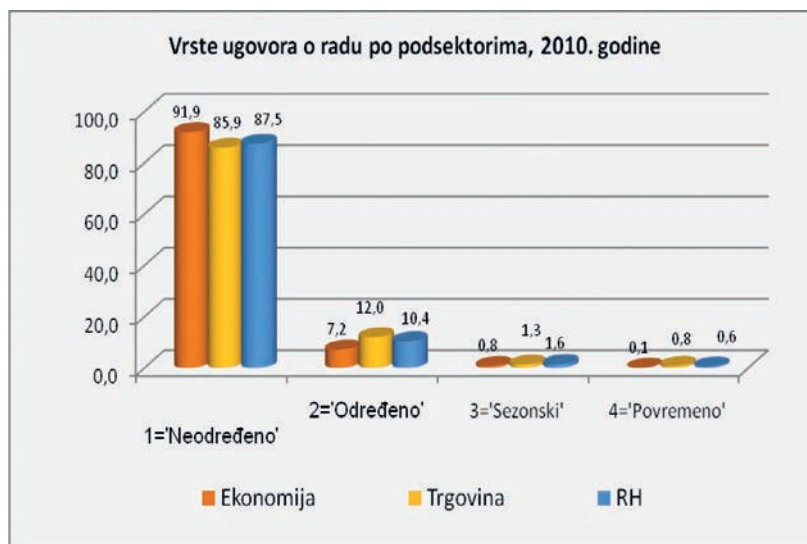
Slika 16. nam pokazuje da većina zaposlenika iz podsektora ekonomije radi kod poslodavaca u privatnom vlasništvu ili u pretežno privatnom vlasništvu.

Slika 16. Vlasništvo poslovnih subjekata u podsektoru

4.2. Ugovori o radu

Prema vrsti rada koja dominira u sektoru može se reći da zaposlenici uglavnom uživaju relativnu sigurnost zbog ugovora o radu na neodređeno vrijeme (Slika 18), jer je takvih ugovora čak 91,9%. Međutim, stvarne sigurnosti na tržištu rada više nema, posebno kad je vlasnička struktura poput one prikazane na Slici 17.

Slika 17. Vrste ugovora o radu u sektoru

Izvor: Anketa o radnoj snazi 2010., DZS

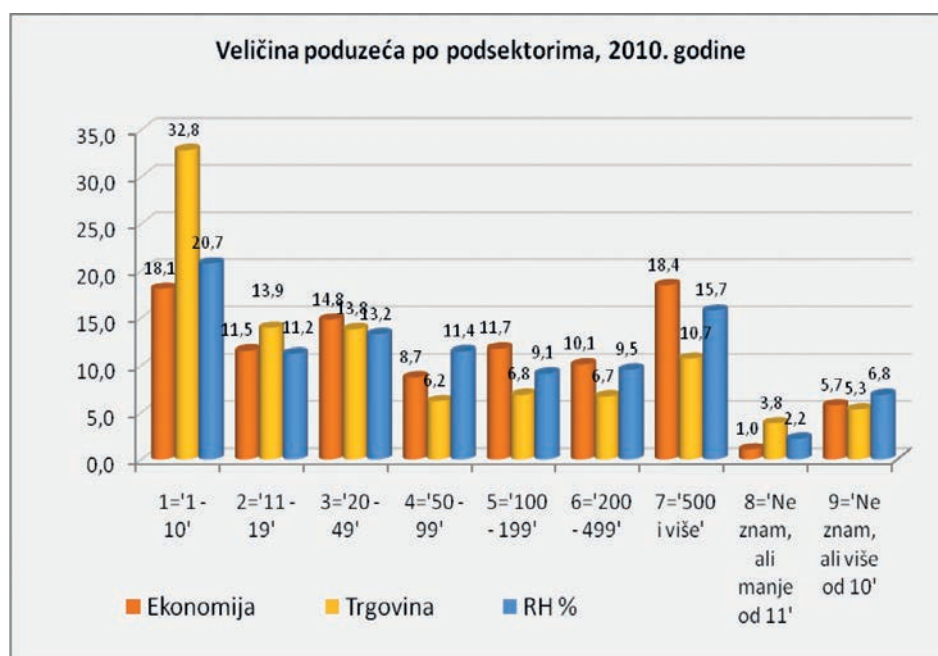
4.3. Sati rada i veličina poduzeća

Drugi uvjeti rada, poput uobičajenih radnih sati, pokazuju da postotak zaposlenih u podsektoru ekonomije (81,6%) radi 40 sati tjedno, a taj postotak za RH iznosi 64,2%. Manji postotak (3,3%) radi prekovremeno više od 42 sata tjedno, što je manje od postotka za RH (10,7%).

Sati rada u podsektorima

Broj sati rada	Ekonomija %	Trgovina %	RH %
Manje od 40	2,4	2,1	8,1
40	81,6	63,4	64,2
42	12,8	23,6	17,1
Više od 42	3,3	10,9	10,7
	100	100	100

Tablica 17. Sati rada u podsektorima

Slika 18. Zaposleni prema veličini poslovnog subjekta

Izvor: Anketa o radnoj snazi 2010., DZS

Na Slici 18 prikazali smo veličinu poduzeća prema broju zaposlenika u dva podsektora. Uz plaću i vrstu ugovora, na uvjete rada utječu i tip vlasništva i veličina poduzeća. Vidimo da u oba podsektora najveći postotak zaposlenika radi u velikim poduzećima s više od 500 zaposlenih i to 32,8% u trgovini i 18,4% u ekonomiji. Ako malim poduzećima smatramo sva ona s manje od 50 zaposlenika, tada kod oba podsektora oko 33% zaposlenika radi u takvim poduzećima. Prema tome, većina radi u poduzećima s 50 do 500 zaposlenih.

ZAKLJUČCI O UVJETIMA RADA U PODSEKTORU EKONOMIJE

- › U ovom podsektoru uvjeti rada su većinom unutar prosjeka u odnosu na uvjete u ukupnom gospodarstvu.
- › Plaće su nešto više od prosjeka RH, no ne značajno; sve ovisi o mjestu zaposlenja.
- › Velika većina ugovora o radu sklopljena je na neodređeno vrijeme i sati rada su uobičajeni (od 40 do 42 sata tjedno).
- › Većina zaposlenika radi u privatnim poduzećima koja imaju od 10 do 500 radnika.
- › Zaključujemo da bi motivacija za upis u obrazovne programe koji vode ka sektorskim zanimanjima mogla u ovom trenutku biti značajna s obzirom na određenu sigurnost u pitanju ugovora o radu i na primanja veća od prosjeka RH.

5. Usklađivanje ponude i potražnje

5. Usklađivanje ponude i potražnje

Otkrivanje neusklađenosti u strukturi ponude i potražnje nužan je postupak koji treba prethoditi svakom planiranju obrazovnih programa i njihovih ishoda. Svaka takva analiza mora uzeti u obzir prirodan odljev u mirovinu, ali mnogo je važnije definirati razvojne potrebe, jer neki od programa koji sada možda pokazuju viškove mladih po radnom mjestu mogu u stvarnosti biti nedostatni za srednjoročne planove razvoja. Evo pitanja koja se moraju postaviti u tom slučaju:

- › Kakvi su programi potrebni za budući razvoj?
- › Koliko i kakvih zanimanja će nam trebati za ključne djelatnosti koje će biti nositelji razvoja?
- › Trebaju li nam trogodišnji ili četverogodišnji programi te koliko treba osigurati viših i visokih kvalifikacija po ključnim djelatnostima?
- › Kakve je obrazovne ishode nužno osigurati s obzirom na djelatnosti u kojima se koriste sektorska zanimanja?

U ovom poglavlju pokušat ćemo dati primjere korištenja rezultata opisane analize profila sektora za praktične namjene kao što je planiranje upisa i upisnih kvota te za planiranje razvoja ljudskih resursa koje je usklađeno s potrebama gospodarskog razvoja.

5.1. Zamjena postojeće radne snage u ključnim djelatnostima ekonomije

Vrlo često prostorni raspored sektora ima znatno veći utjecaj na tržištu rada nego što se čini kad se analiziraju podatci za cijelu zemlju. Na nacionalnoj se razini može činiti da je ponuda i potražnja za znanjima nekog od sektora izjednačena, ali kada gledamo regionalna tržišta rada, često vidimo velike neujednačenosti koje pridonose rastu nezaposlenosti mladih. U Hrvatskoj je mobilnost radne snage mala, tako da se ne može očekivati da će mladi idući za poslom iz jedne regije preseliti u drugu dovoljno brzo da ne uđu u dugotrajnu nezaposlenost ili da se ne zaposle izvan svoje struke. Kada se analizira mobilnost, treba svakako imati na umu i činjenicu da ona ovisi dodatno i o plaćama u pojedinoj skupini zanimanja, pa će kod zanimanja s manjim plaćama ona i biti manja.

Sljedeća tablica prikazuje raspored obrazovnih programa u sektoru te broj poduzeća i zaposlenih prema županijama kako bismo uočili odnos zaposlenih i mladih koji završavaju škole.

Sektor 9	Zaposleni s sektorskim zanimanjima	Zaposleni stari 50-64 godine	Godišnji odlazak u mirovinu	Maturanti iz 3. god.škola	Maturanti iz 4. godišnjih škola	Maturanti iz 4. razreda koji ostaju na tržištu rada (22%)	Maturanti koji ostaju na tržištu iz 3-god. i 4-god. škola	Mladih po radnom mjestu
VT	1.727	460	31	69	130	29	98	3,2
BJ	2.931	778	52	126	175	39	165	3,2
GO	710	195	13	18	61	13	31	2,4
SB	2.164	595	40	57	155	34	91	2,3
VU	3.899	1.036	69	92	294	65	157	2,3
KR	3.067	820	55	75	213	47	122	2,2
PŽ	1.380	370	25	31	102	22	53	2,2
SI	3.003	834	56	64	252	55	119	2,1
OS	8.721	2.342	156	166	620	136	302	1,9
ŠI	2.320	640	43	40	148	33	73	1,7
DU	3.829	1.079	72	69	203	45	114	1,6
KA	3.073	832	55	45	171	38	83	1,5
ZG	10.601	2.828	189	160	348	77	237	1,3
ZD	4.798	1.306	87	50	247	54	104	1,2
ST	18.245	4.874	325	232	615	135	367	1,1
ČA	3.843	1.050	70	28	197	43	71	1,0
VŽ	5.366	1.436	96	44	221	49	93	1,0
KP	3.694	1.005	67	23	157	35	58	0,9
RH	199.184	54.273	3.618	1.648	5.871	1.292	2.940	0,8
PU	9.597	2.672	178	61	275	61	122	0,7
RI	14.366	3.930	262	56	315	69	125	0,5
GZG	91.851	25.192	1.679	142	972	214	356	0,2

Tablica 18. Zamjena radne snage u podsektoru ekonomije

Izvor: FINA 2010., e-matica 2010./11., MZOŠ

U ključnim djelatnostima koje su značajni korisnici znanja iz podsektora ekonomije ukupno su, prema izvoru FINA-e, na razini Hrvatske zaposlene 199.184 osobe. Iz prethodne analize dobne strukture zaposlenih u podsektoru znamo da među zaposlenima ima oko 27,25% osoba starih od 50-64 godine. Stoga je lako izračunati da će godišnje u idućih 15 godina u mirovinu odlaziti određeni broj zaposlenih koji treba zamijeniti novim kadrovima. Zanimljivo je vidjeti u kojoj mjeri učenici koji završavaju srednje strukovne škole popunjavaju ta radna mjesta kako bismo vidjeli postoji li zamjena radne snage mladima koji izlaze iz redovnog sustava obrazovanja.

Posebno smo izdvojili učenike koji završavaju trogodišnje i četverogodišnje škole, budući da je njihova prisutnost na tržištu rada nakon završetka obrazovanja vrlo različita. Dok većina učenika trogodišnjih škola dolazi na tržište rada i najčešće se prijavljuje na evidenciju nezaposlenih Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, učenici četverogodišnjih škola u velikom postotku upisuju visoke škole i fakultete i nisu dostupni lokalnom tržištu rada.

Kad su u pitanju četverogodišnji programi, postoji još jedan relevantan ishod – nastavak školovanja u visokom obrazovanju. Agregirani podatci za 2009. godinu kazuju kako se tu ističu programi ekonomije i poslovne administracije te geologije, rudarstva i kemijske tehnologije, gdje četiri od pet osoba upisuje visoko obrazovanje neposredno nakon završetka srednjeg. Potom je moguće identificirati drugu skupinu sektora, iz koje u visoko obrazovanje prelazi oko dvije trećine maturanata: elektrotehnika i računarstvo, graditeljstvo i geodezija, turizam i promet. Kod preostalih sektora nešto manje od polovice maturanata nastavlja obrazovanje nakon završene srednje škole. Valja napomenuti da ne

postoji sektor iz kojega bi manje od 45% maturanata nastavilo visoko obrazovanje, dakle da je izravni ulazak na tržište rada mladih sa tehničkim srednjim strukovnim obrazovanjem relativno ograničen.

Rezultati pokazuju da za grane djelatnosti vezane za ekonomiju na razini Hrvatske ima samo 0,8 mladih koji bi se mogli zaposliti na jednom ispražnjenom radnom mjestu. U nekim županijama su viškovi mladih s danim zanimanjima veći, posebno u Virovitičko-podravskoj (3,2:1) i Bjelovarsko-bilogorskoj županiji (isti rezultat). To nam pokazuje nedostatak mladih koji bi zamijenili postojeće radnike, kao što je slučaj u Gradu Zagrebu (0,2:1).

5.2. Kako se mogu koristiti rezultati analize u profilu sektora?

OBRAZOVNE POTREBE ZA GOSPODARSKI RAZVOJ

Planiranje ljudskih resursa koje bi trebalo popratiti razvojne strategije županija značajno bi trebalo utjecati i na upisne kvote i na vrste obrazovnih programa koji će se nuditi u budućnosti, ali i na specifične obrazovne ishode svakog od programa. Usklađenost budućih potreba i sadašnjih kvalifikacija trebala bi biti dio procesa izgradnje znanja za potrebe regionalnog razvoja. U Hrvatskoj je takva usklađenost u povojima, te je značajan izazov staviti obrazovne institucije u funkciju gospodarskog razvoja. Pri tome nije cilj ponoviti povezanost pojedinih poduzeća s pojedinim školama i njihovim potrebama, nego pokušati predvidjeti buduće potrebe na tržištu rada i planirati kvalifikacije njima u prilog.

Slika 15. Proces planiranja kvalifikacija

Shema prikazuje mogući proces kojim se treba koristiti za planiranje kvalifikacija za potrebe gospodarskog razvoja. Svi elementi metodologije koji su izneseni u ovom profilu sektora mogu se upotrijebiti za planiranje regionalnih i nacionalnih kvalifikacija. Planiranje samo na nacionalnoj razini može dovesti do velikih pogrešaka, budući da se primjena znanja uvelike razlikuje od jedne djelatnosti do druge, a kvalifikacijski okvir trebao bi podupirati nadogradnju znanja kako unutar pojedinih obrazovnih sektora tako i između različitih sektora. Na primjer, stolar koji je radio u građevinskoj industriji morao bi moći nadograditi svoje kompetencije za rad u drvenoj industriji jer su mnoge komponente znanja i poznavanja materijala tu slične. S druge strane, primjena bazičnih znanja također bi mogla naći svoje mjesto i u djelatnosti brodogradnje u kojoj su primjena i nadogradnja znanja neophodne, a takva se zanimanja nalaze u sektoru strojarstva, brodogradnje i metalurgije. Takva protočnost znanja značajna je za zapošljivost radnika u uvjetima brze prilagodbe znanja i vještina promjenama na tržištima roba i usluga. Globalna će konkurencija zahtijevati agilne, prilagodljive i inovativne obrazovne sustave.

PLANIRANJE INDUSTRIJSKE POLITIKE

Svaka grana djelatnosti u velikoj mjeri ovisi o raspoloživim ljudskim resursima, te je nužno industrijski razvoj i industrijske politike temeljiti na analizi postojećih ljudskih resursa, na vrstama kvalifikacija na svim razinama obrazovanja te na slobodnoj radnoj snazi koja ima odgovarajuće i iskoristive vještine. Već je ova analiza pokazala da će nedostajati zanimanja iz podsektora ekonomije, no sa drugim potrebnim kvalifikacijama koje diktira tržište i gospodarska situacija. Analiza kompetencija i obrazovnih ishoda postojećih programa još nije napravljena, ali bi se ona trebala suočiti s analizom potražnje na razini kompetencija da bi se vidjelo kako treba mijenjati obrazovne ishode u skladu s potrebama gospodarstva.

ZAKLJUČAK

Potražnja za zanimanjima

- › Koncentracija podsektorskih zanimanja je očekivano najveća u 1. krugu (čak 76,1%), a najzastupljenija djelatnost je novčarsko posredovanje.
- › Disperzija zanimanja iz sektora ekonomije je u gospodarstvu tako izražena da gotovo nema djelatnosti bez zaposlenih s tim zanimanjima; podsektor ekonomije je rasprostranjen po svim granama djelatnosti.
- › Najveća rasprostranjenost ekonomsko-financijskih-zanimanja je u 4. krugu koncentracije sa 137 zanimanja. Raširena upotreba zanimanja u podsektoru upozorava na činjenicu da se prilikom planiranja upisa, tipa obrazovnih programa i njihovih obrazovnih ishoda mora voditi računa o različitim načinima upotrebe sektorskih i podsektorskih znanja i vještina.

Ključne djelatnosti za podsektor ekonomije

- › Ovom su analizom otkrivene ključne djelatnosti koje najviše koriste podsektorska zanimanja ekonomije.
- › Prihod koji ove djelatnosti stvaraju iznosi 2,4% prihoda iz područja ekonomije, dok je dobit po zaposlenom izuzetno visoka - 67 tisuća kuna, što je više od prosjeka RH.

- › Premda su ove djelatnosti izuzetno važne zbog relativno visokih koncentracija podsektorskih zanimanja, vidljivo je da se moraju pratiti i druge djelatnosti koje ne spadaju u tipična područja ekonomija, ali koriste njihova znanja.
- › Pojedine djelatnosti kao što su poslovanje nekretninama i poštanske i kurirske službe sve više koriste znanja podsektora ekonomije.
- › U pojedinim djelatnostima koje su velikim dijelom vezane za sektor, kao što su osiguranje, reosiguranje i mirovinski fondovi, osim obveznoga socijalnog osiguranja, vidljiv je značajan i stalni porast zaposlenosti.
- › Prostorna koncentracija zanimanja je najveća u Gradu Zagrebu, a u ostalim županijama je podjednako rasprostranjena.
- › Svi indikatori govore o velikom potencijalu ovog podsektora, pa tako i povećanje zaposlenih u tim ključnim djelatnostima.

Potražnja za kompetencijama

- › U podsektoru ekonomije poslodavci su identificirali 9 skupina sektorskih zanimanja, među kojima prepoznajemo jedno - ekonomist - za koje će biti unaprijeđeni odvojeni standardi kvalifikacija.
- › MZOŠ je u lipnju 2011. donio novi nastavni plan i program za zanimanje ekonomist (Izmjene i dopune).
- › Visokoškolske ustanove inzistiraju na skupinama kompetencija (opće) kao što su hrvatski jezik, engleski jezik, matematika i politika i gospodarstvo, no za nastavak uspješnog studiranja navode i stručne kompetencije. kao podlogu za nastavak školovanja
- › Kompetencije koje se stječu nakon završetka studija za preddiplomski studij ekonomije, no nisu osnovni uvjet za programe srednjih škola, su: obavljanje različitih visoko stručnih, upravljačkih poslova iz područja ekonomije, ovladavanje metodologijama znanstvenog i stručnog rada, te vještinama u rješavanju razvojnih problema. Nakon završenog studija stječe se zvanje sveučilišni/a prvostupnik/prvostupnica (baccalaureus/baccalaurea)=univ. bacc. oec.
- › Kompetencije koje se stječu nakon završetka studija za preddiplomski studij poslovne ekonomije su: obavljanje različitih upravljačkih i analitičkih poslova iz širokog područja poslovne ekonomije, ovladavanje znanstvenim i stručnim radom kako bi mogli preuzeti vodeću ulogu u visokostručnim i menadžerskim poslovima.
- › Kompetencije koje se stječu nakon završetka studija za preddiplomski studij poslovne ekonomije su: obavljanje različitih upravljačkih i analitičkih poslova iz širokog područja poslovne ekonomije, ovladavanje znanstvenim i stručnim radom kako bi mogli preuzeti vodeću ulogu u visokostručnim i menadžerskim poslovima.
- › Kod malih i srednjih poslodavaca tražene su većinom, no ne i isključivo, opće kompetencije, jer se posebne stječu tijekom rada.
- › Poslodavci dominantno očekuju obrazovanje u zanimanjima u podsektoru ekonomije u trajanju od 4 godine.

- › Zahtjeve za kompetencijama očekivanim u budućnosti treba tražiti prije svega u strateškim i tehnološkim razvojnim dokumentima. Poslodavci uglavnom nisu bili spremni istaknuti potrebe za takvim kompetencijama. Iznimka su neslužbeni navodi nekih poslodavaca iz velikih banaka da se ubuduće očekuje potražnja za visokoobrazovnim kadrom na radnim mjestima koje danas obavljaju zaposlenici sa srednjim četverogodišnjim obrazovanjem, što također ne predstavlja isticanje konkretnih novih kompetencija koje će se tražiti.
- › Poslodavci su kao vrlo veliku vrijednost u smislu povećanja zapošljivosti istaknuli stručnu praksu kod poslodavca radi stjecanja radnog iskustva i radnih navika.
- › Zbog razmjerno malog uzorka poslodavaca od kojih su prikupljene kompetencije nije u ovoj fazi izrade profila sektora moguće jasnije raspoznati potrebnu strukturu kompetencija po zanimanjima, te je u idućoj fazi nužno provesti značajno opsežniju analizu.

Ponuda zanimanja

- › Najbrojnija grupacija kod podsektora ekonomije među nezaposlenima i neaktivnima su osobe sa četverogodišnjom školom za tehnička i strukovna zanimanja (47,0%).
- › Kod zaposlenih u podsektoru ekonomije dominiraju osobe s četverogodišnjom školom za tehnička i strukovna zanimanja (43,3%).

Ponuda kvalifikacija

- › Konstantno vršiti analizu upisa u program ekonomist i potražnje za tim zanimanjem, te revidirati sadržaj nastavnog plana prema potrebama tržišta
- › Obrazovna struktura u ekonomiji i zaposlenih i nezaposlenih i neaktivnih se većinom svodi na četverogodišnje obrazovanje, ali je među zaposlenima zastupljena i viša te visoka obrazovna razina.

Uvjeti na tržištu

- › U ovom podsektoru uvjeti rada su u prosjeku, u odnosu na uvjete prisutne u ukupnom gospodarstvu, većinom isti.
- › Plaće su nešto više od prosjeka RH, no ne značajno, a ovise o mjestu zaposlenja.
- › Velika većina ugovora o radu sklopljena je na neodređeno vrijeme; radni sati su uobičajeni (od 40 do 42 sata tjedno).
- › Većina zaposlenika radi u privatnim poduzećima koja imaju od 10 do 500 radnika.
- › Zaključujemo da bi motivacija za upis u obrazovne programe koji vode ka sektorskim zanimanjima mogla u ovom trenutku biti značajna s obzirom na to da vlada određena sigurnost u vezi s ugovorima o radu i primanjima većim od prosjeka RH.

Očekivanja

- › Ulaskom u EU povećanje ponude radnih mjesta i otvaranje novih
- › Poboljšani nastavni programi prilagođeni potrebama poslodavaca
- › Veća efikasnost zanimanja
- › Težiti, kao i u svim sektorima, za što manjom nezaposlenosti

Dodatci

Dodatak 1.

Popis zanimanja u podsektoru (NKZ)

2441117	diplomirani ekonomist za financije	E
2441127	diplomirani ekonomist za marketing	E
2441137	diplomirani ekonomist hotelijerstva	E
2441147	diplomirani ekonomist menadžmenta	E
2441157	diplomirani ekonomist za carinske poslove	E
2441167	diplomirani agroekonomist	E
2441217	diplomirani ekonomist za analize i planiranje	E
2441317	diplomirani ekonomist platnog prometa	E
2441327	diplomirani ekonomist kreditno-garantnih poslova	E
2441337	diplomirani ekonomist za devizno poslovanje	E
2441347	voditelj trgovanja novcem i vrijednosnicama	E
2441357	voditelj bankarskih poslova	E
2441367	savjetnik za unapređivanje bankarskog poslovanja	E
2441377	investicijski savjetnik	E
2441387	diplomirani ekonomist bankarstva	E
2441417	voditelj poslova u osiguranju	E
2441427	stručnjak u poslovima osiguranja	E
2441518	istraživač ekonomskih znanosti	E
2441529	samostalni istraživač ekonomskih znanosti	E
2441617	diplomirani ekonomist	E
3417125	procjenitelj nakita	E
3417136	procjenitelj osiguranja	E
3417146	procjenitelj	E
3417216	dražbovatelj	E
3419116	ekonomist marketinga	E
3419126	ekonomist za kredite	E
3419136	ekonomist za bankarstvo i osiguranje	E
3419146	ekonomist za hotelijerstvo	E
3419156	ekonomist za poljoprivredu	E
3419216	posrednik prodaje na lizing	E
3419226	pozajmljivač novca	E
3433116	ekonomist računovodstva i financija	E
3433126	ekonomist za kalkulacije	E
3433136	kontrolor internog poslovanja	E
3433216	knjigovođa bilancist	E
3433226	voditelj analitičkog knjigovodstva	E

3433236	voditelj analitičkofinancijskih poslova	E
3433316	ekonomist	E
3434116	statističar	E
4114114	knjigovodstveni operator na računalu	E
4114124	službenik za izračunavanje	E
4121114	knjigovođa zaliha	E
4121124	financijski knjigovođa	E
4121134	konter	E
4121144	saldakontist	E
4121154	likvidator	E
4121164	službenik obračuna plaća	E
4121174	kalkulant	E
4121184	knjigovođa	E
4121214	ekonomski službenik	E
4122114	službenik platnog prometa	E
4122124	službenik deviznog poslovanja	E
4122134	službenik za vrijednosne papire	E
4122144	kreditni službenik	E
4122154	bankovni službenik	E
4122164	službenik obrade osiguranja	E
4122214	statistički službenik	E
4214114	šalterski službenik zalagaonice	E
1227110	direktor direkcije banke	E
1227210	direktor poslovanja društva za financijsko posredovanje	E
1227310	direktor poslovanja privatnih agencija i fondova	E
1227410	direktor poslovanja osiguravajućega društva	E
1227510	direktor poslovanja društva za promet nekretninama	E
1231110	direktor financija i računovodstva	E
1231120	direktor kontrolinga	E
1231130	direktor unutarnje financijske kontrole	E
1231210	direktor službe osiguravajućeg društva	E
1317110	direktor maloga društva za računovodstvene poslove	E
1317120	direktor maloga društva za financijske poslove	E
1317130	direktor maloga društva za računovodstveno-financijske poslove	E
1317220	direktor revizije za poslovanje banaka i financijskih organizacija	E
2311478	sveučilišni asistent ekonomije	E
2311489	sveučilišni profesor ekonomije	E
2321387	profesor ekonomskih predmeta	E
2411117	rukovoditelj knjigovodstvenih poslova	E
2411127	rukovoditelj financijskih poslova	E
2411137	rukovoditelj računovodstva i financija	E
2411147	financijski analitičar	E
2411217	ovlašteni revizor	E
2411227	porezni savjetnik	E
2411237	interni revizor	E
2411317	procjenitelj boniteta	E
2419717	savjetnik za poduzetništvo	E

2419737	savjetnik za nekretnine	E
2419747	savjetnik za ekonomiku kućanstva	E
2419217	nadzornik tržišta kapitala	E
2419227	nadzornik novčanoga tržišta	E
2441117	diplomirani ekonomist za financije	E
2441217	diplomirani ekonomist za analize i planiranje	E
2441317	diplomirani ekonomist platnog prometa	E
2441327	diplomirani ekonomist kreditno-garantnih poslova	E
2441337	diplomirani ekonomist za devizno poslovanje	E
2441347	voditelj trgovanja novcem i vrijednosnicama	E
2441357	voditelj bankarskih poslova	E
2441367	savjetnik za unapređivanje bankarskog poslovanja	E
2441377	investicijski savjetnik	E
2441387	diplomirani ekonomist bankarstva	E
2441417	voditelj poslova u osiguranju	E
2441427	stručnjak u poslovima osiguranja	E
2441518	istraživač ekonomskih znanosti	E
2441529	samostalni istraživač ekonomskih znanosti	E
2441617	diplomirani ekonomist	E
2472037	devizni inspektor	E
2472067	državni revizor	E
2472097	inspektor financijske policije	E
2472147	porezni inspektor	E
2472407	proračunski inspektor	E
3340536	strukovni učitelj za ekonomske poslove	E
3411116	ovlašteni posrednik vrijednosnim papirima	E
3411126	komercijalist za vrijednosne papire i novac	E
3412116	zastupnik osiguranja	E
3412126	zastupnik pomorskog osiguranja	E
3412136	službenik u osiguranju	E
3417116	procjenitelj umjetnina	E
3417125	procjenitelj nakita	E
3417136	procjenitelj osiguranja	E
3417146	procjenitelj	E
3417216	dražbovatelj	E
3419116	ekonomist marketinga	E
3419126	ekonomist za kredite	E
3419136	ekonomist za bankarstvo i osiguranje	E
3419146	ekonomist za hotelijerstvo	E
3419156	ekonomist za poljoprivredu	E
3419216	posrednik prodaje na lizing	E
3419226	pozajmljivač novca	E
3429156	posrednik za kredite	E
3433116	ekonomist računovodstva i financija	E
3433126	ekonomist za kalkulacije	E
3433136	kontrolor internog poslovanja	E
3433216	knjigovođa bilancist	E
3433226	voditelj analitičkog knjigovodstva	E

3433236	voditelj analitičkofinancijskih poslova	E
3433316	ekonomist	E
3434116	statističar	E
4114114	knjigovodstveni operator na računalu	E
4114124	službenik za izračunavanje	E
4121114	knjigovođa zaliha	E
4121124	financijski knjigovođa	E
4121134	konter	E
4121144	saldakontist	E
4121154	likvidator	E
4121164	službenik obračuna plaća	E
4121174	kalkulant	E
4121184	knjigovođa	E
4121214	ekonomski službenik	E
4122114	službenik platnoga prometa	E
4122124	službenik deviznoga poslovanja	E
4122134	službenik za vrijednosne papire	E
4122144	kreditni službenik	E
4122154	bankovni službenik	E
4122164	službenik obrade osiguranja	E
4122214	statistički službenik	E
4134174	povjerenik osiguranja	E
4211124	bankovni šalterski službenik	E
4211134	brojač novca	E
4211144	službenik za bankomatsku mrežu	E
4211154	trezorist	E
4211164	blagajnik	E
4212214	mjenjač novca	E
4214114	šalterski službenik zalagaonice	E
4215114	skupljač dugova	E
4215124	skupljač darova	E
4222314	šalterski službenik osiguravajućeg društva	E

Dodatak 2.

Koncentracija zanimanja po djelatnostima - ekonomija

Koncentracija zanimanja po djelatnostima						
Ekonomija						
A	B	C	D	E	F	
Šifra NKD	Naziv	Zaposleni s zanimanjima iz podsektora	Ukupno zaposleni po granama 2010	Udio podsektora u ukupnoj zaposlenosti u djelatnosti	Krug	Udio zanimanja iz djelatnosti u cijelom podsektoru
641	Novčarsko posredovanje	12.944	18.195	71,14	1	11,93
692	Računovodstvene, knjigovodstvene i revizijske djelatnosti; porezno savjetovanje	9.685	10.962	88,35	1	8,93
649	Ostale financijske uslužne djelatnosti, osim osiguranja i mirovinskih fondova	3.370	4.857	69,39	1	3,11
661	Pomoćne djelatnosti kod financijskih usluga, osim osiguranja i mirovinskih fondova	732	1.048	69,88	1	0,67
732	Istraživanje tržišta i ispitivanje javnoga mnijenja	533	609	87,50	1	0,49
702	Savjetovanje u vezi s upravljanjem	436	706	61,77	1	0,40
102	Prerada i konzerviranje riba, rakova i školjki	233	354	65,72	1	0,21
681	Kupnja i prodaja vlastitih nekretnina	212	212	100,00	1	0,20
682	Iznajmljivanje i upravljanje vlastitim nekretninama ili nekretninama uzetim u zakup (189	265	71,43	1	0,17
651	Osiguranje	4.629	8.813	52,53	2	4,27
811	Upravljanje zgradama	639	1.107	57,76	2	0,59
823	Organizacija sastanaka i poslovnih sajmova	132	328	40,17	2	0,12
782	Djelatnosti agencija za privremeno zapošljavanje	82	204	40,00	2	0,08
323	Proizvodnja sportske opreme	81	211	38,46	3	0,07
453	Trgovina dijelovima i priborom za motorna vozila	243	750	32,44	3	0,22
243	Proizvodnja ostalih proizvoda primarne prerade čelika	58	187	31,25	3	0,05
266	Proizvodnja opreme za zračenje, elektromedicinske i elektroterapeutske opreme	58	184	31,25	3	0,05
843	Djelatnosti obveznoga socijalnog osiguranja	2.010	6.838	29,39	3	1,85
941	Djelatnosti poslovnih organizacija, organizacija poslodavaca i strukovnih članskih orga	949	3.262	29,09	3	0,87
353	Opskrba parom i klimatizacija	327	1.174	27,90	3	0,30
261	Proizvodnja elektroničkih komponenta i ploča	446	1.653	27,00	3	0,41
553	Kampovi i prostori za kampiranje	227	892	25,45	3	0,21
465	Trgovina na veliko informacijsko-komunikacijskom opremom	410	1.646	24,92	3	0,38
683	Poslovanje nekretninama uz naplatu ili na osnovi ugovora	1.013	4.135	24,50	3	0,93
451	Trgovina motornim vozilima	1.278	5.389	23,72	3	1,18
466	Trgovina na veliko ostalim strojevima, opremom i priborom	476	2.363	20,13	3	0,44
471	Trgovina na malo u nespecijaliziranim prodavaonicama	6.492	62.836	10,33	4	5,98
841	Državna uprava te ekonomska i socijalna politika zajednice	4.413	37.335	11,82	4	4,07
522	Prateće djelatnosti u prijevozu	2.551	25.233	10,11	4	2,35
711	Arhitektonske djelatnosti i inženjerstvo te s njima povezano tehničko savjetovanje	2.268	16.037	14,14	4	2,09
551	Hoteli i sličan smještaj	2.221	23.171	9,58	4	2,05
531	Djelatnosti pružanja univerzalnih poštanskih usluga	1.917	11.252	17,03	4	1,77
351	Proizvodnja, prijenos i distribucija električne energije	1.909	15.446	12,36	4	1,76
842	Pružanje usluga zajednici kao cjelini	1.818	50.926	3,57	4	1,68
861	Djelatnosti bolnica	1.737	49.880	3,48	4	1,60
469	Nespecijalizirana trgovina na veliko	1.662	18.491	8,99	4	1,53
467	Ostala specijalizirana trgovina na veliko	1.603	10.603	15,12	4	1,48
620	Računalno programiranje, savjetovanje i djelatnosti povezane s njima	1.601	11.215	14,28	4	1,48
852	Osnovno obrazovanje	1.495	40.663	3,68	4	1,38
853	Srednje obrazovanje	1.197	19.588	6,11	4	1,10
412	Gradnja stambenih i nestambenih zgrada	1.171	50.722	2,31	4	1,08
464	Trgovina na veliko proizvodima za kućanstvo	1.077	8.190	13,15	4	0,99
101	Prerada i konzerviranje mesa i proizvodnja mesnih proizvoda	963	8.347	11,54	4	0,89

331	Popravlak proizvoda od metala, strojeva i opreme	955	7.956	12,00	4	0,88
612	Djelatnosti bežične telekomunikacije	853	4.643	18,37	4	0,79
301	Gradnja brodova i čamaca	851	10.683	7,97	4	0,78
360	Skupljanje, pročišćavanje i opskrba vodom	752	9.944	7,56	4	0,69
432	Elektroinstalacijski radovi, uvođenje instalacija vodovoda, kanalizacije i plina i ostali	728	19.615	3,71	4	0,67
581	Izdavanje knjiga, periodičnih publikacija i ostale izdavačke djelatnosti	692	7.112	9,73	4	0,64
475	Trgovina na malo ostalom opremom za kućanstvo u specijaliziranim prodavaonicama	663	12.063	5,50	4	0,61
381	Skupljanje otpada	646	9.411	6,86	4	0,60
477	Trgovina na malo ostalom robom u specijaliziranim prodavaonicama	625	28.912	2,16	4	0,58
310	Proizvodnja namještaja	623	16.059	3,88	4	0,57
236	Proizvodnja proizvoda od betona, cementa i gipsa	608	3.936	15,45	4	0,56
801	Djelatnosti privatne zaštite	580	11.406	5,08	4	0,53
910	Knjižnice, arhivi, muzeji i ostale kulturne djelatnosti	579	5.782	10,01	4	0,53
108	Proizvodnja ostalih prehrambenih proizvoda	567	5.412	10,47	4	0,52
473	Trgovina na malo motornim gorivima i mazivima u specijaliziranim prodavaonicama	533	5.905	9,03	4	0,49
110	Proizvodnja pića	503	6.926	7,26	4	0,46
750	Veterinarske djelatnosti	480	3.025	15,88	4	0,44
172	Proizvodnja proizvoda od papira i kartona	464	4.921	9,42	4	0,43
433	Završni građevinski radovi	455	14.249	3,19	4	0,42
293	Proizvodnja dijelova i pribora za motorna vozila	454	4.426	10,25	4	0,42
452	Održavanje i popravak motornih vozila	452	18.585	2,43	4	0,42
091	Pomoćne djelatnosti za vađenje nafte i prirodnog plina	446	3.391	13,15	4	0,41
854	Visoko obrazovanje	446	10.782	4,13	4	0,41
931	Sportske djelatnosti	441	6.489	6,79	4	0,41
106	Proizvodnja mlinskih proizvoda, škroba i škrobnih proizvoda	437	2.858	15,28	4	0,40
011	Uzgoj jednogodišnjih usjeva	421	16.667	2,53	4	0,39
439	Ostale specijalizirane građevinske djelatnosti	416	5.040	8,25	4	0,38
192	Proizvodnja rafiniranih naftnih proizvoda	412	3.060	13,46	4	0,38

192	Proizvodnja rafiniranih naftnih proizvoda	412	3.060	13,46	4	0,38
949	Djelatnosti ostalih članskih organizacija	398	3.629	10,97	4	0,37
461	Trgovina na veliko uz naplatu ili na osnovi ugovora	387	2.863	13,52	4	0,36
563	Djelatnosti pripreme i usluživanja pića	386	24.890	1,55	4	0,36
431	Uklanjanje građevina i pripremni radovi na gradilištu	370	2.877	12,88	4	0,34
352	Proizvodnja plina; distribucija plinovitih goriva distribucijskom mrežom	348	1.994	17,47	4	0,32
259	Proizvodnja ostalih gotovih proizvoda od metala	337	5.254	6,41	4	0,31
791	Djelatnosti putničkih agencija i organizatora putovanja (turoperatora)	333	2.565	13,00	4	0,31
812	Djelatnosti čišćenja	320	8.626	3,71	4	0,29
493	Ostali kopneni prijevoz putnika	318	16.517	1,93	4	0,29
181	Tiskanje i uslužne djelatnosti povezane s tiskanjem	316	7.366	4,29	4	0,29
014	Uzgoj stoke, peradi i ostalih životinja	315	6.309	5,00	4	0,29
611	Djelatnosti žičane telekomunikacije	314	4.935	6,37	4	0,29
281	Proizvodnja strojeva za opće namjene	314	2.077	15,13	4	0,29
015	Mješovita proizvodnja	306	140.761	0,22	4	0,28
731	Promidžba (reklama i propaganda)	305	2.081	14,66	4	0,28
422	Gradnja cjevovoda, vodova za električnu struju i telekomunikacije	298	2.338	12,74	4	0,27
222	Proizvodnja proizvoda od plastike	297	7.010	4,23	4	0,27
492	Željeznički prijevoz robe	296	2.405	12,31	4	0,27
873	Djelatnosti socijalne skrbi sa smještajem za starije osobe i osobe s invaliditetom	295	8.467	3,48	4	0,27
932	Zabavne i rekreacijske djelatnosti	292	1.957	14,90	4	0,27
491	Željeznički prijevoz putnika, međugradski	289	5.356	5,40	4	0,27
476	Trgovina na malo proizvodima za kulturu i rekreaciju u specijaliziranim prodavaonicar	284	8.059	3,53	4	0,26
141	Proizvodnja odjeće, osim krznene odjeće	276	21.318	1,30	4	0,25
722	Istraživanje i eksperimentalni razvoj u društvenim i humanističkim znanostima	248	1.318	18,79	4	0,23
521	Skladištenje robe	243	5.295	4,59	4	0,22
031	Ribolov	235	4.446	5,28	4	0,22
855	Ostalo obrazovanje i poučavanje	225	3.651	6,16	4	0,21
105	Proizvodnja mliječnih proizvoda	221	4.266	5,19	4	0,20
920	Djelatnosti kockanja i klađenja	219	6.883	3,18	4	0,20

494	Cestovni prijevoz robe i usluge preseljenja	219	14.868	1,47	4	0,20
021	Uzgoj šuma i ostale djelatnosti u šumarstvu povezane s njime	218	7.003	3,11	4	0,20
271	Proizvodnja elektromotora, generatora, transformatora te uređaja za distribuciju i koi	216	6.289	3,44	4	0,20
107	Proizvodnja pekarskih i brašneno-konditorskih proizvoda	210	16.613	1,26	4	0,19
851	Predškolsko obrazovanje	207	14.888	1,39	4	0,19
474	Trgovina na malo informacijsko-komunikacijskom opremom u specijaliziranim prodav	201	1.879	10,68	4	0,18
602	Emitiranje televizijskog programa	189	4.581	4,13	4	0,17
889	Ostale djelatnosti socijalne skrbi bez smještaja	176	3.849	4,56	4	0,16
591	Proizvodnja i distribucija filmova, videofilmova i televizijskog programa	172	1.254	13,74	4	0,16
233	Proizvodnja proizvoda od gline za građevinarstvo	170	3.003	5,65	4	0,16
749	Ostale stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti, d. n.	161	1.161	13,87	4	0,15
139	Proizvodnja ostalog tekstila	157	3.573	4,40	4	0,14
712	Tehničko ispitivanje i analiza	156	2.152	7,27	4	0,14
329	Prerađivačka industrija, d. n.	149	1.506	9,87	4	0,14
421	Gradnja cesta i željezničkih pruga	145	16.211	0,89	4	0,13
872	Djelatnosti socijalne skrbi sa smještajem za osobe s teškoćama u razvoju, duševno bo	143	2.415	5,94	4	0,13
862	Djelatnosti medicinske i stomatološke prakse	139	27.596	0,50	4	0,13
251	Proizvodnja metalnih konstrukcija	129	9.422	1,37	4	0,12
900	Kreativne, umjetničke i zabavne djelatnosti	129	5.216	2,47	4	0,12
062	Vađenje prirodnog plina	127	1.871	6,81	4	0,12
552	Odmarališta i slični objekti za kraći odmor	127	2.046	6,21	4	0,12
532	Djelatnosti pružanja ostalih poštanskih i kurirskih usluga	124	1.204	10,28	4	0,11
012	Uzgoj višegodišnjih usjeva	118	6.600	1,78	4	0,11
472	Trgovina na malo hranom, pićima i duhanskim proizvodima u specijaliziranim prodavc	115	6.084	1,89	4	0,11
162	Proizvodnja proizvoda od drva, pluta, slame i pletarskih materijala	114	8.205	1,39	4	0,10
103	Prerada i konzerviranje voća i povrća	113	1.533	7,39	4	0,10
463	Trgovina na veliko hranom, pićima i duhanom	112	2.400	4,66	4	0,10
773	Iznajmljivanje i davanje u zakup (leasing) ostalih strojeva, opreme te materijalnih dol	111	1.882	5,91	4	0,10
879	Ostale djelatnosti socijalne skrbi sa smještajem	99	1.801	5,48	4	0,09
742	Fotografske djelatnosti	98	1.389	7,02	4	0,09
462	Trgovina na veliko poljoprivrednim sirovinama i živom stokom	95	1.139	8,38	4	0,09
772	Iznajmljivanje i davanje u zakup (leasing) predmeta za osobnu uporabu i kućanstvo	93	1.094	8,46	4	0,09
263	Proizvodnja komunikacijske opreme	93	1.812	5,11	4	0,09
201	Proizvodnja osnovnih kemikalija, gnojiva i dušičnih spojeva, plastike i sintetičkoga ka	90	4.185	2,15	4	0,08
501	Pomorski i obalni prijevoz putnika	89	3.925	2,28	4	0,08
252	Proizvodnja metalnih cisterni, rezervoara i sličnih posuda	88	2.142	4,12	4	0,08
582	Izdavanje softvera	86	533	16,08	4	0,08
231	Proizvodnja stakla i proizvoda od stakla	86	1.124	7,62	4	0,08
502	Pomorski i obalni prijevoz robe	74	7.100	1,05	4	0,07
601	Emitiranje radijskog programa	65	2.500	2,60	4	0,06
152	Proizvodnja obuće	65	5.863	1,10	4	0,06
171	Proizvodnja celuloze, papira i kartona	61	777	7,92	4	0,06
721	Istraživanje i eksperimentalni razvoj u prirodnim, tehničkim i tehnološkim znanostim	61	3.099	1,97	4	0,06
970	Djelatnosti kućanstava koja zapošljavaju poslugu	57	3.028	1,90	4	0,05
257	Proizvodnja sječiva, alata i opće željezne robe	43	3.921	1,10	4	0,04
120	Proizvodnja duhanskih proizvoda	39	864	4,56	4	0,04
561	Djelatnosti restorana i ostalih objekata za pripremu i usluživanje hrane	37	33.901	0,11	4	0,03
234	Proizvodnja ostalih proizvoda od porculana i keramike	35	1.846	1,90	4	0,03
511	Zračni prijevoz putnika	35	441	7,88	4	0,03
642	Djelatnosti holding-društava	35	689	5,03	4	0,03
273	Proizvodnja žice i elektroinstalacijskog materijala	34	1.057	3,25	4	0,03
952	Popravak predmeta za osobnu uporabu i kućanstvo	33	2.122	1,56	4	0,03
822	Djelatnosti pozivnih centara	27	313	8,72	4	0,03
203	Proizvodnja boja, lakova i sličnih premaza, grafičkih boja i kitova	27	751	3,60	4	0,02
109	Proizvodnja pripremljene hrane za životinje	26	1.538	1,68	4	0,02
284	Proizvodnja strojeva za obradu metala i alatnih strojeva	18	1.864	0,94	4	0,02
022	Sječa drva	16	2.181	0,75	4	0,02
013	Uzgoj sadnog materijala i ukrasnog bilja	16	1.081	1,47	4	0,01
239	Proizvodnja brusnih proizvoda i nemetalnih mineralnih proizvoda, d. n.	16	993	1,60	4	0,01
204	Proizvodnja sapuna i deterdženata, sredstava za čišćenje i poliranje, parfema i toaletr	15	1.050	1,45	4	0,01

Dodatak 3.

Značaj sektora unutar EU

POGLED NA INDUSTRIJSKE POLITIKE I STRATEGIJE EU

Podsektor ekonomije

Europski su čelnici usvojili strategiju Europa 2020. (Lisabonska strategija), novu desetogodišnju strategiju usmjerenu na zapošljavanje i rast, te promicanje i provedbu strukturalnih reformi. Potvrđena je i odlučnost u osiguranju fiskalne održivosti i predanost održavanju financijske stabilnosti, te su se složili da je potrebno pojačati koordinaciju gospodarskih politika.

Europski čelnici vjeruju da se reforme u regulaciji financijskih usluga moraju hitno dovršiti, jer je najvažniji prioritet imati solidan i zdrav bankarski sustav da bi se osigurala transparentnost banaka i njihova otpornost na krizne situacije.

Zasad ne postoji centralna strategija u vezi financijskih institucija; u Europskoj Uniji je u nastajanju, a trenutno postoje samo strategije svake od zemalja članica.

Europsko vijeće je isto tako odlučilo da države članice trebaju uvesti doprinose za financijske institucije kako bi se osigurala pravična raspodjela tereta u slučaju krize. Trenutno smo svi svjedoci upravo te problematike koja muči EU.

Strategija EU za gospodarstvo teži pametnoj, održivoj i integrativnoj ekonomiji, a cilj je visoka razina zaposlenosti i produktivnosti te socijalne jednakosti.

5 glavnih strategija/ciljeva Europa 2020.:

1. Zapošljavanje – zaposlenost bi trebala iznositi 75% stanovništva u dobi od 20-64 godina
2. Inovacije – 3% europskog BDP-a treba biti usmjereno u inovacije,
3. Klima i energija – emisija stakleničkih plinova treba biti 20% manja nego 1990.; 20% energije treba stizati iz obnovljivih izvora i iskorištavanje energije treba povećati 20%
4. Edukacija – smanjiti stopu nezavršavanja škole za 10%; najmanje 40% populacije od 30-34 godi na starosti treba treću razinu obrazovanja
5. Siromaštvo i društvena jednakost – smanjiti za najmanje 20 milijuna broj ljudi u situaciji rizika da postanu siromašni i društveno isključeni.

Financijska pitanja su najvažnija pitanja u ovome trenutku u cijelome svijetu, te ne sumnjamo da se određena poboljšanja neće uskoro donijeti i pridonijeti stabilnosti valute (euro) kako bi se održala ravnoteža i stabilnost. Ova djelatnost će biti uvijek u porastu i vrlo tražena, jer sve gospodarske grane posredno i neposredno ovise o financijskih ishodima Europe i ostatka svijeta.

Što se tiče Hrvatske, prema Izvješću o napretku Hrvatske za 2011. godinu od 12. listopada 2011., utvrđeno je da je hrvatsko gospodarstvo pokazalo znakove blagog širenja nakon tri godine recesije koja je rezultirala rastom nezaposlenosti, javnog deficita i duga. Iako je deficit tekućeg računa zabilježio oštar pad, vanjski dug i dalje raste i ostaje glavna osjetljiva točka gospodarstva. Fiskalna politika je u određenoj mjeri smanjila negativne posljedice koje je recesija ostavila na proračun. Potrebni su daljnji napori na strukturalnim reformama, uključujući reformu tržišta rada i poboljšanje poslovnog okružja.

Prema procjeni CEDEFOP-a (Europski centar za razvoj strukovnog obrazovanja) do 2020. godine u zemljama EU otvorit će se 100 milijuna radnih mjesta. Očekuje se jačanje uslužnog sektora, potražnja za poslovnim uslugama kao što su IT, osiguranje i konzultantske usluge, te djelatnicima u zdravstvu i socijalnom radu. Očekuje se porast zapošljavanja u djelatnosti građevine, energetike, vode i gospodarstva otpadom, prijevoza, agrikulture i šumarstva.

Ključ problema je u činjenici da obrazovanje nije usklađeno s potrebama tržišta. Iako diplomirani ekonomisti najviše participiraju u strukturi nezaposlenih osoba s diplomama, iskustva pojedine podružnice Zavoda za zapošljavanje u RH govore da taj profil ipak dolazi do radnog mjesta i to zahvaljujući dodatnim znanjima i vještinama koje im omogućuju zaposlenje na poslovima koji nisu usko vezani uz ekonomsku struku.*

*www.poduzetnistvo.org

Dodatak 4.

Matrica kompetencija

Nalazi se u digitalnom obliku uz profil sektora.

